

ÍSLENSK MYNDLIST Í 1100 ÁR



1974

Listahátíð í Reykjavík

Sýning á Kjarvalsstöðum júní-ágúst

ÍSLENSK MYNDLIST Í 1100 ÁR

Íslensk kunst
gennem tiderne

Icelandic Art
through the ages

SÝNING Á VEGUM LISTAHÁTIÐAR Í REYKJAVÍK
með stuðningi Þjóðhátíðarnefndar 1974

Sýningarnefnd:

Björn Th. Björnsson (frá Fél. íslenskra myndlistarmanna)
Jóhannes Jóhannesson (frá Listasafni Íslands)
Steinþór Sigurðsson (framkvæmdarstjóri sýningarnefndar)
Þorkell Grímsson (frá Þjóðminjasafni Íslands)
Baldvin Tryggvason (frá framkvæmdastjórn Listahátíðar)

Þátt byggingarlistar annaðist

Helgi Hafliðason (á vegum Arkitektafélags Íslands)

Hönnuður sýningarinnar:

Stefán Snæbjörnsson

Kjarvalsstaðir, Reykjavík, júní—ágúst 1974

Ljósmyndavinna: Ljósmyndastofan Ímynd — Guðmundur Ingólfsson, Sigurgeir Sigurjónsson
Aðrir ljósmyndarar:

Arne Mann Nielsen, Kaupmannahöfn

Leifur Þorsteinsson

Kristján Pétur Guðnason

Smiði: Áhaldahúsið Reykjavíkur

Svipmyndir — spjöld: Ólafur Kvaran

Þýðendur innangangsorða og texta í sýningarskrá: Grethe Benediktsson, danska; Peter Cahill o.fl., enska

Hönnun sýningarskrár: Auglýsingastofan Form — Baldvin Björnsson teiknari FÍT

Filmasetning: Prisma, Hafnarlíð

Úmsjón með prentverki: Setberg

Texti og ritstjórn sýningarskrár:

Björn Th. Björnsson

Mynd á kápu: Útakorið Ívalbeinesþjald eftir Brynjólf Jónsson bónda á Skarði á Landi frá 1806.
Nr. 54 í skránni.

Dr. Kristján Eldjárn forseti Íslands

LISTIN OG ALDIRNAR

Menning þjóðar er ofin úr mörgum þáttum, sem unnt er með tilhlýðilegri varðð að greina sundur og rekja hvern fyrir sig, þótt þeir fléttist saman og myndi eina heild, sem skoða verður í einu lagi, ef hún á að skiljast réttum og gjöfulem skilningi. Í sérhverju þekktu menningarmunstri er myndlist eða sjónlist í rúmri merkingu þessara orða einn snarastli þátturinn — eða öllu heldur þættirnir, því að myndlistin er ekki ein heldur mörg og hvarvetna samofin allri þessari áðurnefndu heild, sem er þjóðmenningin. Myndlistin hefur fylgt mannkyninu frá örófi alda, er jafngömul manningum sjálfum. Homo sapiens, hinn skyni gæddi maður, er um leið homo faber, skapari hluta. Án anda og handa hans er engin myndlist hugsanleg. En jafnframt getur þetta tvennt óumflýjanlega af sér myndlist í einhverju formi. Svo frumlæg er tjáningarþörfin og sköpunargleðin í eðli mannsins.

Forfeður vorir fornir, sem námu hér land fyrir ellefu öldum, voru miklir sjónlistardýrkendur. Það sjáum vér af því menningarumhverfi sem þeir komu úr og oss er allvel kunnugt. Vér sjáum það af þeim minjum daglegs lífs þeirra, sem varðveitt hafa hér á landi. Og það birtist í kvæðum þeirra og sögum sem til vor hafa komið, þeir voru frjóir og fjölvisir skapendur hluta og gjarnir til gersema. Sú girnd dofnaði ekki þó að aldir liðu og siðir breyttust. Kirkjan með öllum sínum stofnunum varð athvarf og frömuður æðri listar, veraldlegir höfðingjar kepptu við hana eftir megni, alþýðan lagði sitt af mörkum og leitaðist við að fegra umhverfi sitt eftir því sem hún hafði framast svigrúm til. List hennar köllum vér alþýðulist, og væri rétt að láta það orð ekki aðeins merkja listiðnað eins og þó er oftast gert, heldur víkka merkingu þess svo að í því felist um leið vinnulist, þar með talin húsagerðarlist, sem góðu heilli á sinn verðuga sess á þessari sýningu. Það er sjónlistarænt viðfangsefni að slá skeifu, hlaða vegg eða smíða bát, svo að vel sé. Þetta er allt alþýðulist, vinnulist, og á samleið með listiðnaðinum, sem oft er nefndur litli og fátæki bróðir hinnar æðri listar, sem kennd er við sérhæfða listamenn. Þó er alþýðulistin hvorki smá í eðli né fátæk í andanum. Það sem hana skortir um skólun, viðsýni og gnóglegan efnivið, bætur hún oft upp með hrein hjartaðri listgleði og ferskri sjón náttúrubarns. Í íslenskri list sögu hlýtur alþýðulistin að skipa þeim mun veglegri sess sem sérmenntaðir listamenn voru færri hér en í öðrum löndum á voru menningarsvæði, sökum þjóðfélagsgerðar og alls þjóðarhags. Það var ekki alltaf mikill afgangur orku og efna, þegar búið var að greiða reikninginn fyrir líftórna sjálfa. Hún hefur fyrsta veðrétt.

Heildarsaga íslenskrar myndlistar hefur ekki enn verið skráð, en víða hefur verið höggvið myndarlega í efnið. Slíkt er mikið þarfaverk, því að góðar rannsóknir eru nauðsynlegar til fyllri skilnings og frjóari nautnar þessa hluta menningararfsins. Hann þarf að skila sem mestum arði, með rannsóknum og útlitunum, og með sýningum, skynsamlega upp settum í söfnum og sýningarsölum. Margar eru sýningarar hér á landi, en þó er þessi sýning mikil nýjung, og reyndar einsdæmi vor á meðal. Hér eru til dæmis sýnd nokkur gömul og fræg listaverk íslensk, sem

nú eru í eigu erlendra safna og ekki hafa áður sézt í sýningarsal hér á landi. Þetta eru ekki litil tíðindi. Hitt er þó merkilegra um þessa sýningu að hún færist í fang að opna heildarsýn um íslenzka myndlist frá upphafi og fram á þennan dag. Einhver kann að efast um að slíkt sé yfirleitt unnt, svo að vit sé í, íslenzkur myndlistarheimur í ellefu aldir sé vissulega stærri en svo að hægt sé að hneppa hann innan fjögurra veggja. Það er að visu satt að myndlist vor frá fyrri öldum er aðeins til í brotum og fámenni þjóðarinnar setur sín takmörk allar aldir. Samt er heimur íslenzkrar myndlistar á sinn hátt stór. Hann er það vegna þess lífs-
magns sem í verkunum býr, óháð öllu, og hann er stór af því að hann er hluti af lífi þjóðarinnar og raunar skilyrði fyrir lífi hennar, eins og blóðið sem í æðunum streymir. En það er eðli sýninga sem þessarar, að þær eru úrval og ágrip. Þær eru samþjöppun. Það sem spannar vitt í tíma og rúmi er látið birtast eins og í hnotskurn á einum afmörkuðum stað, á einni afmældri stund. Slík sýning er smá-
heimur, sem speglar stóran heim.

Þannig er þessi íslenzka myndlistarsýning, sem sett hefur verið saman á þjóð-
hátíðarári. Í úrvali og ágripi speglar hún þátt myndlistarinnar í íslenzku lífi, menn-
ingarþátt sem aldrei hefur slitnað. Hún sýnir hinar djúpu rætur og ekki síður hinn
fjölskrúðuga blóma, sem listin hefur borið í nútímanum. Sá þroski sem íslenzk
myndlist hefur náð á vorri öld er áreiðanlega eitt hið skýrasta dæmi þess, hvernig
þjóðin hefur brotlizt úr viðjum. Þetta er eitt af ævintýrunum, sem vér höfum orðið
áhorfendur að. Um það ævintýri á þessi sýning að vekja hugboð, ekki síður en
lærðvegin sem það er vaxið úr.

Sýningin íslenzk myndlist í 1100 ár minnir á sjálfa sögu þjóðarinnar frá tilteknu
sjónarhorni. Þar með er ekki sagt að sagan þurfi að þrengja sér á milli listaverk-
anna og áhorfendanna. Það er hverjum manni áhællislaust, þótt hann skoði hvert
verk án allra hugleiðinga um sögulega stöðu þeirra. Þau eiga jafnvel rétt á því,
eins og hver maður á rétt á að vera dæmdur eftir elgin verðleiknum, en ekki ætt
eða uppruna. Engu að síður vill þessi sýning um leið rekja sögulega þróun, opna
sýn yfir mikla víðáttu. Og þá er hollt að minnast þess að þáttur myndlistarinnar
skilst svo bezt að honum sé ekki kippt úr samhengi við hið mikla þáttasafn sem
er íslenzk menning í fortíð og nútíð, líf stjórning íslenzkra manna um aldirnar.

Kristján Eldjárn

Dr. Kristján Eldjárn Islands president

KUNSTEN OG TIDERNE

Et folks kultur er sammenvævet af mange tråde som man med tilbørlig varksomhed kan udrede og følge hver for sig, selv om de er sammenslyngede og danner en helhed som må betragtes under ét hvis man skal nå til en rigtig og frugtbar forståelse af den. I ethvert kulturmonster er billedkunst eller visuel kunst i vid forstand en af de stærkeste tråde eller snarere, er de stærkeste tråde, for billedkunsten er mangfoldig og overalt indvævet i denne helhed, den nationale kultur. Billedkunsten har fulgt menneskeheden fra tidernes morgen, er lige så gammel som mennesket selv. Homo sapiens, det tænkende menneske, er samtidig homo faber, det skabende menneske. Uden hans ånd og hånd er ingen billedkunst tænkelig. Og samtidig avler disse to egenskaber uundgåeligt billedkunst i en eller anden form. Trangen til at udtrykke sig og glæden ved at skabe er en primær side af den menneskelige natur.

Vore fjerne forfædre der tog land her for elleve århundreder siden, var uskrømtede dyrkere af den visuelle kunst. Det kan vi se af de kulturelle omgivelser som de kom fra og som vi kender helt godt. Vi kan se det af de levn fra deres daglige tilværelse som er bevaret her i landet. Og det giver sig udtryk i de digte og beretninger som er nået til os fra dem. De var frodige og kyndige som skabere af ting, og de var pragtlystne. Den lyst sløvedes ikke selv om århundrederne gik og den ene religion afløste den anden. Kirken og alle dens institutioner blev et tilflugtssted og incitament for den højere kunst, de verdslige høvdinge kappedes med kirken efter evne, almuen gav sit besyv med og stræbte efter at forskønne sine omgivelser så meget som forholdene tillod. Almuens kunst kalder vi folkekunst; nok så rigtigt ville det være ikke blot at lade ordet dække kunsthåndværk, som det oftest gør, men udvide betydningen så det også omfatter arbejdets kunst og f. eks. spænder over bygningskunsten som heldigvis indtager en værdig plads på denne udstilling. Det er et udtryk for visuel kunst at hamre en hestesko ud, bygge en væg op eller tømre en båd med et godt resultat. Altsammen folkelig kunst, arbejdets kunst, side om side med kunsthåndværket som ofte kaldes den lille, fattige broder til den højere kunst som har navn efter de specialiserede kunstnere. Folkekunsten er dog hverken uanselig af karakter eller fattig i ånden. Det den mangler af skoling, udsyn og tilstrækkeligt materiale, opvejer den ofte med naturbariets renhjertede kunstglæde og friske blik. I islandsk kunsthistorie må folkekunsten komme til at indtage en så meget værdigere plads som der her i landet har været færre professionelle kunstnere end i andre lande inden for vor kulturkreds, på grund af samfundets struktur og økonomiske forhold. Der var ikke altid noget stort overskud af energi og midler når regningen for det daglige brød var betalt. Det vil altid have første prioritet.

Endnu er der ikke blevet skrevet nogen sammenhængende islandsk kunsthistorie, men der er gjort dygtige indsatser på mange punkter. Og det er et

nødvendigt arbejde, for gode detailundersøgelser er en forudsætning for en fuldere forståelse og frugtbarere nydelse af denne del af vor kulturarv. Den bør frugtbargøres i videst mulig udstrækning gennem undersøgelser og beskrivelser, velarrangerede udstillinger i museer og udstillingslokaler. Der holdes mange udstillinger her i landet, men den nærværende er dog en stor fornyelse og egentlig ganske enestående hos os. Her vises for eksempel nogle gamle, berømte islandske kunstyverker der nu findes i fremmede samlinger og som ikke tidligere er blevet set i nogen udstillingssal her i landet. Det er ingen ringe begivenhed. Men endnu mere betydningsfuldt er det dog at denne udstilling har set det som sin opgave at give et samlet overblik over islandsk billedkunst fra dens begyndelse og frem til dagen i dag. En og anden vil måske udtrykke tvivl om at noget sådant i det hele taget kan lade sig gøre med et rimeligt resultat, og sige at islandsk billedkunst i elleve århundreder må være for omfattende til at det vil være muligt at samle den inden for fire vægge. Ganske vist er det rigtigt at vor billedkunst fra tidligere tider kun eksisterer i fragmenter, og at den fåtallige befolkning betyder en begrænsning gennem århundrederne. Ikke desto mindre er den islandske billedkunsts verden på sin vis stor. Det skyldes den livskraft der bor i dens værker, fri og uafhængig; og den er stor fordi den er en del af folkets liv og faktisk en betingelse for dets liv ligesom blodet der strømmer i årene. Men en udstilling som denne vil altid være et udvalg, en oversigt. Et koncentrat. Det der spænder vidt i tid og rum, præsenteres her i en nøddeskal, på et afgrænset sted, i et afgrænset øjeblik. En sådan udstilling er en mikrokosmos der genspejler en makrokosmos.

Således er også denne islandske billedkunstudstilling som er blevet arrangeret i et nationalt festår. I udvalg og oversigt genspejler den billedkunstens andel i Islands liv, en kulturtråd der aldrig er blevet revet over. Den viser de dybe rødder så vel som den brogede blomstring som kunsten i vore dage har udfoldet. Den modenhed som islandsk billedkunst er nået til i vort århundrede, er uden tvivl et af de klareste eksempler på hvordan folket har kastet sine lænker. Det er et af de eventyr som vi selv har oplevet. Og denne udstilling skal give en anelse om dette eventyr så vel som om den jordbund det er vokset op af.

Udstillingen Islandsk billedkunst igennem 1100 år skal på en måde vise selve folkets historie fra en bestemt synsvinkel. Dermed er ikke sagt at historien nødvendigvis behøver at trænge sig ind mellem kunstyverkerne og beskuerne. Det skal ikke bebrejdes nogen om han betragter hvert værk uden nogen spekulationer over deres historiske placering. Det har værkerne faktisk krav på, ligesom hvert menneske har krav på at blive bedømt ud fra eget værd og ikke ud fra slægt og oprindelse. Ikke desto mindre er det tanken med denne udstilling at den samtidig skal følge en historisk udvikling, åbne blikket for et stort perspektiv. Og så er det gavnligt at huske at billedkunstens rolle forstås bedst hvis man betragter den i sammenhæng med den store helhed som islandsk kultur i fortid og nutid udgør, en manifestation af islandske menneskers liv gennem århundrederne.

Dr. Kristján Eldjárn president of Iceland

ART AND THE AGES

The culture of a nation is woven from many threads each one of which can, with proper care and caution, be distinguished and traced, one from the other, even though they are braided together to form a composite whole, which must be seen as one piece to provide a true and fruitful understanding. In every known cultural pattern graphic or visual art, in the widest sense of the term, forms one of the strongest threads, or series of threads, for visual art does not stand alone by itself, it is manifold in its character and forever interwoven into this whole, the national culture. Visual art has been with mankind from the beginning of time, it is as old as man himself. Homo sapiens, the rational human being, is at one and the same time homo faber, creative man. Without his spirit and his hand no visual art is possible. And yet these two qualities inevitably give birth to visual art in one form or another. The urge and need to express oneself, and the joy of creating something is a basic element of human nature.

Our forefathers who settled this land eleven centuries ago, were uninhibited worshippers of the visual arts. This we can see from the cultural environment they came from, which is relatively well known to us. We see this also from the relics of their daily life which have survived and are safeguarded in this country. This also appears in their poems and stories. They were imaginative and skilled creators of things, and great admirers of ornaments. This strong desire did not fade, even though the centuries came and went, and custom changed. The Church with all its institutions, became a safe shelter and a promotor of culture and art. Temporal leaders competed with it to the best of their ability, and the people made their contribution, endeavouring to decorate their surroundings as far as their skill and circumstance permitted, no matter whether one religion changed to another. Their art we call primitive art or folk art. It would be well not to let this expression signify only applied art, which is so often the case, but to expand its meaning to denote also working art, the art of utility and handicraft, including architecture which also is represented in this exhibition. It can be and often is an artistic task to forge a horseshoe, to build a wall or a boat. All this is folk art, the applied art of utility, and as such goes hand in hand with artistic craft, which often is named the little and poorer brother of cultivated art, which derives its name from specialised artists. None the less folk art is neither insignificant in its essence, nor poor in spirit. What it lacks in the way of schooling and discipline, vision and abundance of materials, it frequently makes up for with the sheer joy of artistic creation and the fresh approach of the sincere child of nature. In the history of Icelandic art folk art will inescapably occupy a position all the more significant for the fact that specialised artists were fewer in number here than in other countries within the boundaries of our cultural region, due to the social structure predominant in this country, and the prevailing economic conditions. Frequently precious little

energy and means were left over, when the toll of daily toil had been taken, for of necessity this would always have first priority.

The complete history of Icelandic art has yet to be written, although many worth-while contributions have already been made on certain important points. These are highly laudable efforts, for good, solid research is necessary and in fact a prerequisite for a fuller understanding and a more fruitful enjoyment of this aspect of our cultural heritage, thereby enabling it, through research and explanation, to yield the greatest dividend possible, also by means of well arranged exhibitions in museums and exhibition halls. There is many an exhibition organised and held in this country, and yet this one, forming part of the 1974 Arts Festival, is a great novelty and, indeed, quite unique with us. Here, for example, one can see some old and famous Icelandic works of art, which are in the possession of foreign museums and have never before been displayed in an exhibition hall in Iceland. This is no small event. What is even more remarkable is the fact that this exhibition has the ambitious aim of presenting a complete panorama of the development of visual art in Iceland, from the earliest times to the present day. Someone might have some doubts as to whether it is really feasible to achieve this with any degree of success within the confines of four walls. It is certainly true that our visual art from earlier centuries exists only in fragments, and the small size of the population sets its definite limits at all times. Yet the fact remains that the world of Icelandic visual art is quite broad and extensive, in its own way. This is due to the vitality of life inherent in its works, free and independent; and it is extensive because it is part of the life of the people, and in reality a condition for their life, like the blood that runs in our veins. But it is the nature of such exhibitions to make a strict choice, to be a summary, a concentrated selection. That which reaches far and wide in terms of time and space is presented in a nutshell within the confines of one place and the measurel limitations of the passing moment. Such an exhibition is a small world presenting a reflection of a much larger and more extensive one.

This exhibition on the development of visual art in Iceland is reminiscent of the very history of the Icelandic people, as seen from a particular angle. This does not mean that history need necessarily force itself between the works of art and the spectator. No-one will be blamed for observing each object without any consideration of its place in history. In fact these works are fully entitled to such an observation, just the same as every individual is entitled to being judged on his own merits and not by his family lineage or origin. The more so it is also the intention of this exhibition to bring forth an historical progress, and to open up a broad vista of cultural development. In this context it is also useful to remember that the role played by visual art can best be understood so long as it is observed as a part of a much larger entity, which is Icelandic culture past and present, a manifestation of the life of the people of Iceland through the centuries.

LANDNÁMS- OG ÞJÓÐVELDISÖLD RÓMANSKUR STÍLL

1. Kvenskart frá landnámsöld.

Úr kumli nálægt Daðastöðum í Núpasveit, sem grafið var upp árið 1956. Meðal annarra hluta kom þar upp samheilt kvenskart, með tveimur kúptum nælum, þríblaðanæla í hreinnræktuðum Borróstil, steinsörvi eða hálsband með alls 52 tölum, hringprjónn og ambaugur, snúinn saman úr tveimur grönnum bronsþráðum, og loks lítil beltisspöng úr bronsi með dýrshausum. „Ekkert er því til fyrirstöðu“, segir dr. Kristján Eldjárn í skýrslu um fundinn, „að kona þessi hafi komið út hingað í hópi landnámsmanna“.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, aðfangaskrá 8/9 1956.

2. Hinn máltki áss.

Mannsmýnd úr bronsi, sitjandi á stól, 6,7 sm. há. Myndin er talin sýna guðinn Þór og hluturinn sem hann styður fram á hné sér hamarinn Mjólni. Slikur „öfugur kross“ eða hamar með þrem skóllum og vargs-

haus á lengsta stilkinum hefur fundið, og er hann talinn Þórshamar. Smámynd þessi er að líkindum það sem kallað er „hlutur“ í fornsögum, þ. e. litil helgimynd sem menn báru á sér og blótuðu til á ferðum og fjarri hofum. Hinsvegar er full ástæða til að ætla, að myndin sýni hvernig hinar stærri guðamyndir hafi verið, sem sátu á stöllum blóthofanna. Myndgerðin og hin samþjöppuðu form benda og til þess, að stíllinn eigi til trúskurðarlíkneskja að telja.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10880. Eftirsteypa frummyndarinnar, gerð af Bárði Jóhannessyni.

3. Bær frá víkingaöld — Ísleifsstaðir í Borgarfirði.

Bærinn er byggður úr torfi og grjóti sem eitt aflangt rými (langhús), sem e. t. v. hefur verið skipt í smærri rými með þiljum. Inngöngudyr eru á langvegg nálægt öðrum endanum. Langeldur var eftir miðju húsi og set meðfram veggjum; þar sat fólk við vinnu um daga og svaf um nætur. Samskonar bær hefur fundið í Noregi.

4. Mannsmynd frá Baldursheimi.

Mynd úr hvalbeini, 3,9 sm. há, sem sýnir sitjandi mann halda um tvíklöfnn stilk, ekki ósvipaðan og á Þórsmýndinni næst hér á undan. Myndin gæti því verið „hlutur“ eða litil goðamynd eins og hún, en þar sem hún fannst með samstæðu af töflum og teningi, gæti hún verið hnefi úr því tafl. Einnig kemur til greina, að gömul og máð goðamynd hafi verið notuð fyrir taflmann, einkum á slösbreytingartíma. Kumlíð sem mannsmyndin fannst í, hjá Baldursheimi við Mývatn, er talið frá 10. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6. Sýnt með ljósmynd.

5. Helgir menn frá Flatatungu.

Butar af tveim fjöllum frá Flatatungu í Skagafirði með höfðum heilagra manna, og eru þær ekki ósennilega hluti stórrar veggmyndar með Kristi og postulunum. Skrautverkið sýnir hreinræktaðan Hringaríkisstíl sem ríkti um Norðurlönd og England á 11. öld. Eru myndirnar því frá mótunarskeiði kirkjulegrar listar hér á landi.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 15286.

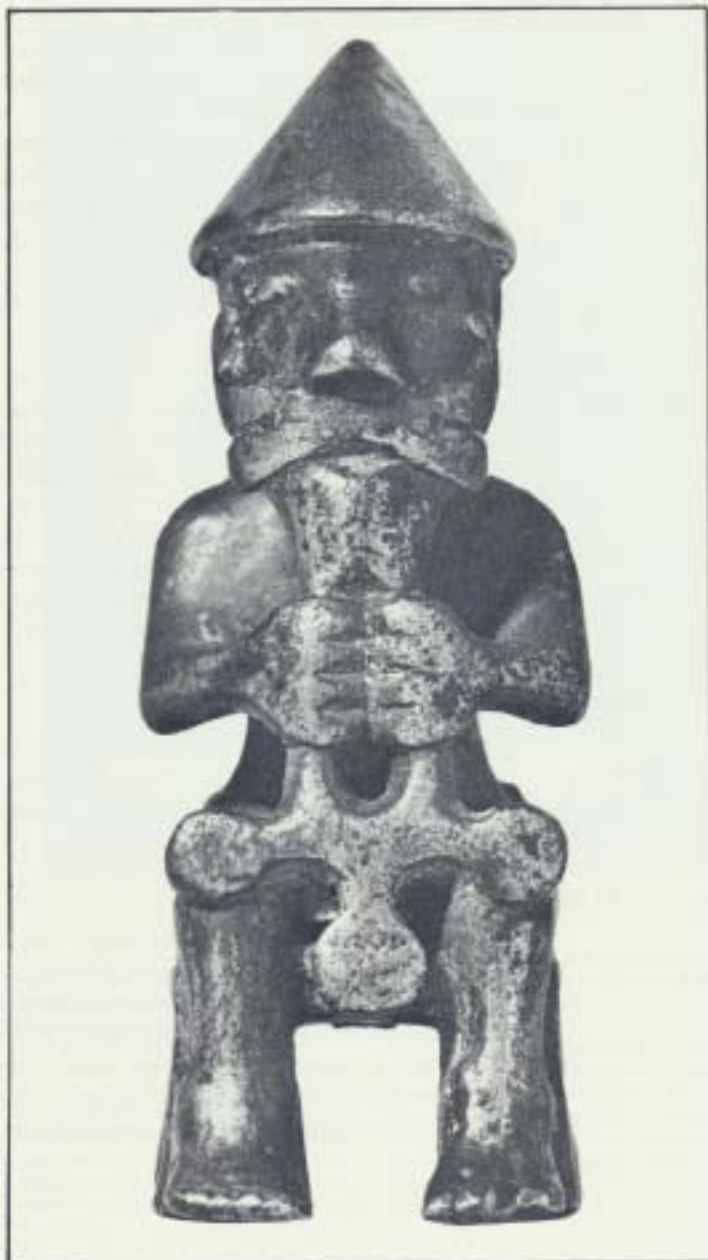
1. Kvindesmykker fra en grav fra landnæmstiden: to ovale spænder, et treflignet spænde i ren Borre-stil, en halskæde med i alt 52 perler, ringnål og arming, samt et lille bæltebeslag af bronze med dyretsønder. „Der er intet i vejen for at denne kvinde kan være kommet til landet med landnæmstidene“, siger dr. Kristján Eldjárn i en rapport om landet, Þjóðminjasafn Íslands.

1. Female ornaments from the Age of Settlements. Two convex brooches, a clover brooch in pure Borre-style, necklace with altogether 52 beads, a circular pin and bracelet, and finally a small belt-buckle of bronze with animal heads. "There is no reason," says Dr. Kristján Eldjárn in a report on the find, "why this woman should not have come out here with some of the first settlers." Nat. Mus. of Iceland.

2. Mandafigur af bronze, siddende på en stol. Højde 6,7 cm. Man mener at figuren forestiller guden Thor, den genstand han støtter mod knæet, skulle så være hammeren Mjølner. Udførelsen og den kompakte form viser stilistisk slægtskab med træskulptur, Þjóðminjasafn Íslands. Fotografri.

2. Bronze figure of a man sitting on a chair, 6,7 cm high. Thought to represent the god Thor, and the object he is resting on his knees may be the hammer Mjølner. The compressed form suggests that the style is derived from wood carving. Nat. Mus. of Iceland. Cast of the original.

3. Gård fra søgetiden — Isteftastaðir i Borgarfjörður, Vestlandet — bygget af græskarv og sten som et langt rum (længhus), som måske har været inddelt i mindre rum med trævægge. Indgangsdøren er på langvæggen nær den ene ende. Ned igennem midten af huset var langgælden og langs med væggene bænke; dér sad folk ved deres arbejde om dagen og dér sov de om natten.



6. Hlutar úr dómsdagsmynd.

Hlutar af fjöllum þeim sem varðveittust í Bjarnastaðahlið í Skagafirði. Hafa verið leidd rök að því (Selma Jónsdóttir) að þær séu úr stórrí dómsdagsmynd með sömu niðurskipun og tíðkuð var innan hinnar grísk-kapólsku kirkju. Slikar myndir náðu allt norður í austur-sænska og baltneska menningarssvæðið, en tengsl íslenzkrar frumkristni þangað austur voru allnán. Sagnir herma að myndskurðurinn sé úr stórum skála í Flatatungu, en allt eins líklegt er að dómsdagsmyndin sé úr skagfirzkrí höfuðkirkju.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 8891. Sýnt með ljósmyndum.

7. Bagall Oddaverjans.

Húnn, skorinn í rostungstönn, af biskupsbagli Páls Jónssonar Skálholts-biskups (d. 1211), sem upp kom í steinþró hans árið 1954. Krókur bagalsins endar í dýrshausi með gapandi gini, en í jafnhæð hans á stafnum er grafin röð litilla dýramynda. Skurðurinn sver sig til tíma Páls biskups og sýnir norrænan, rómanskan stíl. Í sögu Páls biskups er getið oddhagrar konu í Skálholti, Mærgreitar hinnar högu, er vann einmitt viðlíka verk fyrir stólinn, og gæti bagalshúnninn því vel verið handaverk hennar.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, kom 1954.

8. Þjóðveldisbær — Stöng í Þjórsárdal.

Eftir því sem tímar liðu bættust við langhúsið smærri rými og hafði hvert þeirra ákveðnu hlutverki að gegna. Inngöngudyr eru eftir sem aður á skálavegg. Bærinn fór í eyði í Heklugosi árið 1104.

9. Laufásstöðir.

Tvær furufjalir af dyraumbúningi í Laufáskirkju við Eyjafjörð. Á annarri vintz teinungur eftir endilangri fjölinni, en grönn kynjadyr fléttast milli greinanna með reglulegu millibili. Eftir hinni fjölinni gengur miðstofn, en blaðfléttur út í frá á báða vegu. Stöðir þessar eru einar veglagustu leifarnar af útskurðarlist hinna stóru timburkirkna sem hér voru á miðöldum. Stíllinn er rómanskur, og eru stöðirnar vafalítið frá 13. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 395.

3. Viking Age farmhouse, built from turf and stones in one long room, with a fire-place down the middle, and benches along the walls. Similar farmhouses have been found in Norway.

4. Figur af hvalben, 3,8 cm. høj. Den forestiller en siddende mand der holder om en kløftet genstand, ikke ulig den foregående figur, der menes at forestille Thor. Den grav hvori figuren blev fundet, regnes for at være fra 10. årh. Þjóðminjasafn Íslands. Fotografí.

4. Whalebone carving, 3,8 cm high, showing a man sitting, gripping a split shaft, not unlike the Þór image above. The grave in which the image was found is thought to be from the 10th cent. Nat. Mus. of Iceland. Photograph.

5. Stumper af to planker fra Flatsungu, Nordlandet, med hoveder af hellige mænd; det er ikke usandsynligt at plankerne er dele af et stort vægbillede med Kristus og apostlene. 11. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

5. Sections of two panels from N. Iceland, with saints' heads. Quite likely part of a larger wall picture with Christ and the apostles. 11th cent. Nat. Mus. of Iceland.

6. Plankestumper fra Bjarnastaðahlíð, Nordlandet. Dele af en stor dommedagsfremstilling med samme komposition som man brugte inden for den græsk-katolske kirke. Þjóðminjasafn Íslands. Fotografíer.

6. Parts of panels from N. Iceland. From a Domesday scene in Greek-Orthodox tradition. Nat. Mus. of Iceland.

7. Krog, udsåret i hvalrostand, fra en krumetav tilhørende Skálholt-bispen Páll Jónsson (d. 1211). Udekøringen stemmer med biskop Pálls levevid og viser nordisk, romansk stil. Þjóðminjasafn Íslands.



4.

7. The knob, carved from walrus tusk, of the crozier of Páll Jónsson, bishop of Skálholt (d. 1211). The carving shows a strong Scandinavian-Romanesque style. Nat. Mus. of Iceland.

8. Gærd fra Frisatssiden — Stöng i Þjórsárdalur. Efterhånden som tiden gik blev der lægt flere rum til langhuset, hvert med sin bestemte funktion. Indgangsdøren er stadig på skålenes væg. Gærden blev ødelagt ved Heklas udbrud i 1104.

8. Farmhouse from the Commonwealth Period. The farm was laid waste in the eruption of Hekla 1104.

9. To fyrretræsplanker, rester af stolper i Laufás kirke, Nordlandet. Disse stolper hører til de stateligste rester af træskærerarbejdet i de store trækirker der fandtes her i middelalderen. Stilen er romansk; stolperne kunne tænkes at være fra 13. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

10. Rómanskir drekar frá Hrafnagili.

Útskorin þilfjöl úr fornum skála á Hrafnagili við Eyjafjörð. Það sem varðveitt er af veggmyndinni sýnir höfuð og háls þriggja dreka sem vinda sig á ýmsan veg og bíta í vængi sína (?), en milli þeirra má greina stökkvandi dýr. Fjölin virðist vera úr efsta hluta myndarinnar. Óviða í íslenskri skurðlist miðalda ríkir meira flug í dráttunum en á þessari fornu þilju. Rómanskur stíll, sennilega frá 13. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4997. Stækkuð mynd skurðarins er sýnd utan dyra gegnt inngangi.

11. Húsaskraut frá Munkaþverá.

Útskorin fjöl í tveim bútum, 238 sm. há. Önnur brún fjarlarinnar hefur verið be'n, en hin er með löngum og mjúkum sveigjum. Á efri hlutanum, sem er allt að því heill, er mikill skurður í rómönskum stíl, og slöngvast tveir teinungar þar á víxl utan um þrjá hringreiti. Á hinum efsta er kynja-dýr með ljónsskrokk, hestshófa og mannsandlit. Miðhringurinn sýnir mann leggja hornprútt hjartardýr með spjóti undir siðuna, aftan frá. Horn dýrsins, svo sem myndin öll, minna mjög á dýrið Antalops í erlendum Fysiologus-myndum, en það dýr er svo styggt og frátt á fæti, að enginn getur unnið það nema aftan frá. Horn þess eru gerð sem sagir, og sker það með þeim hinn þykkvasta skógargróður. Hornin tvö, segir Fysiologus, tákna testamentin tvö í biblíunni, en með þeim sker maðurinn frá sér villigróður syndanna. Í neðsta og stærsta hringreitnum má greina mann á hesti sem leggur í gegn dreka. Svipar henni mjög til venjulegra mynda heilags Georgs, en gæti þó einnig átt uppruna sinn í Fysiologus og verið siðtáknlegrar merkingar. Utan með er blaðskraut og fuglamyndir. Ekki verður ráðið um notkun fjarlarinnar, en vel hefði hún getað verið önnur hliðin í háu sæti eða öndvegi, jafnvel ábótasætinu í Þverárklaustri, sem stofnað var árið 1155.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 964.

12.-13. Rómanskur útskurður frá Mælifelli.

Tvær útskornar fjalir eða fjalabútar frá Mælifelli í Skagafirði. Er önnur með stórbliðótttri grein og þremur vafningum, djúpt skomum. Hin er með þrem samtengdum blaðmynztrum í einskonar bandhringum. Þer allur skurðurinn mjög sterkar og rómanskar svip. Ekki er vitað um upphaflega notkun þessara fjala, en siðast voru þær hafðar fyrir rúmfjalir.

Úr Nationalmuseet, Kaupmannahöfn.

9. Two pine panels from Eyjafjörður, N. Iceland. Among the finest remains of the art of carving in the great timber churches of Iceland in the Middle Ages. The style is Romanesque, probably from the 13th cent.
Nat. Mus. of Iceland.

10. Utskärren panelplank fra en gammel skule på Hrafnagil, Nordlandet. Stilen er romansk, antagelig 13. årh. bjørn. Isl. — En forstørret gengivelse er ophængt uden for udstillingsbygningen, over for indgangen.

10. Carved wall panel from an ancient hall in Eyjafjörður, N. Iceland. Romanesque style, probably 13th cent.
Nat. Mus. of Iceland. An enlarged photographic frieze of the carving is on show outside, opposite the entrance.

11. Utskärren planker i to stykker, fra Munkapræst, Nordlandet. Det øverste stykke bærer udskæringer i romansk stil. Plankens anvendelse er problematisk, men den kunne tænkes at have dannet den ene side af en høj stol eller et højsæde, måske ligefrem af abbedens stol i Bverå kloster, der blev oprettet 1155.
Þjóðminjasafn Íslands.

11. Carved panel in two pieces from N. Iceland, in Romanesque style. Nothing is known of the use of the panel, but it could well have been one side of a high chair or throne, perhaps even the abbot's chair in the cloister of Bverå, founded 1155.
Nat. Mus. of Iceland.

12-13. To udskårne planker fra Møllfæll, Nordlandet. De har et kraftigt, romansk præg.
Nat. Mus., Kbh.

12, 13. Two carved panels from N. Iceland. Strong Romanesque character.
National Museum, Copenhagen.

14. Døren fra Völþjófsstaðir, det største islandske billedhuggerarbejde fra middelalderen. Det øverste felt viser den gamle, velkendte historie om ridderen der redder læven ud af dragens klør. I det nederste felt er sammenflettet



fire bevingsede drager der bider om halen på sig selv. Døren menes at være fra ca. 1200 eller første halvdel af det 13. årh., træskærerarbejdet er i ren, romansk stil.
Þjóðminjasafn Íslands. Støbt og malet kopi.

14. The door from Völþjófsstaðir. The greatest Icelandic carving from early times. The upper panel shows the old familiar story of the knight who rescues a lion from the claws of a great dragon. On the lower panel are four winged dragons interwoven, biting their own tails. The door is thought to be from c. 1200 or early 13th cent. The style of the carving is pure Romanesque.
Nat. Mus. of Iceland. The door is represented here by a painted casting.

15. Alterklæde i nedlagt syning, refleksmør, med fremstilling af den hellige Martinus' historie. Det stammer fra Grenjæfstaður på Nordlandet, hvortil det blev ført ud af landet af Paul Gaimard og hans ekspedition i 1836.
Musée de Cluny, Paris.

15. Embroidered altar-cloth with the story of St. Martin, from Grenjæfstaður, N. Iceland, taken abroad by the Paul Gaimard expedition in 1836.
Museum of Cluny, Paris.

16. „Tapissérie du temple de Grenjæfstaður“. Tegning af Martinus-altar-kleddet fra Grenjæfstaður af Auguste Mayer. Litografi i Paul Gaimards rejsebeskrivelse, Paris 1838.
Fra Voyage en Islande et Groenlande. Atlas historique.

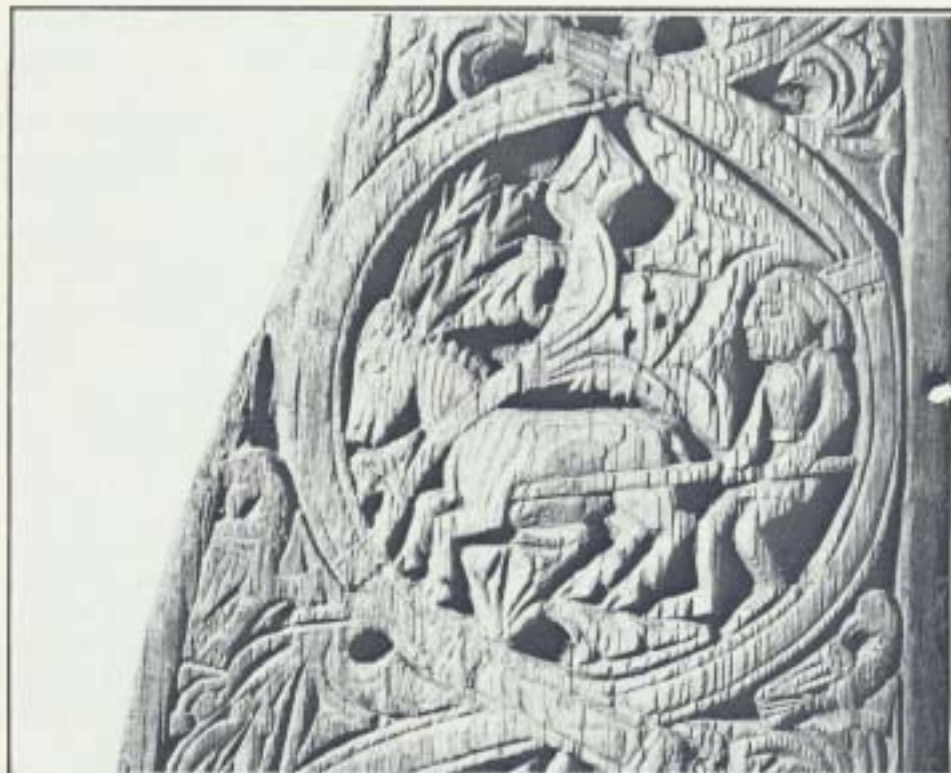
14. Sagan um ljónið og riddarann.

Valbjófsstaðahurðin, mesta myndskurðarverk Íslendinga frá fyrri öldum. Hurðin er sýnilega mjög skert, og fylgdi henni sú saga gamalla manna á Fljótsdal er hún var flutt til Danmerkur árið 1852, að á henni hefðu fyrrum verið þrír kringlóttir skurðreittir. Efri myndreiturinn, sem nú er, sýnir hina fornu og alvinnu sögu um riddarann sem bjargar ljóni úr klóm mikils dreka. Í neðri helmingi reitsins má sjá riddarann riða að drekanum, reka hann í gegn og bjarga þannig ljóninu sem hann hafði hremmt. Þrír ungar drekans horfa á úr hellismunna. Í efri helmingnum má sjá riddarann (konunginn) riða heim að afrekinu unnu, og fylgir ljónið honum sem tryggur fórunautur. Riddarinn heldur á drekakló í annarri hendi, en haukur hans situr á makka hestsins. Loks er sýnt hvar ljónið liggur syrgjandi og að dauða komið á grót lifgjafa síns; kross er á leiðinu og hús, etv. kirkja, fyrir aftan. Á legsteininum er rúnaletur á þessa leið: Sjá inn ríkja konung — hér grafinn — er vā dreka þenna. Í neðri hringreitnum eru fjórir vængjaðir drekar fléttuðir saman, og bitur hver þeirra í sporð sér, en klær allar vita inn að miðju. Litaleifar hafa fundizt í skurðinum, sem benda eindregið til, að hann hafi upphaflega verið málaður með ýmsum litum. Valbjófsstaðahurðin er talin frá því um 1200 eða fyrri hluta 13. aldar, en skurðverk hennar er í hreinum rómönskum stíl.

Þjóðminjasafn Íslands, safnskrá 11009. Hurðin er hér sýnd í steyptri og málaðri eftirmynd.

15. Refilsaumað altarisklæði með sögu heilags Marteins.

Klæði þetta, sem er í eigu safns í París, var til skamms tíma talið þýkt verk, en íslenzkur uppruni þess er nú fullsannaður. Það er frá Grenjaðarstað í S.-Þingeyjarsýslu, en Paul Galmard og leiðangur hans höfðu það með sér á brott úr landi árið 1836; teiknari leiðangursins, Auguste Mayer, gerði þá af því myndir, sem sýndar eru við næsta skránnúmer. Marteinsklæðið er hið stærsta sem varðveitt hefur með rómönsku gerðinni, þ. e. statískum myndum í hringreitum, og er náskýlt að saumgerð og öllum stíl Mariudúknum frá Reykjahlið við Mývatn, sem nú er í Þjóðminjasafni Dana. Reitir klæðisins eru tólf og sýna, í röðum frá vinstri til hægri: 1. Marteinn sniður sundur möttul sinn og gefur hálfan þurfamanni. 2. Kristur birtist Marteini í draumi með möttulshelminginn. 3. Marteinn skírður. Hann stendur niðri í skírnarsá, en hönd guðs bendir til úr skýjum. 4. Marteinn vekur dauðan mann til lífs. 5. Marteinn vekur til lífs þrælinn



16. "Tapisserie du temple de Grenadestadur". Drawing of the Martinispestry from Grenadestadur by Auguste Mayer. Lithograph in Paul Gaimard's travel book, Paris 1838.

From, *Voyage en Islande et Groenland*, Atlas historique, Paris 1838.

17. Udhugget menneskehoved fra kirkegården i Hitardalur, Vestlandet. Originalen er hugget i sten og har et stærkt romansk præg, kunne derfor tænkes at stamme fra middelalderen. Þjóðminjasafn Íslands.

17. Cast of a carved stone relief from a churchyard in W. Iceland. The face has a strong Romanesque flavour, and could be from the Middle Ages.

18. Bárður Snæfellsás og jættekvinden Hít. Billedsten fra den gamle kirketomt i Hitardalur. Folkesagnet har forbundet disse billeder med Bárður Snæfellsás og Hít som dalen er opkaldt efter, men nok så sandsynligt er det at de er rester af kirkelig skulptur, cf. hovedet fra Hitardalur, nr. 17 i denne katalog. Þjóðminjasafn Íslands.

18. Stone carving from a churchyard in W. Iceland, probably remains of religious sculpture.

19. Tegningen viser repræsentanter for fremmede og mærkelige folkeslag der indgik i middelalderens overtro, Kykloper, Panoter og Hippocoder. Den er fra Physiologushåndskriftet fra ca. 1200.

Den ænnamagn, saml., Kbh., AM 673 a, 4to.

19. Page from *Physiologus*, from about 1200, showing various wonders from contemporary anthropology.

From Ms AM 673a, 4to in the Ænnamagnas Institute, Copenhagen.

20. „HomoCentaurus har foroven skikkelse som et menneske, men forneden som et dyr, og har to slags stemme, og den opholder sig ude på markene for at tale med menneskene". *Physiologus*-fragment, ca. 1200.

Den ænnamagn, saml., Kbh., AM 673 a, 4to.

sem hafði hengt sig. 6. Marteinn vigður til biskups í Turonsborg. 7. Marteinn biskup og beiningamaðurinn. 8. Marteinn biskup gefur beiningamanninum kyrtíl sinn í kirkjuskotinu. 9. Marteinn biskup vekur upp nýandaðan son fátækra hjóna. 10. Marteinn flæmir djöfulinn úr kúnni hjá Treverisborg. 11. Marteinn biskup flæmir burt djöfla í skarfalli. 12. Andlát heilags Marteins.

Úr Musée de Cluny, París.

16. „Tapisserie du temple de Grenjadarstadur“.

Teikning af Martelsklæðinu frá Grenjaðarstað eftir Auguste Mayer. Myndin birtist steinprentuð í ferðabók Paul Galmard, París 1836. Klæðið er sýnt þar í tveimur hlutum, og er röð myndanna ruglað, sem og að vinstri helmingurinn er sýndur spegilmynda.

Úr *Voyage en Islande et Groenland*, Atlas historique, París 1836.

17. Úthögginn andlitsmynd frá Hítardal.

Gífssteypa af úthögginni andlitsmynd úr kirkjugarðinum í Hítardal, sem áður var á horni kórstafnsins á kirkjurústinni gömlu. Andlitsmyndin, 33,5 sm. há, er opineyg með síðu yfirvararskeggi, en um ennið er snúinn sveigur, sem gæti bent til Kristsmýndar. Þjóðtrúin tengdi mynd þessa við Bárð Snæfellsás, og getur Eggert Ólafsson hennar þannig í Ferðabók sinni. Myndin hefur sterkt, rómanskt yfirbragð og gæti því verið miðaldaverk.

18. Bárður Snæfellsás og Hít tröllkona.

Myndsteinninn úr forna kirkjugrunninum í Hítardal. Hefur þjóðsagan tengt myndir þessar við Bárð Snæfellsás og Hít, sem dafurinn er við kenndur, en öllu líklegra er, að þær séu leifar kirkjulegra höggmynda, sbr. andlitsmyndina frá Hítardal nr. 17 í skránni. Í tilefni mynda þessara frá Hítardal talar Eggert Ólafsson í Ferðabók sinni um kirkju sem þar hafi áður staðið, með veggjum af kalklindum steini.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 11930.

19. Af Akróbium og Pigmeium.

Blaðsiða úr *Fysiologus* sem sýnir ýmsar furður úr mannfraði samtímans. Í efstu röðinni eru þrír menn sýndir sem hluti af skrokki mikils dreka, og mun þar vera höfðað til sagnarinnar um Geryon Spánarkonung, sem hafði þrjá líkami. Í annarri röðinni er yzt til vinstri sýndur Akróbíi, en þeir „eru á Indíalandi og eru XII álna háfir“. Við hlið hans er Pigmei, en



20. "The Honocentaurus has the upper body of a man, but the lower part of an animal, and has two languages, and frequents the pastures in order to talk with man."

From Ms AM 673a, 4to in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen c. 1200.

21. Sirenen og søfolkene. En tegning fra Physiologus, en religiøs naturhistorie fra ca. 1200. Den viser en havfrue med fisketail og fødder, hun lokker de søfarende med sin sang. Motivet er det samme som i det velkendte sagn om Lorelei.

Den arnam., saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

21. Drawing from Physiologus, religious natural history from c. 1200. It shows a mermaid with tail and feet, charming seafarers with her song. The legend is the same as in the well-known story of Lorelei.

Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

22. „Elephans hedder et dyr på latin . . . Det bruges i kamp i udlandet." Fra et Physiologusfragment.

Den arnam., saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

22. „There is an animal called elephants in latin . . . It is used in battle in foreign countries".

From the later Physiologus fragment in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

23. En side af Physiologus fra omkring 1200, der viser forskellige tabelkærsene fra den tids forestillinger om mærkelige folkslag.

Den arnamagn., saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

23. Drawing from the Physiologus showing representatives of the bizarre races popularly believed in during the Middle Ages: Cyclopes, Panoti (whose ears cover their whole bodies) and Hippodes.

From Ms AM 673a, 4to in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

þeir hafast við á fjöllum Indíalands og eru aðeins álnar háir. Næstur mun vera Kenósefali, en þeir „hafa hunds höfuð og geyja“, þótt hér sé höfuðið líkara hrosshaus. Næsta myndin af konunum tveim, en önnur heldur á reifuðu barni, gæti tekið til þess „kvenna-kyns á Indíalandi er börn ala V vetra gamlar og verða eigi eldri en VIII-a vetra.“ (Skýr. úr Alfræði íslensk.) Röð mannanna næst á síðunni er skýrð við akrámúm-er 23.

Úr AM 673 a, 4to í Árnasafni.

20. Hinn sleipi.

„Honocentaurus hefir upp líking manns en niður dýrs og hefir tverrn mál og hefst við á teigum úti að mæla við menn.“ Myndin sýnir Honocentaurus mæla við tvo menn; er annar nakinn, en hinn hefur sverð, tvi-hyrndan hjálm á höfði og síða skikkju yfir sér.

Úr síðara Fysiologusbrotinu AM 673 a, 4to í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

21. Sirena og sæfarendur.

Teikning úr Fysiologus, trúarlegri náttúrufræði frá því um 1200. Hún sýnir hafmey með sporð og fætur, en raunar einnig skegg, heilla sæfarendur með söng sínum. Þeir bera hjálma, halda á stuttskeftum, snaghymdum öxum og hafa með öllu gleymt sér við áramar. Minnið er hið sama og í hinni alkunnu sögu um Lorelei. Yfir teikningunni stendur: (fært til nútímastafsetningar) „Sirena jarteinir í fegurð raddar sinnar (og) sæti krása þeirra er menn hafa til sælu í heimi hér, og gá þess eins og sofna svo frá góðum verkum, en dýrið tekur menn og fyrirfer þeim, þá er þeir sofna af fagurri röddu. Svo farast margir af sællífi sínu, ef það eitt vilja gera í heimi hér.“ Götin á skinninu eru gerð af mannahöndum. Handritið var saumað saman í kornsáld og sigtað í því mjöl í Dýrafirði, er því var náð handa Árna Magnússyni, árið 1705.

Úr AM 673 a, 4to í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

22. Dýrið elephants.

„Elephans heitir dýr á látinu en á óra tungu fill. Það er haft í orrustum á útlöndum. Það er svo sterkt og máttugt, að það heldur . . . tigum manna . . . með hervopnum öllum og virki því er gjört er úr trjáum sem kastali sé, er þeir þurfa að hafa þá er berjast í orrustum.“

Úr síðara Fysiologusbrotinu AM 673 a, 4to í Árnasafni í Kaupmannahöfn.

23. Furðubjóðir.

Teikningin sýnir fulltrúa nokkurra þjóðflokka í hjátrú miðalda. Menn-



magnæen Institute, Copenhagen c. 1290.

24. Initialen A i den såkaldte Codex Frisianus fra begyndelsen af det 14. årh. Billedet har et ret stærkt romansk præg. Den amnagnæen saml., Kbh., AM 45, fol.

24. Initial letter A from the so-called Codex Frisianus, beginning of 14th cent. The picture has a very strong Romanesque character.

From Ms AM 45, fol., in the Amnagnæen Institute, Copenhagen.

25. Den tronende Maria med barnet. Billedet har et stærkt romansk stilpræg. Det findes i et obituarium der næppe er yngre end 1250.

Den amnagnæen saml., Kbh., AM 248 c, fol.

25. Mary with child. The picture has a strong Romanesque air, and is hardly later than 1250.

From Ms 248 c, fol., in the Amnagnæen Institute, Copenhagen.

26. To initialer med grenflættværk, Q og D, fra et håndskrift af Kristi lidelsehistorie fra begyndelsen af 14. årh.

Den amnagnæen saml., Kbh., AM 241 a, fol.

26. Two initial letters with plaited foliage. The letters are Q and D. Basically Romanesque. From the Passion story in Ms. AM 241a, fol., in the Amnagnæen Institute, Copenhagen, beginning of the 14th cent.

27. Kong Olaf den hellige. Denne tegning viser islandsk, tidligt gotisk stil og kan næppe være yngre end kort efter 1300. Den findes i et håndskrift af Olaf den helliges saga fra begyndelsen af det 14. årh.

Den amnagnæen saml., Kbh., AM 68, fol.

27. Drawing of King Ólafur the Saint. In Icelandic early Gothic style, hardly later than just after 1300.

From an early 14th cent. ms. of the Saga of St Ólafur, in the Amnagnæen Institute, Copenhagen, AM 68, fol.

28. Den korsfæstede Kristus. Dette billede fra et obituarium på latin fra ca. 1300, viser den tidligt gotiske stil i islandsk billedkunst.

Den amnagnæen saml., Kbh., AM 248 e, fol.

irnir tveir til vinstri sýna þjóðflokk Kýklópa, sem eru blindir á tveim augum en hafa eitt sjáandi í miðju enni, sem þeir nota til skiptis. Þriðji maðurinn í röðinni sýnir Panóta, sem hafa eyru svo stór, að þau hylja líkamann, en fjórði maðurinn sýnir Hippópóða, er byggja Skýpiu og hafa mannslíkama með hrosshófum í stað fóta.

Teikningin er úr náttúrufræðiritinu *Fysiologus* í Árnasafni, AM 673 a, 4to, og er talið frá því um 1200.

24. Vængjaður dreki.

Upphafsstafurinn A úr Hákonar sögu Hákonarsonar í svonefndum *Codex Frisianus* frá upphafi 14. aldar. Vængjaður dreki með langan sporð vindur hálsinn um fremri stafstilkinn, en inni í stafnum er rauð síflétta á bláum grunni. Stíllinn ber allsterk rómönsk einkenni.

Úr AM 45, fol. í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

25. María með barnið í háseti.

Hún ber kórónu, heldur á langskeftum ríkisvendi í hægri hendi, en vinstri hendi utan um son sinn, sem lyftir upp þrem fingrum til blessunar. María situr á köflóttu klæði, en stallurinn og hátt bakið eru skreytt með laufum og pilárum. Myndin ber sterkan rómanskan stílsvip. Hún er úr ártiðaskrá frá Skarði á Skarðsströnd, sem vart mun yngri en frá 1250.

Úr Árnasafni í Kaupmannahöfn, AM 249 c, fol.

26. Tveir upphafsstafir með brugðnum laufteinungum.

Stafirnir eru Q, og endar neðri stilkur þess í kynjadyri, og D, með háum laufstílki. Brugðningarnir eru rómanskrar ættar, en sýna allsterk gotnesk áhrif.

Úr Píslarsögunni AM 241, fol., í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

28. Christ crucified, from a latin obituary of about 1300, showing the early Gothic style in Icelandic art. Arnamagnæan Institute, Copenhagen. AM 249d, fol.

29. Abraham drager til Kanaans land. Initial i et håndskrift af Sjörs fra det 14. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 229, fol.

29. Abraham setting out to the land of Canaan. From Ms AM 226, fol., in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen, 14th cent.

30. Johannes Døberen med Guds lam. Mellem Johannes' ben sidder en kronet munk, måske tegneren selv. Håndskriftet menes at være fra 14. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 233 a, fol.

30. John the Baptist with the Lamb. Between his feet sits a crowned monk, perhaps the artist himself. Believed to be 14th cent.

From Ms AM 233a, fol., Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

31. Efterklæde. Seks runde felter, hvert med to apostle med deres attributter. Der er stærk bekvæmhed i apostelbillederne, de lærer tasken hen på det 14. århundredes gotiske stil. Nat. Mus., Kbh.

31. Altar cloth with six circles and pictures of two apostles in each, holding their attributes. The pictures display some motion, pointing to the Gothic style of the 14th cent. National museum, Copenhagen.

32. Krucifiks af birkebark i næsten rent gotisk stil. Det stammer fra kirken i Húsavík, Nordøstlandet, og synes at være fra begyndelsen af 14. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

32. Crucifix of birch in pure Gothic style. Húsavík, N. Iceland. Apparently early 14th cent. Nat. Mus. of Iceland.

33. Kristusligger fra et krucifiks fra Úlfur, Nordlandet. Figuren har rent romanske træk og er næppe yngre end



25.

1150. Þjóðminjasafn Íslands. Fotograf.

33. Image of Christ crucified. N. Iceland. Pure Romanesque characteristics, hardly later than 1150. Nat. Mus. of Iceland. Photograph.

34. Skulptur fra Siðumúli i Borgarfjörður, Vestlandet. Kvindeskikkelsen står i den stilling der kendes fra den sørgende Maria under korset. Man har derfor gættet på at det er et Mariabillede, tilmed da kirken på Siðumúli var viet til Jomfru Maria. Figuren menes at kunne være fra 14. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

FRÁ LOKUM 13. ALDAR TIL SIÐASKIPTA GOTNESKUR STÍLL

27. Teikning Ólafs konungs helga.

Teikning þessi sýnir íslenzkan, frumgotneskan stíl og mun naumast vera yngri en frá því laust eftir 1300. Ólafur konungur helgi situr í háseti, heldur uppi ríkiseplinu með annarri hendi, en á öxi sinni, Hel, í hinni. Undir fótum sér treður hann fordæðu heiðninnar. Til vinstri við hann er turnhá bygging.

Úr handriti Ólafssögu helga, AM 68, fol., frá öndverðri 14. öld, í Ámasafni, Kaupmannahöfn.

28. Kristur krossfestur.

Mynd þessi, sem er í ártiðaskrá á latínu frá því um 1300, sýnir snemmgotneskan stíl í íslenskri myndlist. Klæðafellingar allar eru undnar og órölegar og krosstréð lifandi, með greinastúfum og sprotum.

Úr AM 249 e, fol. í Ámasafni, Kaupmannahöfn.

29. Abraham heldur af stað til Kanaanlands.

Myndin er í upphafsstaf T og sýnir Abraham, með gyðingahatt og spjót, halda af stað til Kanaanlands með Lot Haransson bróðurson sinn. Til vinstri við þá er bygging og á henni dyr með þrískiptum, rómönskum boga yfir og skrautlegum lamajárnum á hurðinni.

Úr Stjórnarhandritinu 226, fol. frá 14. öld.

34. Sculpture from Borgarfjörður, W. Iceland. This is the well known pose of the Mater Dolorosa, and this has therefore been taken to be a figure of Mary, especially as the church where it was found is dedicated to the Virgin Mary. Could be 14th cent.
Nat. Mus. of Iceland.

35. Treenighedshornet, det største kendte islandske drikkehorn, 86,5 cm. langt, med typisk islandsk hornudskejlinger fra senmiddelalderen. Dekorationen er inddelt i bælter, i alt 15. I det øverste ses Treenigheden og de fire evangelister, derpå Maria med barnet og nogle hellige kvinder, Kristus og nogle andre helgener, og i det nederste billedfelt finder man Johannes Daberen og et dønnedagsbillede. Hornet er blevet dateret til første halvdel af 16. årh. Der vides intet om hornets oprindelse eller skæbne, det har længe belundet sig i Grånes Gewölbe i Kunstmuseet i Dresden.

36. The largest known Icelandic drinking-horn, 86.5 cm long, with typical Icelandic late-medieval carving, divided into ten rings. The horn has been dated in the first part of the 16th century. The horn has for a long time been in the Museum of Art in Dresden, but its origin and history are unknown.

36. Lilla billede af Maria med barnet, udskåret i hvalrostand. Stilistisk er det et gotisk middelalderligt arbejde.
Þjóðminjasafn Íslands.

36. Small picture of Mary with child, carved from walrus-ivory. In style medieval Gothic.
Nat. Mus. of Iceland.

37. Lilla figur af ægeræ. Den skal formodentlig forestille apostelen Peter. „Næppe yngre end 14. årh.“
Þjóðminjasafn Íslands.

37. Small statue in oak, 38 cm high, probably meant to represent the apostle



Peter. Hardly later than 14th cent.
Nat. Mus. of Iceland.

38. Broderet alterklæde fra kirken på Sandar, Vestfjordene. Kristi nedtagelse af korset og nedlægnings i helvede. Klædet gør et middelalderligt, egentlig meget gammelt indtryk, men forskellige

detaljer viser dog frem i tiden.
Þjóðminjasafn Íslands.

38. The Taking down from the cross and Christ's descent into Hell. Embroidered altar-front from N. W. Iceland. The overall impression is medieval, even quite early, but various small details point to a later date.
Nat. Mus. of Iceland.

30. Jóhannes skirari með guðs lamb.

Þar sem myndin stendur framan við sögu hans og hann ber agnus dei, guðslambið með fánann, er líklegt að myndin eigi við Jóhannes, raunar ber hann einnig krosskórónu, en hún er venjulega aðeins tengd Kristi sjálfum í miðaldalist. Til beggja handa eru dýrlingar, konur og helgur biskup, en milli fóta Jóhannesi situr krúnurakaður munkur, ef til vill höfundurinn sjálfur, sem hefur þannig komið sér fyrir í nálægð og vernd dýrlingsins. Teikningin ber ótvíræð gotnesk einkenni, svo og hið finlega flúr í grunninum, enda er handritið talið frá 14. öld.

Úr Árnasafni í Kaupmannahöfn, AM 233 a, fol.

31. Postulaklæðið frá Hrafnagili.

Klæðið, 97x105 sm., er með sex hringum og myndum tveggja postula í hverjum. Halda þeir allir á einkunn sinni. Milli hringanna er fjórtafa skraut með andlitsmyndum í miðju, og eins eru hringarnir tengdir saman með einskonar gyrtu blaðknippi. Yfir er leturlína á latínu (úr Rómverja-bréfi, 10, 18), en undir bakkur með stórbloðóttum teinungi. Í postulamyndunum er mikil hreyfing og benda þær, sem og hið mikla flúr milli reitanna, til gotnesks stíls 14. aldar.

Úr Nationalmuseet, Kaupmannahöfn, og er í safnskrá þess sagt úr Hrafnagilskirkju í Eyjafirði.

32. Húsavíkur-Kristur.

Róðukross úr birki í allhreinum gotneskum stíl, 173,5 sm. hár. Kristur er sýndur með sveigt höfuð, þyrnikórónu og síðusár, og báðir tætur eru negldir einum nagla. Krossinn er með sprotum — lífsins tré — og fyrir neðan róðuna er Kristshöfuð. Málning og gylling virðast upprunaleg. Róðukrossinn er úr Húsavíkurkirkju og virðist vera frá öndverðri 14. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 2397.

33. Ufsakristur.

Kristsmynd af róðukrossi frá Ufsum í Svarfaðardal, skorin úr birki. Myndin er með hreinum rómönskum einkennum og varla yngri en frá 1150. Hinn krossfesti er sýndur með upprétt höfuð, með opin augu og krýndur sem konungur. Hann hefur langt yfirvararskegg, snúið upp í vanga, hökuskegg, og síða hárlokka sem falla niður um herðarnar. Hin sterku rómönsku einkenni verða ljósust af samanburði við gotnesku róðuna frá Húsavík á sama þili.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4795. Sýnt með ljósmynd.



31.

30. Båred fra 14. årh. — Grøt i Oræti. På dette stadium i bygningshistorien er indgangen blevet placeret i den ende af skålen der ligger nærmest stuen, og er dækket nogenlunde på midten af huset. Lige over for indgangen er der to små udbygninger, kioiset og badstuen, brugt i ordets egentlige betydning.

Gården blev ødelagt ved et vulkanudbrud i Oræfajökull, 1962.

30. Farm from the 14th century. By this time, the entrance has been moved to the end of the hall nearest to the sitting room, and is, therefore, in about the middle of the house.

40. Målet retabulum fra Grund, Nordlandet. I midten korsfæstelsesgruppen, Kristus på et T-formet kors mellem

Maria og Johannes. Til begge sider helgener, i. v. Olaf den hellige, i. h. martyren Sankt Laurentius. Ikke yngre end 1461.

Þjóðminjissafn Íslands.

40. Painted supermensale from Eyjafjörður, N. Iceland. Christ on a T-cross, with Mary and John on either side.

34. Höggmynd frá Siðumúla í Borgarfirði.

Myndin er höggvín úr grófgerðu basalti og sýnir konu í yfirhöfn sem gengur upp yfir höfuð hennar, en er tekin upp að framan og leggst þar í fellingar. Hún hallar lítið eitt höfði og styður vinstri hendi undir kinn, en heldur hinni hendi undir olnbogann. Þessi líkamsstaða er hin alkunna sorgarstilling Maríu undir krossinum, og hefur þess verið getið til að hér sé um Maríumynd að ræða, en Siðumúlakirkja var helguð Maríu mey, Höggmyndin, sem er 168 sm. löng, lá á leiði í kirkjugarðinum í Siðumúla og átti, samkvæmt þjóðsögu einni, að vera yfir ungan bónda, sem myrtur var í brúðkaupi sínu þar á staðnum. Talið hefur verið að höggmynd þessi geti verið frá 14. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 8361.

35. Þrenningarhornið.

Stærsta íslenska drykkjarhornið sem til er þekkt, 86,5 sm. langt, með dæmigerðum íslenskum hornskurði frá siðmiðöldum. Skrautinu á horninu er skipt í belti, tíu talsins. Í hinu efsta er sýnd heilög þrenning ásamt guðspjallatáknunum fjórum, þá María með barnið og helgar konur, Kristur og postular, helgur páfi og aðrir dýrlingar, en í neðsta myndbeltinu er Jóhannes skírari og mynd dómsdags. Hornið hefur verið timasett til fyrra hluta 16. aldar og á það bent, að ýmislegt í skrauti þess minni á útskurð Grundarstólanna. Ekki er vitað um uppruna þess eða feril, en það hefur um langa hrið verið í Grünes Gewölbe í Listasafninu í Dresden.

36. Maríumynd úr tönn.

Lítil mynd Maríu með barnið, skorin úr rostungstönn. María situr í háseti með kórónu á höfði og heldur á barninu. Um stéttina er grafið: Sancta Maria o(r)a pro nobis). Myndin mun hafa komið upp úr kirkjugarðinum á Presthólum í Hreppum. Að stíl til er hún gotneskt miðaldaverk.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, Vídalinssafni.

37. Postuli frá Hjarðarholti.

Lítið líkneski úr eik, 38 sm. hátt, og á sennilega að sýna Pétur postula. Það hefur verið með litum, en þeir eru nú að mestu máðir af. Sagt er að það hafi fyrstum verið í Hjarðarholtskirkju í Borgarfirði. „Varla yngra en frá 14. öld“ (Matth. Þórðarson).

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6136.



32.

flanked by the saints Ólafur Haraldsson and Laurentius the martyr. Not later than 1461.
Nat. Mus. of Iceland.

41. Skulpturbrudestykke fra Akranes. Figuren synes at være helt indhyllet i en kappe, cf. billederne ved nr. 34 og 38 i kataloget. Det er tænkeligt at arbejdet stammer fra middelalderen.
Þjóðminjasafn Íslands.

41. Fragment of human figure carved in stone. From Akranes. The figure seems to be completely enveloped in a cloak, cf. nos 34 and 38. Could be from the Middle Ages.
Nat. Mus. of Iceland.

38. Ofantaka Krists af krossinum og niðurstigning til heljar.

Útsaumuð altarisbrún úr kirkjunni á Söndum í Dýrafirði, sem norsk kona eignaðist þar vestra árið 1892. Yfirbragðið er með miðaldalegum blæ, jafnvel mjög fœrum, en ýmis smáatriði benda þó til yngri tíma. Myndirnar einkennast af listrænu öryggi og festu. Þær eru saumaðar á ljósan einskeftugrunn með ullar- og silkipráðum í sex litum, sem sumir eru orðnir all-sólnaðir. Myndirnar sýna, frá hægri til vinstri talið, ofantöku Krists af krossinum, Mariu og Jóhannes standa yfir Kristi, sveipuðum líkklæðum, en milli þeirra Jósef frá Arimabeu sveiflandi reykselskeri. Loks er synd niðurstigning Krists til heljar, þar sem hann reisir Adam og aðra úr kvölum vítis. Að baki honum brenna eldslogar. Yfir hverri mynd er brotinn, þrískiptur bogi með rómönsku blaðverki yfir, en skreyttar súlur aðskilja myndirnar. Vert er að bera mynd Mariu, alsveipaðrar með hönd undir kinn, saman við úthöggnu Marlumyndina frá Siðumúla, nr. 34 í skránni.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 15595.

39. Bær frá 14. öld — Gröf í Örfæum.

Þegar hér er komið sögu í þróun húsagerðar á Íslandi, er inngangurinn kominn að þeim enda skálans, sem næstur er stofunni og er því nokkurn veginn fyrir miðju húsi. Gegnt inngangi eru tvö litil afhýsi, kamar og baðstofa, sem notuð hefur verið til baða. Bærinn fór í eyði í gosi úr Örfæjökli árið 1362.

40. Ólafur kóngur og Lárentius helgi.

Máluð brík úr Grundarkirkju í Eyjafirði, 55x159 sm. Myndin sýnir Krist á T-krossi með Mariu og Jóhannes til hvorrar handar, en út í frá eru dýrlingarnir Ólafur Haraldsson með öxi sína Hel og Lárentíus píslarvottur, sem sýndur er með einkunn sína, skaftristina. Yfir höfði Ólafs er áletrun á borða: Eiríkir Lopts son han eigar. Í grunni er stórgert laufmynstur, sem minnir á siðgotneskan vefnað. Málverk þetta er vafalítið íslenskt stæling á norski fyrirbrik, sem gerð var handa Eiríki Loftssyni á Grund, sem þar bjó frá 1439 til 1479, og hefur hin útlenskulega áletrun einnig verið stæld. Grundarkirkja var helguð Lárentíusi píslarvotti. Brikin er ekki yngri en frá 1461.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10924.

41. Úthögginn mannsmynd frá Görðum á Akranesi.

Brot af allstórri höggmynd, líklega legsteini. Sýnir hún mann sem stutt hefur vinstri hendi undir kinn, en heldur hægri hendi undir olnboga vinstra handleggis. Svo sýnist sem mannsmyndin sé alsveipuð skikkju, sbr. myndirnar við skránumer 34 og 38. Gæti verið miðaldaverk.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6244.

42. Kristur á veldisstól.

Lýsing í upphafsstafnum F úr svonefndri Svalbarðsbók frá fyrra hluta 14. aldar.

AM 343, fol. í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

43. Biskup í Arnarbælisbók.

Mynd af sitjandi biskupi með bagal og í fullum skróða framan við Kristinrétt hinn nýja í handritinu AM 135, 4to. Handritið er tímasett sem næst miðri 14. öld.

Úr Árnasafni, Kaupmannahöfn.

44. Ólafur helgi í háseti.

Dýrlingurinn situr á bekk með rúðóttu hægindi og hefur í hægri hendi einkunn sína, öxina, en heldur í hinni á spjóti, sem er næsta óvenjulegt Ólafstákn. Yfir honum er lágur oddbogi, sem hvílir á súlum; annarsvegar við hann er jarðarkringla með krossi, en hinsvegar rós.

Myndin er úr Jónsbókarhandritinu AM 135, 4to, svonefndri Arnarbælisbók, í Árnasafni í Kaupmannahöfn, sem talin er frá síðari hluta 14. aldar.

45. Tveir helgir biskupar í fullum skróða.

Virðist myndin eiga að sýna þá norðlenzku dýrlingana, Jón biskup Ögmundsson og Guðmund góða Arason. Þeir sitja með mítur á höfði, vígslugull sín á glófuðum höndum og leggja bagla sína í kross. Vert er að bera saman skróða þeirra við biskupamyndirnar á altarisklæðinu stóra frá Hólum í Hjaltadal, nr. 65. Myndin er vafalítið eftir sama höfund sem myndskreytti Nikulásarsöguna, nr. 84-86.

Úr Konungsbókhöfðunni í Stokkhólmi, perg. 5, fol., frá því um 1400.

46. Innsigli.

Hér eru sýnd nokkur dæmi um íslensk innsigli frá fyrri öldum. Þau eru öll tekin eftir uppteiknun Magnúsar Einarssonar málara og skrifara á

skæringen viser et billede af korstællingen. Arbejdet er søbehjælpsom almuerekunst, men der er dog al sandsynlighed for at det er fra slutningen af katolsk tid.
Privateje.

48. Whale-bone tablet, probably so-called pacificale, which worshippers kissed with the words „Pax vobiscum“. Crucifixion scene. The carving is crude amateur work, but in all likelihood the tablet is from the end of the Catholic period.
Private collection.

49. Pastaste udskåret i hvalrostand og sammensat af mange stykker. I midten den korsfæstede Kristus. Højest sandsynligt fra 14. årh.
Þjóðminjasafn Íslands. Fotografí.

49. Pacificale of carved walrus-ivory, put together of several pieces. Probably 14th cent.
Nat. Mus. of Iceland. Photograph.

50. Herren taler til Josva; Jerichos fald. En side af et håndskrift af Stjórn fra midten af det 14. årh.
Den arnam. saml., Kbh. AM 227, fol.

50. The Lord speaks to Josua. The taking of Jericho. Page from the Stjórn. AM 227, fol., mid-14th cent.

51. Isaks øtring. En side af et håndskrift af Stjórn, hvor der fortælles om Abrahams herkomst og hans rejse til Egypten. Billederne viser en rent gotisk stil; håndskriftet er fra midten af det 14. årh.
Den arnam. saml., Kbh. AM 227, fol.

51. Page from the Stjórn ms. above, telling of the origin of Abraham and his journey to Egypt. The pictures show a pure Gothic style.

52. Samuel og David. Billedet er høttet fra initialen H i et håndskrift af Stjórn fra midten af det 14. årh.
Den arnam. saml., Kbh. AM 227, fol.



Vatnshorni og Jörva í Haukadal, d. 1752, sem þau „accurate uppdró“ fyrir Árna Magnússon.

- a) Innsigli Steinmóðar ábóta Bárðarsonar í Viðey, d. 1481.
- b) Innsigli nunnuklaustursins á Reynistað í Skagafirði, 15. öld.
- c) Innsigli Einars ábóta Ísleifssonar á Munkaþverá, d. 1487.
- d) Innsigli Magnúsar Eyjólfssonar Skálholtsbiskups, d. 1490.
- e) Hið minna og eldra innsigli Jóns biskups Arasonar, d. 1550.
- f) Innsigli Jóns biskups Arasonar hið stærra.

Úr handritinu AM 217, 8vo í Árnasafni í Kaupmannahöfn.

47. Paxspjald frá Stað í Steingrímsfirði.

Spjaldið sjálft er skorið úr hvalbeini og sýnir Krist krossfestan, en María og Jóhannes standa undir krosstrénu. Yfir höfði Krists eru stafimír INRI (Iesus Nazareus Rex Iudæorum). Myndin er með gotnesku lagi. Spjaldið er felt í ferhyrndan ramma, sem er skreyttur með útskornum doppum úr tönn. Um siðaskiptin var algengt að kápólskir menn kæmu undan helgigripum sínum, svo þeim yrði ekki fyrirfallið. Sú saga fylgdi þessu spjaldi, þegar meistari Guðbrandur Vigfússon fékk það norður á Stað árið 1858, að það hefði fundizt undir kirkjugólfinu.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 37.

48. „Pax vobiscum“.

Hvalbeinsspjald, líklega svonefnt paxspjald, sem kirkjugestir kysstu á með ávarpinu Pax vobiscum — Friður sé með yður. Á það er skorin krossfestingarmynd, ásamt Mariu og Jóhannesi, en umhverfis og jafnhár myndunum er tvístrikaður rammi, skorinn úr sömu flögunni. Skurðurinn er viðvaningsleg almúgasmið, en samt eru öll líkindi til að spjaldið sé frá lokum kápólsks siðar. Komið úr Hrunamannahreppi, en uppruna-staður ókunnur.

Einkaeign.

49. Paxspjald frá Breiðabólstað í Fljótshlíð.

Spjaldið er skorið úr rostungstönn og sett saman úr mörgum hlutum. Í miðju þess er Kristur krossfestur, en yfir Kristur upprisinn, konungur himins og jarðar. Í hornflötunum fjórum eru sýndar undir rómönskum þrúboga myndir boðunar Mariu, fæðingarinnar í Betlehem, krossburðarins og upprisunnar. Myndirnar sýna gotneskan stíl, en þó íblandaðan rómanskri eftirlegu. Líklegast er að spjaldið sé frá 14. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 2444. Sýnt með ljósmynd.

52. Samuel and David. The picture is from an initial letter H in the *Stjórn* ms. AM 127, fol., mid-14th cent.

53. Hærskaremes Guð, Paradiset og syndefaldet. En side af et håndskrift af *Stjórn* fra midten af 14. årh., samt selve initialbilledet fra samme blad. Den arnam. saml., Kbh. AM. 227, fol.

53. The Lord of Hosts, Paradise and the Fall. Page from *Stjórn*, Ms. AM 227, fol.

The Lord of Hosts. Detail from the above.

54. Alterklæde fra kirken i Klaustruhólar, Sydlandet. I midten står Jomfru Maria i solgissel med krone på hovedet og barnet på armen. Alterklædet har et uomtvisteligt præg af gotisk ornamenterik og er næppe yngre end 14. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

54. Altar-cloth from S. W. Iceland. In the middle of the cloth stands Mary in splendour, with a crown on her head and holding her child. The cloth bears an unambiguous air of Gothic ornamentation, and can hardly be later than 14th cent.

Nat. Mus. of Iceland.

55. Krucifiks fra kirken på Álfamýri. Udsåret af drivtømmer. Kan næppe være yngre end midten af 14. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

55. Crucifix from N. W. Iceland, carved from driftwood. Considered hardly later than mid-14th cent.

Nat. Mus. of Iceland.

56. Jomfru Maria med barnet. Træskaararbejde i rent gotisk stil, formodentlig fra sidste halvdel af 14. eller begyndelsen af 15. årh. Kristuskirken på Landakot, Reykjavík.

56. Virgin Mary with child. Wood-carving from the Catholic church of Reykjavík, but formerly in a church in N.W. Iceland. Absolutely pure Gothic, probably late 14th or early 15th cent.



50. Drottinn talar til Jósúa. Unnin Jerikó.

Blaðsiðan er úr Stjórn, AM 227, fol. Í upphafsstafnum M talar drottinn til Jósúa, í neðri spássíu er sáttmálsörkin borin umhverfis Jerikó, en lúðurþeytari fer fyrir og borgarveggirnir hrynja. Mið 14. öld.

51. Sonarfórnin.

Blaðsiða úr Stjórnarhandritinu AM 227, fol. Í Árnasafni, þar sem segir frá upphafi Abrahams og ferð hans til Egyptalands. Lýsingin í upphafsstafnum T sýnir Abraham búast til að fórna Ísak syni sínum, en engill kemur úr skýjum og gripur um sverðið. Á spássíunni til hliðar við myndina er sýndur hrúturinn sem fastur var á hornunum í hrísrunna og Abraham fórnaði í stað sonar síns. Aðrar myndir á spássíunni eru ýmist skraut eða lúta að frásögn Mósebókar. Myndirnar sýna hreinan gotneskan stíl. Handritið er frá miðbiki 14. aldar og varðveittist í Skálholti, þar til Árni Magnússon flutti það utan.

52. Samúel og Davíð.

Myndin er úr upphafsstaf, H, í Stjórnarhandritinu AM 227, fol. Sýnir hún Samúel steypa „helgu viðsmjörvi“ yfir höfuð Davíðs og smyrja hann til höfðingja yfir Ísrael. Mið 14. öld.

53. Drottinn allsherjar, Paradís og syndafallið.

Blaðsiða úr Stjórnarhandritinu AM 227, fol. Drottinn allsherjar situr inni í upphafsstafnum A(Í mattigr gud . . .), en til hliðar á spássíu standa þrír englar. Undir er sýnt fallið til heljar, en á neðri spássíu dýr sköpunarinnar með stjörnum, sól og mána, og loks Adam og Eva undir skilningstrénu. Mið 14. öld.

Með er sýndur hluti sömu blaðsiðu.

54. María mey frá Klausturhólum.

Altarisklæði, 62x69 sm., úr Klausturhóla kirkju í Grímsnesi. Í miðju klæðisins stendur María í geisladýrð, með kórónu á höfði og heldur á barni sínu. Umhverfis hana eru litríkir laufasveigar, en guðspjallamannamerkin með áletrunum í hverju horni. Á milli þeirra eru sveigar með blómum í. Dúkurinn er úr fingerðu hörleírefti og útsaumaður með silki-, gull- og silfurþráðum. Klæðið ber ótvíræðan svip af gotnesku skreyti og er vart yngra en frá 14. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4279.

57. Ejendommeligt billedarbejde fra 16. årh. Seks planker, sandsynligvis fra en altartavle, nogle af dem malede, andre udskåret i lavt relief. Arbejdet er på mange måder meget virkningsfuldt, men er dog tydeligt et folkeligt arbejde. Þjóðminjasafn Íslands.

57. Unusual painting from the 16th cent. Six panels from an altar-piece, some painted and others shallow carved. The work is in many ways very expressive, but on the other hand clearly unskilled.

Nat. Mus. of Iceland.

58. Stoleryg med dragehoveder og labeldyr. Figurene minder påfaldende om forskellige håndskriftbilleder fra omkring 1400; stolen kunne tænkes at være fra den tid.

Þjóðminjasafn Íslands. Fotografii.

58. Chairback with dragon heads and monstrous animals. The pictures resemble ms illuminations from c. 1400.

Nat. Mus. of Iceland.

59. Den ene af de såkaldte Grundstole, der er bevaret og som blev lavet til biskop Jón Arason's datter Þórunn, der var hustru på Grund. Snedkeren og træskærereren Benedikt Nafsson kendes kun fra indskriften på stolen. Formen er romansk, stolen kan ikke være yngre end ca. 1150.

Þjóðminjasafn Íslands.

59. One of the so-called Grund-chairs, made for Þórunn, daughter of Bishop Jón Arason (d. 1550). The artisan, Benedikt Nafsson, is otherwise unknown. The chair is in the Romanesque style, c. 1150.

Nat. Mus. of Iceland.

60. Lovmand Aris stol. Stolen er magen til den foragående, men større og prægtigere. Den er dekoreret med billeder, netværk og anden romansk ornamentik. Nat. Mus., Kbh. Tegninger og fotografier.



55. Róðukross úr Álftamýrarkirkju.

Róðan er skorin úr rekaviði, 44 sm. há. Þýmisveigur er um höfuð Krists og kross skorinn í brjóst hans. Róðan er almúgasmið, undir sterkum áhrifum frá siðrómönskum krossfestingarmyndum. Varla talin yngri en frá miðri 14. öld (Matth. Þórðarson).

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6552.

56. María mey með barnið.

Tréskurðarmynd úr Kristskirkju í Landakoti, en var fyrrum í Reykhóla-kirkju í Reykhólasveit. Hún er með allhreinum gotneskum stílsvip og er sennilega frá siðari hluta 14. eða öndverðri 15. öld. Ekkert mælir gegn því að hún geti verið íslensk smíð.

57. Sérkennilegt myndverk frá 16. öld.

Sex fjalir, sennilega úr altarisstöflu, sumar málaðar en aðrar útskornar grunnum skurði. Stærsti hlutinn (tvær samfelldar fjalir) er með myndum tveggja guðspjallamanna sem sitja að ritun við púlt sín, en aðrar sýna krossfestinguna og myndir úr sögu Maríu og Krists. Þótt stillinn sé samstæður, er handbragðið æði sundurleitt og því alls óvíst, hvort úr sömu töflunni sé. Verkið á fjölnum er að mörgu leyti mjög myndrænt, en hinsvegar greinileg almúgasmið.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3106.

58. Stólbak með drekahöfðum og kynjadýrum.

Drekahöfuð eru á báðum brúðunum og situr maður milli eyrna annars þeirra. Á þverslánni er annarsvegar dýr með mannsandlit, fiskur og einskonar ormur með sporðinn í hnút, en hinsvegar maður sem blæs í lúður og situr á vatnahesti með mikinn sporð. Hjálmar Jónsson skáld á Minni-Ökrum (en áður í Bólu) í Skagafirði átti fyrrum stólinn og var hann þá sem næst í heilu lagi. Myndunum á þverslánni svipar mjög til ýmissa handrita-mynda frá því um 1400, og gæti stólinn verið frá svipuðum tíma.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 50.

59. Rómanskur siðgotlungur.

Annar hinna svonefndu Grundarstóla, sem varðveitt hafa og gerður var handa hústrú Þórunni á Grund í Eyjafirði, Jónsdóttur Arasonar biskups. Smíðurinn og skurðmeistarinn, Benedikt Narfason, er ókunnur

60. The counterpart of the chair mentioned immediately above, but bigger and altogether more impressive. Pictures, interweaving carving and other Romanesque ornamentations, decorate the chair.

Danish National Museum, Copenhagen, shown here by a drawing.

61. Runesteen. Graven med en ualmindelig smukt udført runeindskrift, fundet i kirkegården på Kalmansunga i 1951. Stenen er en sekskantet liden søjle fra Baula i Nordurárdalur, Vestlandet. På stenen står: Her hviler Jón Gíslason Finnssonar. Les et pårøst for hans sjæl. — Jón Gíslason var bonde på Kalmansunga og menes at være død 1429. Þjóðminjasöfn Íslands.

61. Gravestone of Jón Gíslason (d. 1429) with particularly fine runic inscription, discovered in 1951. The stone is an hexagonal basalt pillar. Nat. Mus. of Iceland.

62. Skabader med udskæringer med romansk præg. Motivet har sine rødder i gammel symbolik: Kristus i heden-skabets lænker. Þjóðminjasöfn Íslands.

62. Carved door with Romanesque carving, derived from the old symbol of Christ in the fetters of heathendom.

63. Ganghus — Forna-Lá i Eyraarvíll. Snæfellsnes. — Dette er det ældste eksempel på en gård af denne type, fundet her i landet, og stammer formodentlig fra tidsrummet 1450-1550. I gårdens gulv var der nogle ejendommelige rønder med flade sten over; der dannede på den måde en slags kloaksystem med forgreninger under huset; hovedledningen var ført ud gennem gårdens dør.

63. The oldest example of a corridor-house which has been found in this country, probably from the period 1450-1550.



62.

64. Altarklæde med fremstilling af Treenheden. Det er for nylig blevet påpeget i en tidsskriftsartikel at dette alterklæde formodentlig er af islandsk oprindelse. Yderligere undersøgelser fra islandsk hold har bekræftet denne formodning, så det må regnes for fuldt bekræftet. Det er broderet med nedlagt syning, rettsaumur. Hovedfremstillingen viser Gud fader med den korsfæstede Kristus, og Helligånden i en dues skikkelse mellem Guds hoved og Kristus. I hjørnerne findes evangelisternes symboler og

navne. Udenom ligger en linje med indskrift på latin, hentet fra Matthæus evangelium. Statensmuseum Twente i Enschede, Holland.

64. Altar-cloth with the Holy Trinity. Recent research has established that this embroidery, which is in a Dutch collection, is of Icelandic origin. The main picture shows God the Father holding Christ crucified, and the Holy

nema að nafninu til. Stóllinn er með rómönsku lagi, lágur og breiður með kistusæti, og eins er útskurðurinn allur í fornum stíl. Dreka myndir eru á bakstólpunum, dreka mynd og kynjadyra á bakfjölinni, en framan á sætinu eru tólf hringreitir með mánaðamerkjunum. Ýmis annar skurður er á stólnum og allur mjög haglegur. Áletranir eru með rúnum, á íslensku bæði og latínu. Stóllinn getur ekki verið yngri en frá 1550.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10925.

60. Stóll Ara lögmanns.

Bróðurstóll þess sem talinn er hér næst á undan, en stærri og öllu íburðarmeiri. Drekahausar eru bæði á bakstólpum og brúðum, og halda þeir allir á einhverju í kjaftinum. Á bakfjölinni eru hringreitir með myndum biskups, konungs, klerka og skjaldsveins, sem minna allmjög á stéttatákn þessa tíma. Á pílarunum eru höfuð, m. a. konungs og biskups, en í miðhringnum á fremri sætisfjölinni hafa menn þótt mega ráða fangamark Ara Jónssonar, samanslängvað A og J. Alimikill fléttuskurður og annað rómanskt flúr skreytir stólinn.

Stóllinn er í Þjóðminjasafni Dana í Kaupmannahöfn, en er hér sýndur með teikningu og ljósmyndum.

61. Baulusteinn með rúnum.

Legsteinn með einkar haglegri rúnaáletrun sem upp kom úr kirkjugarðinum í Kalmanstungu árið 1951. Steinninn er sexstrend stuðlabergssóla úr Baulu í Norðurárdal. Á steininn er letrað: Hér hvílir Jón Gilsson Finnsónar. Les þú eina paternoster fyrir hans sál. Jón Gilsson var bóndi í Kalmanstungu og er talinn hafa andast árið 1429.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 15015.

62. Ljón í viðjum.

Skáphurð úr Svarfaðardal með útskurði af rómanskri ætt, þótt verkið sjálft sé yngra. Í tveim efstu reitunum eru ljón, sem flækt eru í viðjar greina. Slíkt minni er algengt í íslenskri bændalist, bæði í tréskurði og saumi, en á rætur að rekja til fornrar táknmerkingar um Krist í viðjum heiðni, svo sem frægast er af rúnasteininum á Jalangri á Jótlandi. Útskurðurinn á hurðinni er einkar hreinn og er myndunum frábærlega skipað í feringana.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 5155.



98.

Spirit, in the form of a dove, in between. In the corners are the attributes of the evangelists with their names. The text is from the Gospel of St Matthew. State Museum Twente at Enschede, Holland.

65. Altarklæde fra domkirken på Hólar, broderet i nådlagt syning. den gamle relikviemur. Her er de hellige islandske biskopper fremstillet i fuldt omst. Guðmundr den gode, Jón Ögmundarson den hellige og Þorlákur den hellige. 13. årh. Þjóðminjasafn Íslands. Fotografi.

65. Altar cloth from the cathedral at Hólar, sewn in the old tapestry stitch. Shows the sainted bishops of Iceland in full regalia: Guðmundur the Good, Jón Ögmundsson, and the Blessed Þorlákur. 13th cent. Nat. Mus. of Iceland.

66. Vækenhornet, udsåret drikkehorn med helgenbilleder og ornamentik, selvbeslået, med låg og fod. Udsæringen på selve hornet er islandsk arbejde. Selvdanskyllingen menes derimod at være søført i udlandet, snarest i København, meget nær året 1578. Goldmeden er ubekendt. Lovmand

Egbert Hannesson på Bær på Rauðisandur, Vestfjordsene, sjøde hornet, men det blev stjålet af udenlandske søvere der plyndrede gården i 1579. Vækenhornet er et af de prægtigste og smukkeste drikkehorn i Europa. Kunstind. mus., Oslo.

66. Carved drinking-horn with pictures of saints and ornamentation, with lid and feet of silver. The carving on the horn itself is Icelandic, but the silver-work is foreign, most likely done in Copenhagen, close to the year 1578. The craftsman is unknown, but the horn is agreed to have been in the posses-

63. Gangabær — Forna-Lá í Eyrarsveit.

Þetta er elzta dæmi um gangabæ, sem fundið hefur hér á landi, og mun líklega vera frá tímabilinu 1450-1550. Sérkennilegar rásir voru í gólfi bæjarins og voru hellur lagðar yfir myndaðist þannig einskonar holræsakerfi, sem greindist um bæinn og gekk aðalræsið fram úr bæjar-
dyrum.

64. Altarisklæði með heilagri þrenningu.

Klæði þetta, 90x76 sm. að stærð, er í eigu hollenzks safns, en nýlega hefur verið á það bent í tímaritsgrein þar í landi (1959), að það muni vera íslenskt að uppruna. Hafa frekari athugasir á því af íslenskri hálfu styrkt þá skoðun svo, að fullsannað má kalla. Klæðið er saumað með refilsaumi og sýnir aðalmyndin guð föður, sem heldur á Kristi krossfestum, en heilagur andi, í dúfulki, er milli höfuðs guðs og Krists. Utan um myndina er tigullaga rammi, en í hornunum merki guðspjallamannanna með nöfnum þeirra. Umhverfis er lína með latneskri áletrun úr Matteusar-guðspjalli. Elsa Guðjónsson safnvörður hefur bent á líkindi til þess að Þrenningarklæðið sé úr Múlakirkju í Aðaldal og hafi ef til vill borizt úr landi með Gaimard og félögum hans árið 1836. Telur hún klæðið vera frá því um eða eftir aldamótin 1500.

Úr ríkissafninu Twenthe í Enschede, Hollandi.

65. „Biskupaklæðið“.

Altarisklæði úr Hóladómkirkju, 100x184 sm. að stærð, saumað með hinum farna refilsaumi, sem óviða hefur varðveitt nema á íslenskum altarisklæðum og refilinum mikla frá Bayeux. Klæðið sýnir hina helgu íslensku biskupa í fullum sknúða. Guðmund góða, Jón helga Ögmundarson og sælan þorlák. Yzt beggja megin eru englar með reykelisiker. 15. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands. safnskrá 4380.

66. „Velkenhornið.“

Útskorið drykkjarhorn með helgimyndum og flúri, silfurbúið, með loki og á fæti. Skurðurinn á horninu sjálfu er íslenskt verk; sýnir hann efst krossfestinguna með Mariu og Jóhannesi, Mariu með barnið ásamt Mikkjáli erkiengli og Ólafi helga. Um miðbik þess er rósafliur, en næst stílkinum leturlína með orðunum: íhesvs kome til. Silfurbúnaðurinn allur mun hinsvegar gerður utanlands og þá helst í Kaupmannahöfn, sem næst árinu 1578. Gullsmiðurinn er ókunnur, en hann notaði smíðastimpil-

sion of Eggert Hannesson the sheriff, and probably looted from him in 1579. The horn is one of the most impressive and most beautiful drinking horns to be found in Europe.
Kunstindustrimuseet, Oslo.

67-74. *Passio domini*. Otte billeder af Kristi lidelsehistorie, fra håndskriftet AM 241 a, fol. Det ejedes tidligere af domkirken i Skálholt. Håndskriftet dateres til første halvdel af 14. årh. Den amon. saml., Kbh. AM 241 a, fol.

67-74. The Passion, 8 passion scenes from Ms. AM 241a, fol., once in the possession of the cathedral at Skálholt. The ms. is reckoned to be from the first part of the 14th cent.
Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

75-79. En række illustrationer fra Skarðabók fra 1363. Billederne er valgt fra det store Jónsbók-håndskrift. AM 350 fol., en af de prægtigste islandske skindbøger. Den blev skrevet i 1363. Den amon. saml., Kbh.

75-79. Illustrations from Skarðabók, c. 1363. The pictures are selected from Ms. AM 350, fol., in Arnamagnæan Institute, Copenhagen, one of the finest Icelandic vellums.

80. Illumineret side af Flateyjarbók. Illuminationen er udført af præsten Magnús Þórhalldsson i årene 1387-1394. Stofn. Árna Magn., Island.

80. Illuminated page from Flateyjarbók. The decorations are by the priest Magnús Þórhalldsson, and done in the years 1387-1394. The ms. is in the Stofnun Árna Magnússonar, Iceland.

81. Illumination fra Flateyjarbók der viser kong Olaf Haraldssons fald ved Stiklestad i 1030. Selve om håndskriftet er fra slutningen af det 14. årh. (1387-1394) har billederne og illuminationen et ret gammeldags og romansk præg. Man kender navnet på kunstneren: Magnús Þórhalldsson. Stofnun Árna Magn., Isl.



inn AE og vann ýmis verk fyrir Danakonung. Á gjörðinni, sem heldur fæti hornsins, er grafinn hálfur einhyrningur, og á lokinu er einnig einhyrningur, en hann var í skjaldarmerki Eggerts Hannessonar lögmanns og ættmenna hans. Eru menn sammála um, að hornið hafi verið í eigu Eggerts, og hefur með rökum verið á það bent, að því hafi verið rænt, er erlendir reyfarar létu greipar sópa um eigur hans í Bæ á Rauðasandi árið 1579. Hornið lenti síðan með einhverju móti í eigu fjölskyldu á bænum Velken á Harðangri, og er það síðan við þann bæ kennt. Löngu síðar barst það til Englands, þaðan sem Listiðnaðarsafnið í Osló keypti það fyrir mikið fé árið 1911. Helgmyndir og flúrið á horninu eru í siðgotneskum stíl og hljóta að vera úr kaþólskum sið, frá því seint á 15. öld eða öndverðri 16. Velkenhornið er með íburðarmestu og fegurstu drykkjarhornum sem til eru í álfunni.

Úr Kunstindustrimuseet, Osló.

67.-74. Passio domini — Myndröð úr píningarsögu vors herra.

8 píslarsögumyndir úr handritinu AM 241 a, fol., sem fyrrum var í eigu Skálholtsdómkirkju. Handritið er talið frá fyrri hluta 14. aldar og sýna myndirnar sterk gotnesk stíleinkenni.

Júdasarkossinn; Pétur heggur eyrað af Malkusi, en Kristur græðir það á aftur.

Kristur frammi fyrir Pilatusi, sem hér er sýndur með geislabaug.

Kristur klæddur purpurakápunni. Þjónar landshöfðingjans hæða hann og strýkja.

Kristur ber krossinn á leiðinni til Golgata.

Kristur krossfestur.

Kristur á krossinum. María og Jóhannes standa undir krosstrénu, en einn hermannanna leggur spjóti í síðu hans.

Niðurtaka Krists af krossinum.

Kristur lagður í gróf. Að baki standa Jósef frá Arimaþeu, Nikodemus og Maríumar þrjár.

Úr Ámasafni, Kaupmannahöfn.

75.-79. Röð lýsinga úr Skarðsbók frá 1363.

Myndirnar eru valdar úr hinu stóra Jónsbókarhandriti AM 350, fol. í Ámasafni, Kaupmannahöfn, sem er eitt veglegast íslenskra skinnhandrita og var ritað árið 1363.

Barnsskím.

81. Illustration from Flateyjarbók, showing the fall of King Ólafur Haraldsson at Stiklarstöðir, 1030. Although the ms. is from the end of the 14th cent. (1387-1394), its pictures and decoration have a very old and often Romanesque air. The artist's name was Magnús Þórhallsson. Stofnun Árna Magnússonar, Iceland.

82. Kristus på korset, Maria og Johannes. Stilen viser efter nogles mening hen til tiden omkring 1400, efter andre til midten af det 14. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 249 a, fol.

83. Christ on the Cross, with Mary and John. The style points to about 1400. From Ms AM 249a, fol. in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

84. I stalden i Bethlehem. Fra den islandske tegnebog fra første halvdel af 15. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

85. In the stable at Bethlehem. From The Icelandic Sketch Book, AM 673a, 4to, in the Arnamagnæan Institute, first part of the 15th cent.

86. Den hellige Nikolaus' ordination. Fra et håndskrift af Nikulásarsaga fra ca. 1400. Kungl. Bibl., Sth. Perg. 4to, nr. 16.

87. Consecration of St Nicholas. From the Life of St Nicholas in the Royal Library in Stockholm, Ms Perg. 16, 4to, c. 1400.

88. Den hellige Nikolaus opvækker tre myrdede klerke. Fra et håndskrift af Nikulásarsaga. Kungl. Bibl., Sth. Perg. 4to, nr. 16.

89. St Nicholas raises three murdered clerks from the dead.

90. Den hellige Nikolaus' død. Billedet findes i begyndelsesinitialet i Nikulásarsaga, et håndskrift fra ca. 1400. Kungl. Bibl., Sth. Perg. 4to, nr. 16.



Upphafsstafurinn H í Framfærslubálki, en í honum er mynd ungs manns, sem hjálpar öldungi. Undir er mynd gamallar konu og barns í reifum. Hluti upphafsstafsins H í Framfærslubálki.

Ungur maður kveður föður sinn og býst til brottfarar á báti.

Ungur maður og gamall í upphafsstafrum Þ. Vert er að veita athygli hinni gotnesku klæðatísku unga mannsins, með kúlubelti, kögri og tá-mjóum skóm.

80. Lýst blaðsiða úr Flateyjarbók.

Í upphafsstafrum Þ er sýnt fall Ólafs konungs helga, en í spássiu-myndum drepur konungurinn bjarmdýr og vinnur á margýgi. Skreytingarnar eru eftir Magnús prest Þórhallason og gerðar á árunum 1387-1394.

Handritið er í Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi.

81. Fall Ólafs konungs dígra.

Lýsing úr Flateyjarbók, sem sýnir fall Ólafs konungs Haraldssonar á Stiklarstöðum árið 1030. Bændur sækja að honum með langskeftum öxum; sjálfum er honum fallið sverð úr hendi, en guðshönd bendir til hans úr skjónum. Myndin er innan í upphafsstafrum, sem flúraður er með laufum og kynjadýrum. Þótt handritið sé frá lokum 14. aldar (1387-1394), bera myndir þess og skreytingar all-gamallagan og oft rómanskan blæ. Höfundur þeirra er kunnur og hét Magnús Þórhallsson.

Úr Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi, Reykjavík.

82. Kristur á krossinum ásamt Mariu og Jóhannesi.

Heilsíðumynd úr ártiðaskrá sem Árni Magnússon fékk frá Eyri við Skutilsfjörð. Myndin sýnir siðgotneskan stíl, og svipar henni mjög til handbragðs Teiknibókarhöfundarins, sem og það, m. a., að hann hefur hvorki nagla í höndum né fótum Krists. Stíllinn bendir því til tímans um 1400 (sbr. tímasetningu Teiknibókar, útg. Bj. Th. Bj.), en af öðrum er myndin talin mun eldri (Selma Jónsdóttir), eða frá miðbiki 14. aldar.

Úr AM 249 e, fol., í Árnasafni, Kaupmannahöfn.

83. Í fjárhúsinu í Betlehem.

Kristur situr á hnám móður sinnar og heldur á fugli, tákni um gæzku guðs. Mæðginin eru bæði með kórónu og geislabaug; Jósef með geislabaug og gyðingahúfu á höfði. Að baki er asinn og uxinn við jötu, en stjarnan úr austri skín yfir.

Úr Íslenzku teiknibókinni í Árnasafni, AM 673 a, 4to, frá fyrri hluta 15. aldar.

86. Death of St Nicholas, archbishop. The picture is in the initial letter of the Saga of St Nicholas in the Royal Library in Stockholm, Ms Perg 10, 4to, c. 1400.

87. Sankt Georg og dragen. Billede fra den islandske tegnebog. Den arnam. saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

87. St George and Dragon. From The Icelandic Sketch Book, Ms AM 673a, 4to, in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen.

88. Samson og læven. Billede fra den islandske tegnebog fra første halvdel af 15. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 673 a, 4to.

88. Samson and the lion. Picture from The Icelandic Sketch Book in the Arnamagnæan Institute, AM 673a, 4to, beginning of the 15th cent.

89. Marginal drawing in the Jónsbók ms, AM 345, fol., in the Arnamagnæan Institute, probably by Grímur Skúlason (d. 1580).

89. Festklædte kvinder og totemme mænd. Marginaltegninger i et håndskrift af Jónsbók, tordmentlig af Grímur Skúlason (d. ca. 1580). Den arnam. saml., Kbh. AM 345, fol.

90. Initialen F med grenværk. Fra et håndskrift af Jónsbók, skrevet i Skálholt i 1568, antagelig udført af Grímur Skúlason. Kgl. bibl., Kbh. Thott 2102, 4to.

90. The initial letter F with foliage-ornament in the Jónsbók ms, Thott 2102, 4to in the Royal Library, Copenhagen, written at Skálholt in 1568, probably by Grímur Skúlason.

91. Ornamenteret initial, F, fra håndskrift af Jónsbók fra det 16. årh. Den arnam. saml., Kbh. AM 147, 4to.

91. Decorated initial letter F, from a 16th cent. ms, AM 147, 4to, in the Arnamagnæan Institute, Copenhagen.



84. Vígsla heilags Nikulásar.

Nikulás krýpur frammi fyrir altari, en tveir alskryddir biskupar og krúnurakaður munkur með bók standa um kring. Hönd guðs bendir til úr skýjum. Á altarinu stendur róðukross og kaleikur, hvortveggja með hreinu, gotnesku lagi.

Úr Nikulásarsögunni í Konungsbókhöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to, frá því um 1400.

85. Heilagur Nikulás vekur upp þrjá myrta klerka.

Neðri myndin sýnir heilagan Nikulás vekja upp frá dauðum þrjá klerka, sem ágjörn hjón í Lyklu höfðu myrt til fjár og saltað niður í djúpa gröt. Innyflum þeirra höfðu hjónin fleygt í foss þar nálægt, og sýnir efri myndin hvar Nikulás biskup selðir þau upp úr straumnum, í líki laxfiska. Hjónin eru með honum á báðum myndum og sýna merki undrunar og iðrunar. Efri myndin er sennilega elzta dæmið um landslag eða náttúrufar í íslenskri myndlist. Nikulás saga erkibiskups er eftir Berg ábóta Sokkason, sem uppi var á fyrri hluta 14. aldar, en handrit þetta er skrifað og lýst um 1400.

Úr Konungsbókhöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to.

86. Dauði heilags Nikulásar erkibiskups.

Myndin sýnir andlátsstund heilags Nikulásar. Syrgjendur eru umhverfis dánarbeðinn, en önd dýrlingsins stigur upp af munni hans í barnlíki. Myndin er í upphafstaf Nikulásarsögunnar í Konungsbókhöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to, frá því um 1400.

87. Heilagur Georg og drekinn.

Mynd úr Íslenzku teiknibókinni í Árnasafni og sýnir heilagan Georg hleypa að drekanum og leggja hann í gegn. Að baki honum stendur prinsessan Kleódólinda og sauðkind, sem báðar voru ætlaðar drekanum til matar, en kóngur og drottning horfa á af svölum hallarinnar. Í bak-sýn sér á höfn og hluta borgar, en fjærst sjást efstu hlutarnir af seglum skipa. Sænskur listfræðingur, Jonny Roosval, hefur bent á að þetta sé elzta mynd sem hann þekki, er sýni jarðbunguna. Teikningin er frá fyrri hluta 15. aldar, en sennilega lituð síðar.

Úr Árnasafni í Kaupmannahöfn, AM 673 a, 4to.

84. Vígsla heilags Nikulásar.

Nikulás krýpur frammi fyrir altari, en tveir alskryddir biskupar og krúnurakaður munkur með bók standa um kring. Hönd guðs bendir til úr skýjum. Á altarinu stendur róðukross og kaleikur, hvortveggja með hreinu, gotnesku lagi.

Úr Nikulásarsögunni í Konungsbókhlöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to, frá því um 1400.

85. Heilagur Nikulás vekur upp þrjá myrta klerka.

Neðri myndin sýnir heilagan Nikulás vekja upp frá dauðum þrjá klerka, sem ágjörn hjón í Lyklu höfðu myrt til fjár og saltað niður í djúpa gróf. Innyflum þeirra höfðu hjónin fleygt í foss þar nálægt, og sýnir efri myndin hvar Nikulás biskup seiðir þau upp úr straumnum, í líki laxfiska. Hjónin eru með honum á báðum myndum og sýna merki undrunar og iðrunar. Efri myndin er sennilega elzta dæmið um landslag eða náttúrufar í íslenskri myndlist. Nikuláss saga erkibiskups er eftir Berg ábóta Sokkason, sem uppi var á fyrri hluta 14. aldar, en handrit þetta er skrifað og lýst um 1400.

Úr Konungsbókhlöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to.

86. Dauði heilags Nikulásar erkibiskups.

Myndin sýnir andlátsstund heilags Nikulásar. Syrgjendur eru umhverfis dánarbeiðinn, en önd dýrlingsins stígur upp af munni hans í barnlíki. Myndin er í upphafstaf Nikulásarsögunnar í Konungsbókhlöðunni í Stokkhólmi, perg. 16, 4to, frá því um 1400.

87. Heilagur Georg og drekinn.

Mynd úr Íslenzku teiknibókinni í Ámasafni og sýnir heilagan Georg hleypa að drekanum og leggja hann í gegn. Að baki honum stendur prinsessan Kleódólinda og sauðkind, sem báðar voru ætlaðar drekanum til matar, en kóngur og drottning horfa á af svölum hallarinnar. Í bak-sýn sér á höfn og hluta borgar, en fjærst sjást efstu hlutarnir af seglum skipa. Sænskur listfræðingur, Jonny Roosval, hefur bent á að þetta sé elzta mynd sem hann þekki, er sýni jarðbunguna. Teikningin er frá fyrri hluta 15. aldar, en sennilega lituð síðar.

Úr Ámasafni í Kaupmannahöfn, AM 673 a, 4to.

88. Samson og ljónið.

Mynd úr Teiknibókinni í Ámasafni, AM 673 a, 4to, frá öndverðri 15. öld. Í biblíutúlkun og myndlist miðalda var litið á Samson sem hliðstæðu Krists, en hann reif upp gin ljónsins og drap það, líkt og Kristur braut upp port Helvítis og yfirvann það. Krotað hefur verið í myndina með öðru bleki, og einnig hefur hún verið lituð síðar.

89. Skartklæddar konur og fyrirmenn.

Spássluteikningar í Jónsbókarhandritinu AM 345, fol, í Ámasafni, svo nefndri Reykjabók, að líkindum eftir Grím Skúlason, síðast prest í Hruna (d. um 1580). Efsta myndin sýnir brúði með skildahúfu og með henni tvær aðrar skartklæddar konur, þá mann með fjaðurhatt og í stuttkápu, að síð 16. aldar, og loks þrjá riðandi menn, einnig fyrirmannlega búna. Grímur Skúlason var mikilvirkur skrifari og myndlistarmaður; eru með nokkurri vissu til fjögur skreytt Jónsbókarhandrit frá hans hendi.

90. Upphafsstafurinn F með lauffteinungum.

Blaðsíðan sýnir upphaf Þingfararþálks í Jónsbókarhandritinu Thott 2102, 4to í Konungsbókhöðunni í Kaupmannahöfn. Handritið er skrifað í Skálholti árið 1568 og er að líkindum handverk Gríms Skúlasonar. Stíllinn sýnir orðið mikla eftirlegu gotnesks flúrs, enda er hér komið fram á prentöld.

91. Frá lokaskeiði íslenskra handritalýsinga.

Skreyttur upphafsstafur, F, úr Jónsbókarhandriti frá 16. öld. Stafurinn er umvafinn stórbliððóttri grein og gengur stofninn niður á spássluna, þar sem nýjar greinar vefjast um liggjandi mann með naktar hreðjar. Kynjadyr er og í skrautinu, en í hægri spáslu er teiknaður maður (og sennilega með annarri hendi) sem er að skjóta fugl af boga.

Úr AM 147, 4to í Ámasafni, Kaupmannahöfn.

92. Með mítur og bagal.

Nikulás biskup helgi sýndur sitjandi á bekk með tveim drekahöfðum á brúðunum; hann ber mítur á höfði og heldur um bagal sinn, sem er með laufþrýddum húni. Af teikningunni að dæma virðist bagalsstafurinn vera sísnúinn og mjókkandi til annars endans, og gæti það bent til þess að hann ætti að vera úr náhvalstönn sem þótti mikil gersemi.

Úr handritinu Cod. Holm. Perg. 16, 4to í Konungsbókhöðunni í Stokk-hólmi frá ofanverðri 14. öld.

FRÁ SIÐASKIPTUM TIL LOKA 17. ALDAR

93. Útskornar vindskeiðar frá Múlakirkju í Aðaldal.

Þær eru skornar úr furu, 278,5 og 284,5 sm. langar, með órofnunum blaðtefnungi og myndum. Um miðbik annarrar má greina tangamarkið GES, og mun það eiga við séra Gísla Einarsson sem prestur var í Múla frá 1692 til dauðadags 1723. Í visitaslugerð frá 1715 segir: „Framan undir kirkjunni er standpíl og björpíl með útskornum vindskeiðum . . .“ Er þar óefað átt við vindskeiðar þessar, sem munu því vera frá því um 1700.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 2799.

94. Útskorið hvalbeinsspjald frá Skarði á Landi.

Spjaldið er samsett úr tveim meginhlutum, með fjórum pílárum á milli. Í efra fletinum er sýnd, frá hægri til vinstri, fæðing Krists, umskurn hans og skírn í ánni Jórdan. Í neðri fletinum er Kristur sýndur blessa börnin, en til hægri er barn sýnt skírt í skírnarsá. Á pílárunum eru, frá vinstri til hægri, Heródes með veizluföng, Salóme að dansa með hljóðfæri í höndum, Jóhannes skírari hálshöggvinn og loks Salóme með höfuð Jóhannesar á fati. Að ofan og neðan við efstu myndirnar er áletrunin: Jesu Kristi fæðingar umskurðar og hans skírnar figúrur. Á neðra spjaldinu stendur: Þá færðu þeir ungbörn til ihs að hann legði höndur yfir þaug. Til vinstri á spjaldinu stendur með smærri lettri: Þessi figúra heyrir til Lúk. 18. Hvalbeinsspjaldið, sem og tvö önnur lík, er eftir Brynjólf Jónsson, sem var bóndi á Skarði um 1600 og framan af 17. öld. Ártalið 1606 er neðst í hægra horni, og kemur hinn barokkkenndi blær myndanna, sem og búningarnir, með pípukrögum og víðum dreglabuxum, mjög vel heim við þann stíl er þá ríkti í álfunni.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10911.

92. Den hellige Nikolaus, Biskoppen sidder på en bæk; han bærer bispehue og holder om en kramata. Fra et håndskrift fra slutningen af 14. årh. Kungl. bibl., 8th., Perg. 4to, nr. 16.

92. Bishop Nicholas the saint shown sitting on a bench, with mitre and crozier. From ms. Cod. Holm, Perg. 16. 4to in the Royal Library in Stockholm. Early 14th cent.

93. Udsåerne vindskier fra kirken i Mæli i Aðaldalur på Nordlandet, prydet med en fortløbende bladranke og billeder. De er antagelig fra ca. 1700. Þjóðminjasafn Íslands.

93. Ornamental rafters from the front of Múlaúrkirkja, N. Iceland, with unbroken foliage and pictures. Probably from c. 1700. Nat. Mus. of Iceland.

94. Udsåeren hvalbenstavle fra Skarð, Sydlandet, med billeder fra Det nye Testamente. Denne og to andre, lignende, plader er udført af Brynjólfur Jónsson der var bonde på Skarð omkr. 1600. Nederst i højre hjørne ses årstallet 1606. Þjóðminjasafn Íslands.

94. Carved whale-bone tablet from S. Iceland with pictures from the New Testament. This tablet and two others like it, is by Brynjólfur Jónsson. Bottom right is the date 1606. Nat. Mus. of Iceland.

95. Udsåeren hvalbenstavle, skåret af bonde Brynjólfur Jónsson på Skarð, Sydlandet, ca. 1600. Tavlen viser episoder fra Det nye Testamente i ren barokstil. Þjóðminjasafn Íslands. Fotografi.

95. Carved whale-bone tablet by Brynjólfur Jónsson. From c. 1600. The tablet shows events from the New Testament. Pure baroque style. Nat. Mus. of Iceland. Photograph.



116.

96. Planka med gennembrudte udskæringer fra Årnes kirke, Vestfjorden, hvor den ved midten af det 19. årh. stod ved siden af alteret. Antagelig fra 17. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

96. Panel with carving, probably from the 17th cent. Positioned beside the altar in Årneskirkja, N. W. Iceland, until mid. 19th cent. Nat. Mus. of Iceland.

97. Skrin til uld, fra Svalbærd, Nordlandet, med årstallet 1673. Þjóðminjasafn Íslands.

97. Wool-box from N. Iceland, dated 1673. Nat. Mus. of Iceland.

98. Udsåeren planken med billedet af en havfrue med langt adslået hår. Hun holder en mand mellem sine bryster. Selv om fremstillingen bygger på et gammelt motiv er den sandsynligvis ikke ældre end 17. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

98. Carved panel with picture of mermaid with long hair, holding a man between her breasts. The carving is probably not older than 17th cent., although based on an old tradition. Nat. Mus. of Iceland.

99. Udsåeret sengelærte fra Nordlandet. Midt på den ene side ser man en fremstilling af korstættelsen omgivet af rankeværk. Þjóðminjasafn Íslands.

95. „Beinspjald vænt með islenzku verki“.

Útskorið hvalbeinsspjald eftir Brynjólf Jónsson bónda á Skarði á Landi, frá því um 1600. Spjaldið, sem er 91 sm. hátt og niðurmjókkandi, sýnir eftirfarandi atriði úr Nýja testamentinu: Neðst ofantökuna af krossinum, þá Krist lagðan í gróf og niðurstigninguna til heljar, þá himnaförina og efst í miðju heilaga þrenningu. Annarsvegar við guð, son og heilagan anda er Kristur á krossi, en hinsvegar guð á veldisstóli. Undir fótum hans eru fordæmdir í eldslogum, en yfir honum englar, blásandi í básúnur og guðslamb með sigurfánann. Hreinn barokkstíll.

Í Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10910. Sýnt með ljósmynd.

96. Fjöl með gagnbrotnum útskurði frá Árnosi á Ströndum.

Útskurðurinn, sem er djúpur og stór í drættinum, sýnir vængjaðan dreka með mannhöfuð í kjattinum, en framan við hann stendur maður með sverð og leggur til drekans. Eftir endilangri fjölinni sveltist teinungur og endar í fögnum blaðskúfi. Fjölin er skert til beggja enda. Kominn úr Árnaskirkju á Ströndum, þar sem hún stóð til hliðar við altarið um miðbik 19. aldar. Sennilega frá 17. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 678.

97. Lár frá Svalbarði í Eyjafirði með ártallinu 1673.

Lárin er ríkulega útskorinn með kynjadyrum, rósum, rúnum og latínuletri. Stuðulhöfuðin standa hátt upp og hafa þau öll verið mannsmyndir sem staðið hafa niður í gin á drekhausum. Á einni hlið lársins stendur með einskonar rúnum: „Sigríður Björnsdóttir á lár“, en á annarri með latínuletri: „lárinn með ríettu anno 1673“.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3387.

98. Hafgýgur af Ströndum.

Útskorin fjöl, 129 sm. löng, með mynd af hafgúu með mikið slegið hár, sem heldur á manni milli brjósta sér. Undir sporði hennar er bátsstafn, en beggja vegna við hana og fyrir ofan eru fuglar, fiskur, rostungur og stórgert blaðskraut. Ekki er vitað, hvaða hlutverki fjölin hefur gegnt, en um miðbik 19. aldar stóð hún (ásamt annarri, nr 96) við altarið í Árnaskirkju á Ströndum. Þótt útskurðurinn byggist á fomu minni, er hún sennilega ekki eldri en frá 17. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 679.

99. Carved bed-panel from Þingeyjarsýsla N. Iceland. In the middle of one side is a crucifixion scene.
Nat. Mus. of Iceland.

100. Tæppe broderet med flottesøm. Fire af billederne i ottekanterne viser ryttere med øker. To af billederne viser fæstklædte mænd der sidder ved et dækket bord. Tæppet er antagelig fra ca. 1700, men mønstret og udførelsen viser tilbage til middelalderen.
Þjóðminjasafn Íslands.

101. Coverlet or hanging sewn in the so-called old cross-stitch. Four of the pictures show a man on horseback with an axe in his hand, and two show a man sitting at a cloth-covered table. Probably c. 1700, though the patterns point back to the Middle Ages.
Nat. Mus. of Iceland.

101. Manglebræt. Udskåret og rigt bemalt, med udskårne mandshoveder som håndtag i begge ender. Indskriften bærer årstallet 1632.
Þjóðminjasafn Íslands.

101. Mangle, carved and decoratively painted, with human heads for handles at both ends. Dated 1632.
Nat. Mus. of Iceland.

102. Udskåret manglebræt fra 1685.
Þjóðminjasafn Íslands.

102. Carved mangle from 1685.
Nat. Mus. of Iceland.

103. Udskåret og malet billede af apostolen Peter med attributterne nøgle og bog. Det tilskrives Gísli Guðbrandsson der var præst i Hvamur på Vestlandet til sin død, 1620.
Þjóðminjasafn Íslands.

103. Carved and painted picture of St Peter with his attributes, a key and a book, by Gísli Guðbrandsson (d. 1620). W. Iceland.
Nat. Mus. of Iceland.



99. Útskorin rúmfjöl úr Þingeyjarsýslu.

Fjölín er útskorin á báðum hliðum með bænaversi, en á miðri annarri hliðinni er krossfestingarmynd í umgerð blaðskrauts. Myndin er óvenju-
leg að því leyti, að fyrir aftan Krist, Mariu og Jóhannes er sýnd húsaröð.
Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4389.

100. „Riddaraklæðið“.

Ábreiða, saumuð með fléttusaumi eða hinum svonefnda gamla kross-
saumi, 159x128 sm. að stærð. Fjórar myndanna í áthyrmingunum sýna
mann á hestbaki með öxi í hendi, fugla og blóm, en tvær myndanna
sitjandi mann, skrautbúinn, við dúkað borð. Utan með til beggja handa
eru hyrnd kynjadyr í viðarvafningum. Bekkimir umhverfis eru með ýmis-
konar laufamynztri og dýra. Ábreiðan er að líkindum frá því um 1700,
en mynztrin og myndgerðin vísa aftur til miðalda.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 800.

101. „Olof a kieflið.“

Trafakelli, útskorið og skrautlega málað með mannhöfðum fyrir hand-
föng á báðum endum. Svofelld áletrun er skorið í það: „Olof magnus
dott — er a kieflið anno 1632“.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 7984.

102. Útskorið trafakelli frá 1685.

Ormstrjóna er á öðrum endanum en beygt handfang á hinum. Letur-
línur eru á báðum hliðum og að ofan með bænaversi og nafninu Katrin
Sveinsd. Auk þess er á því ártalið 1685.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 1694.

103. Pétur postuli frá Staðarfelli.

Skorin og máluð mynd Péturs postula með einkunnir sínar, lykil og
bók, í höndum. Myndin er eignuð séra Gísla Guðbrandssyni bíldhöggvara
og málara, sem prestur var í Hvammi í Hvammsveit frá 1584 og til dauða-
dags, 1620. Myndin er úr Staðarfellskirkju á Fellaströnd, en hún var í
kapólskum sið helguð Péttri postula. Fleiri verk eru til eignuð Gísla og
mjög keimlik, prédikunarstóll úr Staðarfellskirkju í Þjóðminjasafni Íslands
og önnur Pétursmynd í Nordiska museet í Stokkhólm.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3918.



104. Grafletursspjald frá 1688.

Skorin og máluð minningartafla með englahöfðum, áleturskafli og hauskúpu neðst. Er hún minningarmark Helgu Magnúsdóttur (d. 1688), konu Jóns sýslumanns Vigfússonar í Lögmannshlíð, og mun taflan vera úr kirkjunni þar. Áletrunin, með gotnesku skrifletri, er svolátandi: „Hier undr/ hvyler su gud/ hrædda hofdin/ gzkvinna Hel/ ga Magnus/ dotter: I dro/ ttne salud/ anno 1688/ epterbydan/ de upprisunne.“

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 1714.

105. Minningarmark frá Grund í Eyjafirði.

Útskorin og máluð minningartafla með vængjuðu engilshöfði, áleturskafli, blómabekkjum og hauskúpu neðst. Áletrunin er á latínu og er minning Guðmundar Þorkelssonar prests. Neðst er ártalið 1689. Taflan var áður í Folkemuseet í Þjóðminjasafni Dana.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 10965.

106. Rekkjurefill.

Hann er 375 sm. langur. Í hann eru saumaðir 13 sporbaugar með biblíulegum myndum, bæði úr gamla og nýja testamentinu. Allmiklar áletranir eru saumaðar umhverfis, bæði á latínu og íslensku og meðal annars þessi úr 146. Davíðssálm: „Aund myn Lofa þu drotten eg vil Drottenn lofa svo leinge sem eg life og mynum gude lof syngia . . .“ Varla yngri en frá 17. öld (Matth. Þórðarson).

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 2030.

107. Kvöldmaltid Wors Drottens Iesv Christi A* 1682.

Útskorin og máluð altaristafla frá Reykjum í Tungusvelt í Skagafirði með mynd kvöldmáltíðarinnar á miðtöflunni, en guðspjallamönnunum og Páli postula á vængjum. Myndirnar eru í hreinum barokkstíl og kunnáttusamlega skornar, enda mun taflan vera verk Guðmundar bíldskera Guðmundssonar frá Bjarnastaðahlíð, sem var lærður myndskerfi. Guðmundur fékkst þó við fleiri hagleiksverk en myndskurð; hann var yfirsmiður við kirkjubyggingu meistara Brynjólfs biskups í Skálholti, og úthöggni skírnarsárinn í Hólakirkju er einnig hans verk. Guðmundur bjó síðari hluta ævi sinnar í Bjarnastaðahlíð í Skagafirði og lézt þar nálægt 1690. Taflan komst í eigu Þjóðminjasafns Íslands árið 1960.

104. Udekåret og bemalt epitafium fra 1688, med englehoveder, en indskrift og, nederst, en hovedskal. Þjóðminjasafn Íslands.

104. Carved and painted memorial-tablet from 1688 with angels' heads, inscription and skull at bottom.

105. Udekåret og bemalt epitafium med et bæviget englehovud, en indskrift, blomsterborter og, nederst, en hovedskal og årstallet 1689. Þjóðminjasafn Íslands.

105. Carved and painted memorial-tablet with winged angel's head, inscription, flower borders and skull at bottom. Dated 1689. Nat. Mus. of Iceland.

106. Sengeforhæng, længde 375 cm. Broderet med bibelske billeder i 13 ovale felter. Næppe yngre end 17. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

106. Embroidered bed-hanging. In it are seen 13 ellipses showing biblical scenes. Hardly later than 17th cent. Nat. Mus. of Iceland.

107. Den hellige nadver. En udekåret og bemalt altartavle med framstilling af den hellige nadver på midtertavlen, og evangelisterne og apostelen Paulus på fløjene. Tavlen som er fra 1682, menes at være udført af Guðmundur Guðmundsson som døde kort før 1690. Þjóðminjasafn Íslands.

107. Carved and painted altar-piece probably by Guðmundur Guðmundsson (d. c. 1690). The centre-piece shows the Last Supper, with the evangelists and St Paul on the wings. Anno 1682. Nat. Mus. of Iceland.

108. Biskop Þorlákur Skúlason på Hólar (biskop 1628-1656). Billedet er broderet af bispens datter Ellín. Þjóðminjasafn Íslands.

108. Þorlákur Skúlason, bishop of Hólar (1628-1656). Embroidered portrait by his daughter, Ellín. Nat. Mus. of Iceland.



108. Þorlákur Skúlason biskup á Hólum (1628-1656).

Útsaumúð mynd með marglitu ullarbandi eftir Elínu dóttur biskups. Undir myndinni er samslöngræð fangamark Þorláks Skúlasonar, T S, en þar undir stafirnir SHS = Superintendens Hóla Stiktis. Umhverfis myndina er bekkur með hvítu laufamynztri og blómum.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, Mannamyndasafn, nr. 17.

109. „Skilderi með úthögnum ramma“.

Minningarmálverk eftir Jón Guðmundsson prest og skáld á Felli í Sléttuhlíð (d. 1702) af matrónu Hólmfriði Sigurðardóttur, ekkju Jóns Arasonar prófests í Vatnsfirði. Hólmfriður andaðist í Laufási við Eyjafjörð, þar sem hún var hjá Helgu dóttur sinni, og hékk myndin lögum kvennamegin í Laufáskirkju. Hún mun máluð um 1690. Yfir mynd Hólmfriðar er bogi, og þar yfir tveir englar, sem halda á heiðurskransi millum sín með stjörnu í miðju. Utan um málverkið er skrautlegur, útskorinn rammi í barokkstíl.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 402.

110. Hjalti Þorsteinsson prófastur í Vatnsfirði (1665-1754):

Olíumálverk á eik af Þórði Þorlákssyni Skálholtsbiskupi og matrónu Guðríði Gísladóttur. Sennilega er myndin máluð á árunum 1690-1692, meðan séra Hjalti var kirkjuprestur í Skálholti, og hefur hún upphaflega verið hærri. Málverkið var í Skálholtskirkju fram um 1800, komst síðar í Friðriksborgarsafn á Sjálandi, en var afhent þaðan Þjóðminjasafni Íslands árið 1927.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, Mms. 4677.

111. Vængjatafla úr Saurbæjarkirkju á Rauðasandi.

Miðtaflan er með krúpandi myndum hjónanna Björns Gíslasonar systumanns (sonar Vísa-Gísla, f. 1650, d. 1679) og Guðrúnar Eggertsdóttur (1637-1724). Milli þeirra og yfir er Kristur á krossinum, skjaldarmerki og tjöld til hliðanna. Á vængjunum eru myndir úr sögu Krists, frá boðuninni til himnafarar. Líklegt er að taflan sé máluð á efri árum frú Guðrúnar, á öndverðri 18. öld. Tímans vegna og stílsins er ekkert því til fyrirstöðu að hún geti verið handaverk Hjalta prófests og málara Þorsteinssonar í Vatnsfirði við Djúp, sbr. málverk hans nr. 110 í skránni.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, aðfangaskrá K. 6.7. 1962.



109. Epitafium over Hólmiðriður Sigurðardóttir, enke efter provst Jón Arason. Det menes at være malet ca. 1690 af Jón Guðmundsson, præst og digter (d. 1702).
Þjóðminjasafn Íslands.

109. Oil painting by Jón Guðmundsson (d. 1702) in memory of Hólmiðriður Sigurðardóttir. Probably painted c. 1690.
Nat. Mus. of Iceland.

110. Hjalti Þorsteinsson, provst i Vatnsfjörður (1665-1754): Oliemaleri på egetræ af Skálholtbispfen Þórður Þorláksson og hans hustru Guðríður Gísladóttir. Billedet er formodentlig malet i årene

1690-1692.
Þjóðminjasafn Íslands.

110. Hjalti Þorsteinsson archdeacon in Vatnsfjörður, N. W. Iceland, (1665-1754): Oil painting on oak of Þórður Þorláksson, bishop of Skálholt, and his wife Guðríður Gísladóttir. Probably painted 1690-1692.
Nat. Mus. of Iceland.

111. Altar-piece from W. Iceland. Björn Gíslason (1650-1679) and his wife Guðrún Eggertsdóttir (1637-1724) are shown kneeling. Between them and above is Christ on the Cross, coats-of-arms and drapery to the side. On the wings are

scenes from the life of Christ.
Nat. Mus. of Iceland.

111. Treflæjer altertavle fra kirken i Saurbær på Rauðisandur, Vestfjörðene. Nederst på midtersavlen knæler ægteparret, sysselmænden Björn Gíslason og Guðrún Eggertsdóttir. Over og mellem dem ses korsfælede Kristus mellem våbenskjolde og dråperier. På fløjene er der billeder fra Kristi liv. Antagelig fra første halvdel af 18. årh.
Þjóðminjasafn Íslands.

112. „Dyggðaklæðið“.

Blómstursaumað klæði með allegórískum myndum höfuðdyggðanna tíu í konulíki, ásamt Rafael, Tóbíasi og Söru. Dyggðirnar eru, talið í röðum frá vinstri: Fides (Trú) með kross og kaleik, Spes (Von) stendur við akkeri og fórnar höndum, Caritas (Kærleikur) heldur á tveim börnum, og Pietas (Guðhræðsla) heldur á nægtahorni og hjarta, sem loka leggur af. Í miðröðinni eru Mansvetudo (Hógværð) með krosslagðar hendur á brjósti og lamb við hlið, en hinsvegar Humilitas (Auðmýkt), sem heldur hendi á kolf litils drengs. Milli þeirra eru myndir Tóbíasar, Rafaels og Söru, og standa þau undir boga sem hvílir á skrautlegum súlum. Í neðstu röðinni eru Patientia (Þolinmæði) með sverð stungið í brjóst og heldur á langri pálmviðargrein, þá Temperentia (Hófsemi), og hellir hún víni milli kera, þá Castitas (Skirlífi) hálfnakinn og heldur á fugli við brjóst sér, og loks Constantia (Staðfesti) og heldur um súlu. Umhverfis myndirnar er bekkur með blómum, blóðum og svonefndu „grotesque“ skrauti. Klæði þetta er úr elgu Gríms Thomsens skálds, og kvað hann það saumað af dætrum séra Sæmundar Kárssonar í Glaumbæ (1556-1636), en hann var forfaðir Gríms í beinan karlegg. Sú saga hefur hinsvegar einnig bundið við klæðið, að það sé eftir dætur Hjalta prófests Þorsteinssonar í Vatnsfirði, og gæti það staðist stílsins vegna, sem svípar allmjög til handaverka séra Hjalta. Væri það þá nokkru yngra, eða frá því laust eftir 1700; annars varla yngra en frá miðbiki 17. aldar.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3629.

113. Andi heilagur.

Dúfa, tákn heilags anda, sem fest var neðan á tréhimin yfir prédikunarstólum í Laufáskirkju við Eyjafjörð. Dúfan var áður með alhvítum lit. Hún er sennilega jafngömul prédikunarstólum, sem er með ártalinu 1698.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 401.

114. „Vidalínskklæðið“.

Útsaumuð ábreiða með fjórum hringreitum, bekkjum og leturborðum í bundnu máli. Ábreiðan er saumuð af Þorbjörgu Magnúsdóttur, konu Páls lögmanns Vidalíns í Viðidalstungu, nálægt 1700. Hringreitirnir sýna Abraham búast til að fórna Ísak syni sínum, ásamt mynd hrútsins og tákni heilags anda í dúfulíki, þá innreið Krists í Jerúsalem, Móses og Faraó og loks Móses með lagaspjöldin. Hringreitirnir eru eftir fornri, rómanskri fyrirmynd, sem og kemur fram í einni af vísunum sem saumaðar eru umhverfis, en þær eru þannig: Herrann gefi þér hæga

að fá/ hvíld í rekkju þinni/ áklæði þetta Þorbjörg á/ þelað með hendi sinni.// Útrensluna þá ung var mey/ efnaði teitur svanni/ bekkina gerði gullhlaðsey/ gefin til ekta manni.// Innan bekkjar allan fans/ eftir fornu ráði/ en að tilsögn ektamanns/ orðin kvendið skráði. Hér kemur fram, að myndirnar „innan bekkjar“ séu eftir „fornu ráði“, þ. e. gamalli fyrirmynd, og að Páll Vídalín, maður hennar, hafi ort vísurnar. Eru þær enda prentaðar í Vísnaðverki hans.

Úr Victoria and Albert Museum, Lundúnum.

115. Innreið Krists í Jerúsalem.

Útskorin og máluð skáphurð í kraftmiklum barokkstíl. Gildur trjástofn með stórum blöðum og blómum gengur upp eftir miðju skurðverkinu (lífsins tré?). Efst er skorið ofan á laufverkið nafnið Thorarinn Einarsson og ártalið 1699. Þar fyrir neðan er mynd sem sýnir innreið Krists í Jerúsalem, en beggja vegna við hann eru menn sem halda á klæðum og greinum. Neðst á hurðinni er akkeristákn og dýrshausar í hornunum. Litirnir á skurðinum sýnast vera upphaflegir.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 783 b.

ÁHRIF BARROK OG RÓKOKÓSTÍLS ALMÚGALIST Á 18. OG 19. ÖLD

116. Hefðarkona á hestbaki.

Grafinn söðulskjöldur með mynd konu á hestbaki. Annarri hendi heldur hún um belzlið, en á keyri í hinni. Myndinni er hagað svo sem titl er í almúgalist, að breiðfletinum, manns eða dýrs, er snúið fram. Athyglisvert er, hversu teikning hestsins er höfundinum tamari en mannsmyndin. Líklega frá 18. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3162.

117. Drifinn söðulbúnaður frá 1751.

Myndirnar, drifnar í látúnsþynnur, sýnast vera biblíulegs efnis, og efst gæti verið um að ræða óvenjulega þrenningarmynd: Guð allsherjar með sól og mána og heilögum anda í fuglslíki, en það sem englamir tveir bera á milli sín jatan sem Kristur var í lagður í Betlehem. Söðul þennan er sagt að átt hafi Guðrún Skúladóttir landfógeta.

Í Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 2641. Sýnt með ljósmynd.

118. Töflubútur úr Viðímýrarkirkju frá 1732.

Endi af útskorinni minningartöflu úr eik. Taflian hefur verið söguð um þvert og ofan í áletrun, en á varðveitta bútnum má lesa: Made (Madame) Ragnhildur Jonsdóttir, og undir ártalið 1732. Hægra megin við áletrunina er svifandi engill sem heldur á blómsturgreinum. Stíllinn er nánast sið-barokk.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 12430.

112. Blomsterbroderet klæde med allegoriske billeder af de ti kardinaldyder i kvindeskikkelse, tillige med Rafael, Tobias og Sarah. Omkring billederne er der en borte med blomster, blade og såkaldt grotesk-ornamentik. Þjóðminjasafn Íslands.

112. Embroidered wall-hanging c. 1700, with allegorical representations of the Cardinal Virtues in female guise, along with Rafael, Tobias and Sarah. Around the pictures is a band with flowers, leaves and so-called grotesque decoration.

Nat. Mus. of Iceland.

113. Helligånden. Duen, symbolet på Helligånden, var anbragt på undersiden af træbaldakinen over prædikestolen i kirken i Laufás, Nordlandet. Prædikestolen bærer årstallet 1698.

Þjóðminjasafn Íslands.

113. The Holy Ghost. A dove, symbol of the Holy Spirit, fastened below a wooden canopy over a pulpit. Dated 1698.

Nat. Mus. of Iceland.

114. Broderet tæppe med fire runde teller, borte og skriftbånd, syet af Þorbjörg Magnúsdóttir på Víðidalstunga. Ca. 1700.

Vict. & Alb. Mus., London.

114. Embroidered bed-apread with four circular panels, ornamentation and inscriptions. By Þorbjörg Magnúsdóttir. c. 1700.

Victoria and Albert Museum, London.

115. Udsåret og malet skabedør i yppig barokstil. Øverst, oven i rankeværket, er udsåret navnet Thorarinn Einarsson og årstallet 1699. Nedenfor er der et billede der viser indtoget i Jerusalem.

Þjóðminjasafn Íslands.

115. Christ's entry into Jerusalem. Cupboard-door carved and painted in powerful baroque style. At the top in the leaf-work is carved the name Thorarinn Einarsson and the date 1699.

Nat. Mus. of Iceland.





107.

116. Indgraveret sadelskjold med billede af en kvinde til hest. Formodentlig fra 18. årh.
Þjóðminjasafn Íslands.

116. Engraved saddle-shield with picture of a woman on horseback. Probably 18th cent.
Nat. Mus. of Iceland.

117. Drevel sadelbeslag fra 1751. Drevelarbejde i messing, billedene synes

at være af bibelsk karakter.
Þjóðminjasafn Íslands. Fotografí.

117. Embossed saddle-gear from 1751. The pictures, embossed in brass plate, appear to be biblical.
Nat. Mus. of Iceland. Photograph.

118. Fragment af et udekåret epitafium af egetræ med årstallet 1732. Stilen er nærmest senbarok.
Þjóðminjasafn Íslands.

118. Part of a carved memorial-tablet, dated 1732. The style is closest to late Baroque.
Nat. Mus. of Iceland.

119. Gennemskåret planker med storbladet rosko-ornamentik og et billede af en kvinde i kornbine og med krone på hovedet. Planken er et sidestykke af en brudebänk fra kirken på Valþjófsstaði og er formodentlig et arbejde fra 18. årh.
Þjóðminjasafn Íslands.

124. „Minning réttláttra blífur“.

Útskorið og málað grafletursspjald um prófastshjónin á Mælifelli í Skagafirði, séra Ara Guðmundsson, höfund Mælifellsannáls, og Ingunni Magnúsdóttur konu hans. Hún lézt árið 1706, en Ari 1707. Yfir sjálfum grafskriftunum eru tveir háir, afmarkaðir reitir með útskornum myndum og ritningarstöðum. Sá til vinstri sýnir Krist upprisinn með sigurfánann á krossstaf og treður á hauskúpu. Á fánanum stendur: Salvator Mundi, en undir: Mynning Ríettlatra Blyfur í Blessan P. Reiturinn til hægri sýnir Jóhannes guðspjallamann með einkunnir sínar, bók og örminn, og nafni sínu yfir, en undir þetta: Þeim Ríettláta mun alldreí Gleimt verða. SAP 3. Áletranimar eru mjög samandregnar. Höfundurinn er ókunnur, en sýnilega ólærður hagleiksmaður.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4912.

125. Rúmfjöl með útskornum laufteinungum og höfðaletri.

Í miðfleti fjalarinnar er samhangandi laufteinungur með blaðskúf og blómum og höfðaletrusáletrun umkring, en til beggja enda tvöfaldir teinungar þvers á fjölinu. Úr áletruninni verður lesið: uertu hjer minne hullu hla me/d heilaug/um eingla skara o u'ne drif þ/ u alla f. (Vertu hér minni hvílu hjá með helliögum engla skara, óvini drif þú alla f(rá)). Fornsali í Kristjáníu keypti fjölinu og seldi hana til Stokkhólms árið 1875 eða 1876.

Úr Nordiska museet, Stokkhólmi.

126. Rúmfjöl með höfðaletri, spegilnafndrætti og laufteinungum.

Í miðri fjölinni er stór kringla með snúnum böndum umhverfis spegilnafndrátt, sem úr má lesa fangamarkið Ch G D. Út frá hringnum er sinn laufteinungurinn til hvorrar hliðar, og enda allar greinamar í blaðskúfum. Höfðaletrusbekkur er meðfram jöðrunum beggja vegna hingsins með þessari áletrun (hvor helmingur lesinn fyrir sig): til hvílu með mjer hef eg gud/hyl augun í hans vernd og frid/enn hann yfir mjer vaki/ í vöku og blund a alla lund/evo engin neyd mig saki/1838. Ekkert er vitað um uppruna þessarar óvenjulegu fjalar, en Rolf Arpi í Uppsöllum lét hana til safnsins árið 1883. Þess má geta til gamans, að Englandsdrottning lét ljósmynda fjölinu í fullri stærð og á sinn eigin kostnað árið 1909.

Úr Nordiska museet, Stokkhólmi.



132.

119. Carved pew-end with rococo ornamentation and picture of a woman in a crinoline with a crown on her head. From the bridal pew in the church at Valþjófsstaðir, E. Iceland. Probably 18th cent.

Nat. Mus. of Iceland.

120. Lille tavle med gennembrudt og bemalt udskæring i rokokostil af Hallgrímur Jónsson (1717-1785).

Þjóðminjasafn Íslands.

120. Tablet with painted carving in rococo style by Hallgrímur Jónsson (1717-1785).

Nat. Mus. of Iceland.

121. Skrin med udskæring i rokokostil. 1758.

Þjóðminjasafn Íslands.

121. Small casket with rococo carving, dated 1758.

Nat. Mus. of Iceland.

122. Udkåren æske med forskellige bryllupsbilleder. Dragterne daterer den til tiden omkring og efter 1700.

Þjóðminjasafn Íslands. Fotografi.

122. Carved linen-box with various marriage scenes. The costumes point to c. 1700.

Nat. Mus. of Iceland.

123. Sengebræt med blomstermønster mellem et bevinget hoved og fugle til den ene side og en rytter og to dyr til den anden. Anno 1759 og initialerne EGS.

Þjóðminjasafn Íslands.

123. Bed panel with flower pattern, winged head and birds, man riding and two animals. Eastrna right. Anno 1759 and the initials EGS.

124. Udkåret og malet epitafium over provstesperret på Møllefælt, Nordlandet, pastor Ari Guðmundsson, forfatteren til Møllefæltisannáll, og hans hustru Ingunn Magnúsdóttir. Hun døde 1708, han 1707. Ukendt almuekunstner.

Þjóðminjasafn Íslands.

124. Carved and painted memorial-tablet of the Rev. Ari Guðmundsson (d. 1707) and his wife, Ingunn Magnúsdóttir (d. 1708). N. Iceland. Artist unknown.

Nat. Mus. of Iceland.

125. Sengebræt med udkåret grenvæk og „hólfalegur“. Købt af en antikvitetshandler i Kristiania som solgte det videre til Stockholm i 1875 eller 1876.

Nord. mus., 5th., nr. 9310.

125. Bed panel with carved foliage and inscription. An antiquarian in Christiania (Oslo) bought the panel and sold it to

Stockholm in 1875 or 1876. Nordiska museet, Stockholm.

126. Sengebræt med „hólfalegur“, spejlsmonogram og grenvæk. Midt på brættet er der en stor medaljon med en bort af et snest bånd omkring spejlsmonogrammet, der kan læses som navnetrækket Ch G D. Som en kuriositet kan det nævnes at den engelske dronning i 1809 lod brættet fotografere i fuld størrelse for egen regning.

Nord. mus., 5th., nr. 36342.

126. Bed panel with inscription. In the middle of the panel is a large ring with twisted bands around the monogram, from which one can make out the initials Ch G D.

Nordiska museet, Stockholm.

127. Udkåren skabedør med årstallet 1777. En mand i kamp med en løve.

Hist. Mus., Bergen.

127. Man fighting with lion. Carved cupboard-door with date 1777; provenience unknown.

History Museum, Univ. of Bergen.

128. Udkåren plank fra Vestfjordene. T. v. to længagtige, kæmpende halebødder, t. h. to trivelige fornemme mænd der skåler med hinanden. 18. årh.

Þjóðminjasafn Íslands.

127. Maður að berjast við ljón.

Útskorin skáphurð með ártalinu 1777. Aðalmyndin, innan hringa, sýnir mann í viðum stuttfrakka og með hatt; hann heldur um langskefta öxi með annarri hendi, en á sverði í hinni. Til hliðar við hann ris grimmilegt ljón upp á afturfætturna. Undir stendur: Maður að berjast við Lion. Efst á hurðinni eru þrír laufflúraðir stafir, LSS, en þar undir stórt A, einnig með miklu laufflúri. Ekkert er vitað um uppruna þessa grips.

Úr Historisk Museum við háskólann í Björgvin.

128. Tveir heldrimenn.

Útskorin fjöl úr Dýrafirði, 114,7 sm. löng. Skurðurinn sýnir tvö löng kynjadyr berjast, og er annað krýnt, en til hægri standa tveir bústnir heldrimenn með hatta og í siðfrókkum og klingja saman bikurum. 18. öld.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 3059.

129. Eyfirzk bændahjón.

Útskornar myndir karls og konu, komnar frá Munkaþverá í Eyjafirði. Karlmaðurinn er berhöfðaður með hárið uppvalfið í vöngum, konan með háan krókfald og kraga, svo sem tíðkaðist á ofanverðri 18. öld. Þau standa hvort á sínu dýrinu, og vita hausamir út til beggja handa. Gróp er neðan á okanum sem myndirnar standa á, sem til þess gæti bent að þær hafi staðið á rúmmara. Frá siðari hluta 18. aldar.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 960.

130. Bændahöfðingi á 18. öld.

Útskorin mannsmynd á rúmstuðli frá Laufási við Eyjafjörð með ártalinu 1746. Visast hefur konumynd verið á hinum framstuðlinum, en er nú glötuð. Maðurinn er með parruk á höfði, í hnésiðum rokk með ermauppslögum og þverspennum, að tísku snemm-rókokótímans.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 606.

131. Saumaður refill frá Hofi í Vopnafirði.

Hann er kallaður 16 álna langur og 1½ álmar breiður (um 85x950 sm.). Var hann sendur þjóðminjasafni Dana árið 1820. Fléttusaumaðir borðar bregðast saman og mynda 15 áttthyrnda reiti með myndum dreka, fugla, ljóna, hjarta og furðudýra, ásamt hússmynd. Milli reitanna er blaðskraut. Fyrir ofan og neðan myndaröðina eru leturlínur með gotneskum smástöfum og verða úr þeim lesnar tvær árnaðarvisur sem benda frekar til

122. Carved panel from N. W. Iceland. The carvings show two monstrous beasts fighting, and two stout gentlemen clinking cups together. 18th cent. Nat. Mus. of Iceland.

123. Udskaarne figurer af en mand og en kvinde. Indkommet fra Munkaþverá, Nordlandet. Sidste halvdel af 18. årh. Þjóðminjasafn Íslands.

123. Carved pictures of a man and a woman, from Munkaþverá, N. Iceland. Later part of 18th cent. Nat. Mus. of Iceland.

130. Udskaaren mandfigur på en sengesolpe fra Laufás på Nordlandet med årtallet 1746. Þjóðminjasafn Íslands.

130. Carved figure of a man on a bedpost from N. Iceland. Dated 1746. Nat. Mus. of Iceland.

131. Broderet vægslæppe fra Hof, Nord-østlandet (ca. 85x950 cm.). Borten øst ved flæsting danner 15 ubekendte felter med billeder af drager, fugle, løver, hjorte og tabeldyr, samt et hus. Dette tæppe er det længste islandske vægslæppe der findes, og stammer antagelig fra ca. 1700. Nat. Mus., Kbh.

131. Long embroidered hanging from Vopnafjörður, N. Iceland. About 85x950 cm. Interwoven ribbons form 15 octagonal panels with pictures of dragons, birds, harts and bizarre animals, along with a house. The longest of the Icelandic hangings, probably from c. 1700. National Museum, Copenhagen.

132. „Domini Jesu Christi Sacra Cæna”. Altertavle af Hallgrímur Jónsson (1717-1785), formodentlig malet ikke senere end 1768. Þjóðminjasafn Íslands.

132. The Last Supper. Altar piece by Hallgrímur Jónsson (1717-1785). Probably not later than 1768. Nat. Mus. of Iceland, Vidalsen collection.



124.

133. Altertavle af billedskæreren Hallgrímur Jónsson (1718-1785). Midterpartiet har en framstilling af Nadveren. For oven på billedet står „Domini Jesu Christi Sacra Cæna”, og under billedet „Giedet Anno XII MDCCLXX af HIS”. På fløjene er der billeder af evangelistene. Þjóðminjasafn Íslands.

133. Altar-piece by Hallgrímur Jónsson (1718-1785), showing the Last Supper. At the top of the picture is written „Domini Jesu Christi Sacra Cæna”, and

beneath it „Mæd Anno XII MDCCLXX (i. e. 1770) by HIS”. On the wings are pictures of the evangelists. Nat. Mus. of Iceland.

134. Altertavle af Jón Hallgrímsson i Laxárdalur, Nordøstlandet (1739-1805). Tavlen har tolv billedalter med forskellige scener fra Jesu liv. Anno 1766. Þjóðminjasafn Íslands.

134. Altar-piece by Jón Hallgrímsson (1739-1805). N. Iceland. The twelve

Þess að refillinn hafi verið til hífylapryði, svonefnt skálatjald, fremur en í kirkju. Í öðru erindinu er þetta m. a.: „Krist vil eg kónginn hæsta/ kalla til vor allra/ hús og heimili geymi/ halldist það við tjaldið.“ Refillinn, sem er hinn lengsti íslenskra refa, er sennilega frá því um 1700.

Úr Nationalmuseet, Kaupmannahöfn.

132. „Domini Jesu Christi Sacra Cæna“.

Heilög kvöldmáltíð vors Herra Jesu Krists. Altaristafla eftir Hallgrím Jónsson bíldhöggvara og málara (1717-1785). Kristur og postularnir sitja allir sömu megin við dúkað borð með kaleik og diskum á, nema Júdas einn, sem hímir með pyngju sína við borðendann yzt til vinstri. Myndin er sögð hafa verið í Þverárkirkju í Laxárdal og er því sennilega ekki máluð síðar en 1769, en það ár flutti Hallgrímur frá Halldórsstöðum að Ufsum í Svarfaðardal.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, Víðalínssafni.

133. Altaristafla eftir Hallgrím Jónsson bíldhöggvara (1718-1785).

Taflan er „vængjabrik“ og sýnir miðmyndin að venju kvöldmáltíðina. Situr Kristur fyrir miðju, Jóhannes hallast að barmi hans, en fremst til vinstri situr Júdas glottandi og heldur á pyngju sinni. Á borðinu eru kerti í tveim stjökum og steikt páskalambið. Ofanvert á myndinni stendur „Domini Jesu Christi Sacra Cæna“, en undir henni „Giörd Anno Xti MDCCLXX (þ. e. 1770) af HIS“, og er það fangamark Hallgríms bíldhöggvara og málara Jónssonar. Á vængjunum eru myndir guðspjallamanna með einkunnum sínum og nöfnum fyrir ofan. Ekki fylgir með töflunni, úr hvaða kirkju hún sé komin.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 8570.

134. „Mig Haver Malet J. H.“

Altaristafla eftir Jón Hallgrímsson í Kasthvammi í Laxárdal (1739-1808). 64x134 sm. Á töflunni eru tólf myndreitir með ýmsum atriðum úr ævi Krists, fyrst boðunin og fæðingin, en síðast upprisan og himnaförin. Neðanundir er þessi áletrun: „Anno 1766. Hr. Blörm Magnussen. Mig Haver Malet J. H.“ Jón var sonur Hallgríms Jónssonar málara og mun hafa numið eitthvað erlendis.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 4266.

panels shows various events in the life of Christ. Inscribed, bottom, Anno 1766. Nat. Mus. of Iceland.

135. Almueamaleri fra 18. årh. Fem maletede planker fra prædikestolen i Stadhóll kirke, Vestlandet. Stolen bærer indskriften: Anno 1738 PPS Dag 19 Aprilis. Billederne er udpræget folkekunst.
Þjóðminjasafn Íslands.

135. Five painted panels from the pulpit of a church in W. Iceland. On the pulpit is the inscription: Anno 1738 PPS Dag 19 Aprilis. The pictures are clearly unskilled work.
Nat. Mus. of Iceland.

136. Fjærtættavle af Amundi Jónsson, fra kirken i Oddi, Sydlandet, Malet 1783.
Þjóðminjasafn Íslands.

136. Altar piece by Amundi Jónsson, painted 1783. From the church at Oddi.
Nat. Mus. of Iceland.

137. Malet flæjærtættavle fra midten af det 18. årh. På midtættæsten ses en natvertemalning. På den venstre flæj er der en kvindeligur med en strålekrans over hovedet, i hænderne har hun stjerne og måne. På den højre flæj er der en mærdættur med bog og ræpælskar.
Þjóðminjasafn Íslands.

137. Painted triptych from mid-18th cent. In the centre panel is a picture of the Last Supper. On the left wing is a picture of a woman with nimbus above her head, holding a star and moon. On the right wing is a man with book and censer.
Nat. Mus. of Iceland.

138. Den hjemvendte æltertættavle fra Þingvellir. Den er malet af Ólafur Jónsson på Heiðarbræi (1770-1843) for kirken på Þingvellir, antagelig i 1835. Den viser en dygtigt malet fremstilling af natverden. Fru Disney Leith, en kendt engelsk rejsebogforfatter, købte æltertæsten fra kirken på Þingvellir, vel på en islandsrejse i 1809. Noget senere gik hun den til Shorwell kirke på Isle of Wight, hvor den havde sin oprindelige funktion til 1974 da den blev skænket til Island.

138. Recovered altar-piece from Þingvellir. By Ólafur Jónsson from Heiðarbræi (1770-1843), and painted for the church at Þingvellir, probably in 1835. An Englishwoman, Mrs Disney Leith, a well-known writer of travel-books, bought the altar-piece from the church at Þingvellir for 10 kröpur, probably during her Icelandic trip in the year 1809. A little later she gave it to the church of Shorwell in the Isle of Wight, where it remained until 1974, when it was given back to Iceland.

139. Dansk stenbygning — Nessstufa på Seltjarnarnes ved Reykjavík. Dette hus blev opført 1761-1763 efter tegning af Jacob Fortling og var et af de fem huse som den danske regering besluttede at lade opføre i årene 1750-1770.

139. Nemstufa on Seltjarnarnes. This house was built 1761-1763 to the design of Jacob Fortling, and was one of five stone buildings erected under the auspices of the Danish authorities in the years 1750-1770.

140. Nordlænsk gærdtype — Glæmbær i Skagafjörður. På Nordlænsk dominerede ganghuset, dens grundplan gik i hovedtrækkene op på at indgang, skåle og stue vendte ud mod gårdspladsen, mens køkken og forrådsstammer var placeret ved den gang der førte ind fra indgangsdøren og endte i badstuen, der nu var bebodnes vigtigste opholdsrum som skålen havde været det i oldtiden. Udviklingen har således i store træk været sådan at den aligende reangel på brændsel lidt efter lidt tvang folk ud af skålen og ind i badstuen, hvor der var bedre betingelser for opvarmning. Ved hver istandsættelse af badstuen er den blevet udvidet så den kunne rumme flere mennesker.

140. In the North, the corridor-house was standard, with the door, hall and sitting room looking out to the front. The kitchen and pantry were on the passageway which led from the main door to the "badstofa", the sitting and sleeping quarters, which was where the people spent most of the time.

141. Sydlandsk gærdtype — Stóri-Nýlbær i Gullbringá-eyssel. På Sydlandet (og faktisk også på Öst- og Vestlandet) foretog udviklingen sådan at badstuen lå på den ene side af indgangen og gavlen vendte ud mod gårdspladsen; på den anden side af indgangen lå stuen (hvis der fandtes en sådan), og fra indgangen kom man til forrådsrum og køkken. Både den nordlænske og den sydlandske gærdtype vendte gavlene fremad og virkede derfor ens, set fra gårdspladsen selv om grundplanen på væsentlige punkter var helt forskellig.

141. In the South the "badstofa" was on one side of the main door, the sitting-room (if any) on the other, and the pantry and kitchen directly ahead.

142. Gærd med købstadspræg — Marbæli i Skagafjörður. I det 18. årh. eksisterte der en gærdtype hvor man kan se indflydelse fra købstadsbygninger. Grundplanen fulgte i hovedtrækkene den nordlænske type, men indgang, skåle og stue var under samme tag, og set fra gårdspladsen blev gårdens udseende derfor helt anderledes end gavlgårdens.

142. In the 18th century can be seen the influence of town architecture.

143. Sadelklæde med indvævede initialer, i G. og årstallet 1859.
Árber frilandsmuseum.

143. Woven saddle-cloth, with the initials I. G. and date 1859.
Árber museum.

144. Vævet sadelklæde med navnet Valgerður Íonad, og årstallet 1782.
Árber frilandsmuseum.

144. Woven saddle-cloth, marked Valgerður Íonad, and dated 1782.
Árber museum.

145. Vævet sadelklæde med navnet Margrét Jónsdóttir og årstallet 1876.
Árber frilandsmuseum.

145. Woven saddle-cloth, with the name Margrét Jónsdóttir and date 1876.
Árber museum.

135. Almúgamálverk frá 18. öld.

Fimm málaðar tjalir úr prédikunarstólum í Staðarhólskirkju í Saurbæ. Á miðtjölinni er málaður Kristur; hann stendur á smátíglóttu gólfi, í rauðri skikkju og heldur á ríkiseplinu. Til beggja handa eru myndir postulanna fjögurra sem allir halda á bók og bagli. Allir hafa þeir einkunnir sínar. Lúkas nautið, Jóhannes óminn, Markús ljónið og Matteus vængjaðan kerúb. Prédikunarstóllinn, sem myndirnar eru úr, gaf Bjarni Pétursson ríki kirkjunni, og er á stólum áletrunin: Anno 1738 PPS Dag 19 Aprilis. Má því ætla að myndirnar séu frá því ári. Myndirnar eru greinilegt almúgaverk, málaðar af barnalegri einlægni fremur en tillærðri kunnustu.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, aðfangaskrá k. 26. 2. 1962.

136. „Synged yndislega í ydar Hiörtum . . .“

Vængjatafla eftir Ámunda smíð Jónsson úr Oddakirkju, máluð 1783. Á miðtöflunni er kvöldmáltíðarmynd, en á brikinni yfir eru englar sem blása í básúnur. Á vængjunum, utan sem innan, eru myndir guðspjallamanna með einkunnir sínar, og eru nöfn þeirra undir. Undir kvöldmáltíðarmyndinni er áletrun: „Synged yndislega í ydar Hiörtum Tyrer Drottne.“ Töfluna lét séra Árni Þórarinnsson, siðar Hólabiskup, gera handa Oddakirkju. Hún hefur siðar verið yfirdregin með bleikri málningu.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6228.

137. Máluð vængjabrik frá miðri 18. öld.

Á miðtöflunni er kvöldmáltíðarmynd. Á vinstri vængnum er kvenmynd með geisladýrð fyrir ofan höfuð (sól?) og heldur hún á stjörnu og mána. Á hægri vængnum er karlmaður með bók og reykelsisker. Taflan er úr Prestbakkakirkju í Hrútafirði, og er hennar getið þar í visitasíugerð árið 1758 með orðunum „máluð vængjabrik“. Í skoðunargerðinni næstu á undan, 1749, er hennar ekki getið, og liggur því nærri að hún sé máluð á því tímabili.

Úr Þjóðminjasafni Íslands, safnskrá 6783.

138. Endurheimt altaristafla frá Þingvöllum.

Taflan er eftir Ófeig Jónsson í Heiðarbæ (1770-1843) og var máluð handa Þingvallakirkju, sennilega árið 1835, er kirkjan var gerð upp. Hún er með haglega málaðri kvöldmáltíðarmynd og biblíutexta á íslenzku yfir. Sérkennilegur skreytistíll Ófeigs kemur víða fram í þessari mynd.

Ensk kona og þekktur ferðabókahöfundur, frú Disney Leith, keypti altaris-töfluna úr Þingvallakirkju á 10 krónur, sennilega í Íslandsterð sinni árið 1899. Nokkru síðar gaf hún hana til Shorwall-kirkju á Isle of Wight, og hefur hún verið altaristafla í þeirri kirkju þar til 1974, er hún var gefin til Íslands. Er ætlunin að hún fari aftur í Þingvallakirkju, en Shorwall-kirkja fái eftirmynd hennar, sem nú er verið að mála.

139. Dönsk steinbygging — Nesstofa á Seltjarnarnesi.

Þetta hús var gert 1761-1763 eftir uppdrætti Jacob Fortling og var eitt af 5 húsum, sem ákveðið var að reisa á vegum dönsku stjórnarinnar á árunum 1750-1770. Hin húsin voru Landakirkja í Vestmannaeyjum, Viðeyjarstofa, Bessastaðastofa og tughúsið í Reykjavík (núverandi Stjórnarráðshús). Standa öll þessi hús enn.

140. Norðlenzk bæjargerð — Glaumbær í Skagafirði.

Á Norðurlandi var gangabærinn ríkjandi en grunnmynd hans var í meginatriðum þannig að bæjardyr, skáli og stofa vissu fram á hlað; eldhús og búr voru við göngin, sem lágu inn úr bæjardyrum og enduðu í baðstofu, sem var aðaliverustaður fólksins líkt og í skála til forna. Þróunin hefur því í stórum dráttum verið sú, að vaxandi skortur á eldsneyti hefur smátt og smátt hrakið fólkið úr skálanum í baðstofuna, þar sem betri skilyrði voru til upphitunar. Við hverja endurbót á baðstofunni hefur hún stækkað svo fleira fólk mætti rúmast þar.

141. Sunnlenzk bæjargerð — Stóri-Nýibær í Gullbringusýslu.

Á Suðurlandi (og reyndar einnig á Austur- og Vesturlandi) varð þróunin á þá lund, að baðstofan var til hliðar við bæjardyr og sneri stafni fram á hlað; hinum megin bæjardyra var stofa (ef hún var á annað borð), en inn af bæjardyrunum búr og eldhús. Bæði norðlenzka og sunnlenzka bæjargerðin sneru stöfnum fram og voru því áþekkar á að líta frá hlaðinu séð enda þótt grunnmyndir þeirra væru gjörólíkar í megindráttum.

142. Bær með yfirbragði kaupstaðarhúsa — Marbæli í Skagafirði.

Á 19. öld kom fram bæjargerð þar sem áhrifa gætir frá kaupstaðabyggingum. Grunnmyndin var á megindráttum eins og í norðlenzku gerðinni, en bæjardyr, skáli og stofa voru undir einu þaki og útlit frá hlaði séð því frábrugðið burstabænum.

143. Ofið söðuláklæði.

150x113 sm. Í klæðið eru ofnir upphafsstafirnir L. G. og ártalið 1859.
Úr Árbæjarsafni, safnskrá 417.

144. Ofið söðuláklæði.

150x105 sm. Klæðið er auðkennt nafninu Valgerður lonsd. og ártal-
inu 1872.

Úr Árbæjarsafni, safnskrá 421.

145. Ofið söðuláklæði.

140x101 sm. Í klæðið er ofið nafnið Margrét lonsdóttir og ártalið 1876.
Úr Árbæjarsafni, safnskrá 2407.

NÝ MÁLARALIST Í MÓTUN

19. ÖLD OG FRAM UM

ALDAMÓTIN 1900

Sæmundur Magnússon Hólm (1749-1821)

146. Sveinn Pálsson læknir, 1789. Rauðkriteikning. Þjóðminjasafn Íslands.

147. Guðmundur Ketilsson sýslumaður, 1778. Rauðkriteikning. Þjóðminjas. Ísl.

Rafn Þorgrímsson Svarfdalín (1756-1814)

148. Bjarni riddari Sivertsen 1812. Olíumálverk á tré. Þjóðminjasafn Íslands.

Helgi Sigurðsson (1815-1888)

149. Jón Thoroddsen skáld, 1845-1848. Olíumálverk. Listasafn Íslands.

150. Sigurður Hansen stjómarráðsfulltrúi, um 1845. Listasafn Íslands.

151. Stólkumynd. Olíumálverk. Listasafn Íslands.

Þorsteinn Guðmundsson (1817-1864)

152. Hjálmholt í Flóa 1849. Olíumálverk. Listasafn Íslands.

153. Sjálfsmynd; blýantsteikning. Listasafn Íslands.



158.

Sölvi Helgason (1820-1895)

154. Andaheimsifirstórspekingurinn Jón Ísland. Sölwe Mál. Samsettar teikningar. Eigandi Davlðshús, Akureyri.
 155. Alheimsspekingur; teikningar. Listasafn Íslands.

Benedikt Gröndal (1826-1907)

156. Til Magdalenu; olíumálverk, 1872. Listasafn Íslands.
 157. Miðnæturmynd; olíumálverk, 1885. Listasafn Íslands.
 158. Norðurfjöllin; olíumálverk, 1902. Listasafn Íslands.
 159. Norðurfjöllin; olíumálverk, 1904. Listasafn Íslands.

Arngrímur Gíslason (1829-1887)

160. Þórarinn Magnússon bóndi á Halldórsstöðum. Olíumálverk, 1871. Þjm. Ísl.
 161. Bruni Möðruvallakirkju 5. marz 1865. Blyantsteikning og vatnslitir. Listas. Ísl.

Sigurður Guðmundsson (1833-1874)

162. Amor með hörpu, olíumálverk. Listasafn Íslands.
 163. Séra Arnljótur Ólafsson, olíumálverk. Listasafn Íslands.
 164. Gulfoss, olíumálverk. Eigandi Fanney Jónsdóttir.
 165. Þurður Sveinbjarnardóttir Kúld, 1858. Teikning. Þjóðminjasafn Íslands.
 166. Skagfirzík teipa, 1856. Teikning. Þjóðminjasafn Íslands.

Jón Helgason biskup (1866-1942)

167. Útsýn frá Hólavelli 1872. Olíumálverk. Minjasafn Reykjavíkur.
168. Kvosin 1836 (eftir teikningu Auguste Mayer, 1836). Olíumálverk. Minjasafn Reykjavíkur.
169. Hólavallamylla 1846. Olíumálverk, 1910. Minjasafn Reykjavíkur.

Póra Jónsdóttir (1858-1947)

170. Kvöldkyrrð; olíumálverk, 1887. Eigandi Sigurgeir Sigurjónsson.

Gísli Jónsson (1878-1944)

171. Við Þingvallavatn; morgunn. Olíumálverk, um 1910. Einkaeign.
172. Við Þingvallavatn; kvöld. Olíumálverk. Eigandi Ingvaldur Gísladóttir.

Timburhús í kaupstað — „Nonnahús“ á Akureyri

173. Timburhús á 19. öld voru mörg með þessu sniði, einföld og látlaus og báru keim af dönskum húsum, sem farið var að reisa hér á landi á 18. öld.

„Kataloghús“ frá Noregi — Þingholtsstræti 29, Reykjavík

174. Svonefnd „Kataloghús“ voru hús, sem fluttust inn frá Noregi um síðustu aldamót; þau var hægt að panta eftir sérstökum pöntunarlístum og komu sem tilsníðnir hlutar, sem settir voru saman hér. Þessi hús höfðu talverð áhrif á húsagerð hér á landi.

175. Svipmyndir — 1895-1918

ENDURREISN ÍSLENZKRAR MYNDLISTAR 1900-1930

Pórarinn B. Þorláksson (1867-1924):

- 176. Þingvellir; olíumálverk, 1900. Listasafn Íslands.
- 177. Stofumynd; olíumálverk, 1900. Eigandi Birgir Kjaran.
- 178. Útsýn til Heklu; olíumálverk, 1917. Listasafn Íslands.
- 179. Hekla; olíumálverk, 1922. Listasafn Íslands.
- 180. Úr Laugardal; olíumálverk, 1924. Eigandi Tryggvi Briem.

Einar Jónsson (1874-1954):

- 181. Öreigar, 1904. Brons. Listasafn Einars Jónssonar.
- 182. Skuld, 1900-1927. Brons. Listasafn Einars Jónssonar.
- 183. Fæðing Psyche, 1915-1918. Brons. Listasafn Einars Jónssonar.
- 184. Glíman, 1912-1927. Brons. Listasafn Einars Jónssonar.

Ásgrimur Jónsson (1876-1958):

- 185. Tindfjallajökull; olíumálverk, 1903-1904. Listasafn Íslands.
- 186. Hekla; olíumálverk, 1909. Listasafn Íslands.
- 187. Hekla; olíumálverk, 1927. Listasafn Íslands.

Jón Stefánsson (1881-1962):

- 188. Rúmönsk stúlka, olíumálverk, 1918. Listasafn Íslands.
- 189. Reykjavíkurhöfn, olíumálverk, 1924. Listasafn Íslands.
- 190. Þorgeirsboli, olíumálverk, 1929. Listasafn Íslands.

Jóhannes Sveinsson Kjarval (1885-1972):

- 191. Epli á fati; olíumálverk, 1916. Listasafn Íslands.
- 192. Skógarhöllin; olíumálverk, 1918. Listasafn Íslands.
- 193. Íslenzkir listamenn við skilningstréð; olíumálverk, 1919. Listasafn Íslands, úr safni Markúsar Ivarssonar.
- 194. Austfirðingar, ungir og gamlir; pennatækningar, 1926-1927. Listasafn Íslands.
- 195. Ekspanótískt landslag; olíumálverk, 1929. Listasafn Íslands.



176.

Eyjólfur J. Eyfells (f. 1886):

196. Vorsabæjarhjáleiga. Olíumálverk, 1915. Listasafn Íslands.
 197. Úr Húsadal á Þórsmörk. Olíumálverk, 1923. Listasafn Íslands.

Kristín Jónsdóttir (1888-1959):

198. Fiskstökkun við Eyjafjörð, olíumálverk, 1914. Listasafn Íslands.

Ríkarður Jónsson (f. 1888)

199. Sr. Árni Þórarinnsson, brons um 1940. Eign listamannsins.

Júlíana Sveinsdóttir (1889-1966)

200. Vífilsfell; olíumálverk, 1929. Listasafn A. S. Í.

Guðmundur Thorsteinsson (1891-1924):

201. Við stekkin; olíumálverk, 1913. Eigandi Benedikt Gröndal.
 202. Kristur og konurnar þrjár; kolteikning, 1918. Listasafn Íslands.
 203. Kolaburður í Reykjavík; oliukrit, 1919. Listasafn Íslands.

- 204. Sjöundi dagurinn í Paradís; pappírsliming, 1920. Listasafn Íslands.
- 205. Sildarball á Siglufirði; vatnslitir, 1918. Listasafn Íslands.
- 206. Syndafallið; krösssaumur, 1923. Listasafn Íslands.
- 207. Jólanótt; svartkít og gull, 1923. Eigandi Björn Ólafsson.

Jón Þorleifsson (1891-1961)

- 208. Baula í Norðurárdal. Olíumálverk, 1930. Listasafn Íslands.

Finnur Jónsson (f. 1892)

- 209. Morgunn á miðinu; olíumálverk, 1927. Listasafn Íslands.

Nína Sæmundsson (1892-1965)

- 210. Dauði Kleópötru; gífs, 1925. Listasafn Íslands.

Ásmundur Sveinsson (f. 1893)

- 211. Hafmeyjan; marmaramynd, 1922. Listasafn Íslands.

Gunnlaugur Blöndal (1893-1962):

- 212. Maður og kona (sjálfsmynd listamannsins ásamt konu sinni); olíumálverk, 1926. Listasafn Íslands.
- 213. Kona; olíumálverk, 1933. Listasafn Íslands.

Freymóður Jóhannesson (1895-1973):

- 214. Snæfell; olíumálverk, 1927. Listasafn Íslands.

Guðmundur Einarsson (1895-1963):

- 215. Frá Þórsmörk; olíumálverk, 1931. Listasafn Íslands. Úr safni Markúsar Ívarssonar.
- 216. Grímsvatnagos 1934. Olíumálverk, 1934. Eigandi Ríkisútvarpið.

Brynjólfr Þórðarson (1896-1938):

- 217. Frá Mývatni; olíumálverk, 1922. Listasafn Íslands.
- 218. Hengillinn; olíumálverk, 1932. Listasafn Íslands. Úr safni Markúsar Ívarssonar.

Eggert M. Laxdal (1897-1951)

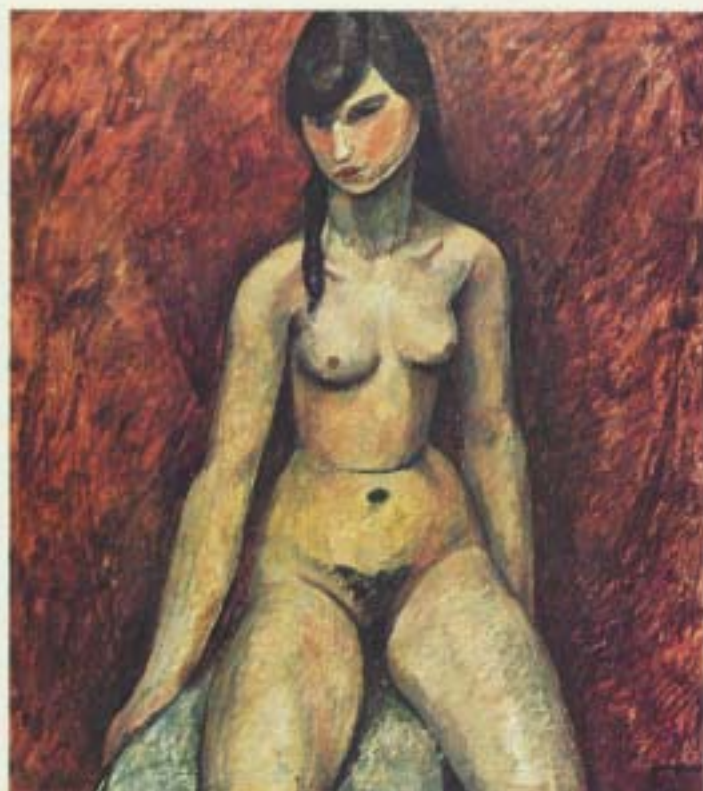
- 219. Skjaldbreiður; olíumálverk, 1930. Listasafn Íslands. Úr safni Markúsar Ívarssonar.

Sveinn Þórarinnsson (f. 1899)

- 220. Úr Kelduhverfi; olíumálverk, 1934. Listasafn Íslands. Úr safni Markúsar Ívarssonar.

Jón Jónsson (f. 1890)

- 221. Hverfisgatan; olíumálverk, 1920. Eigandi Alfreð Guðmundsson.



188.

Gunnlaugur Scheving (1904-1972)

222. Í búðinni. Olíumálverk, 1927-1928. Eigandi Verzlunarbanks Íslands.

Tímurhús 1910

223. Tjarnargata, Reykjavík. Arkitekt: Rögnvaldur Ólafsson.

Raðhús 1922

224. „Bankahúsin“ við Framnesveg. Arkitekt: Guðjón Samúelsson.

Steinsteypt hús 1928

225. Ásvallagata, Reykjavík. Arkitekt: Sigurður Guðmundsson.

226. Svipmyndir — 1918-1930

Listgripir frá ýmsum tímum sýndir í veitingaskála.

TÍMABILID 1930-1945

Finnur Jónsson:

227. Fuglabjarg; olíumálverk, 1939. Listasafn Íslands.

Snorri Arinbjarnar (1901-1958):

228. Póstskipið kemur; olíumálverk, 1929-1930. Eigandi: Helgi Þorvarðarson.

229. Gamla steinbryggjan; olíumálverk, 1939. Eigandi: Bjarni Bjarnason.

230. Telpur með brúðu; olíumálverk, 1945. Listasafn Íslands.

Gunnlaugur Scheving:

231. Samstilling; olíumálverk, 1937. Listasafn A. S. Í.

232. Fólk á leið til kirkju; olíumálverk, 1942. Listasafn Íslands.

233. Nótt á sjónum; olíumálverk, 1949. Listasafn Íslands.

234. Svipmyndir — 1930-1945

Jón Engilberts (1908-1972):

235. Morgunn; olíumálverk, 1940. Listasafn Íslands.

236. Kvöld í sjávarþorpi; olíumálverk, 1927. Listasafn Íslands.

267. Afturelding; olíumálverk, 1961. Listasafn Íslands.

Jóhann Briem (f. 1907):

237. Stúlka við glugga. Olíumálverk, 1943. Eigandi Jón Sigurðsson.

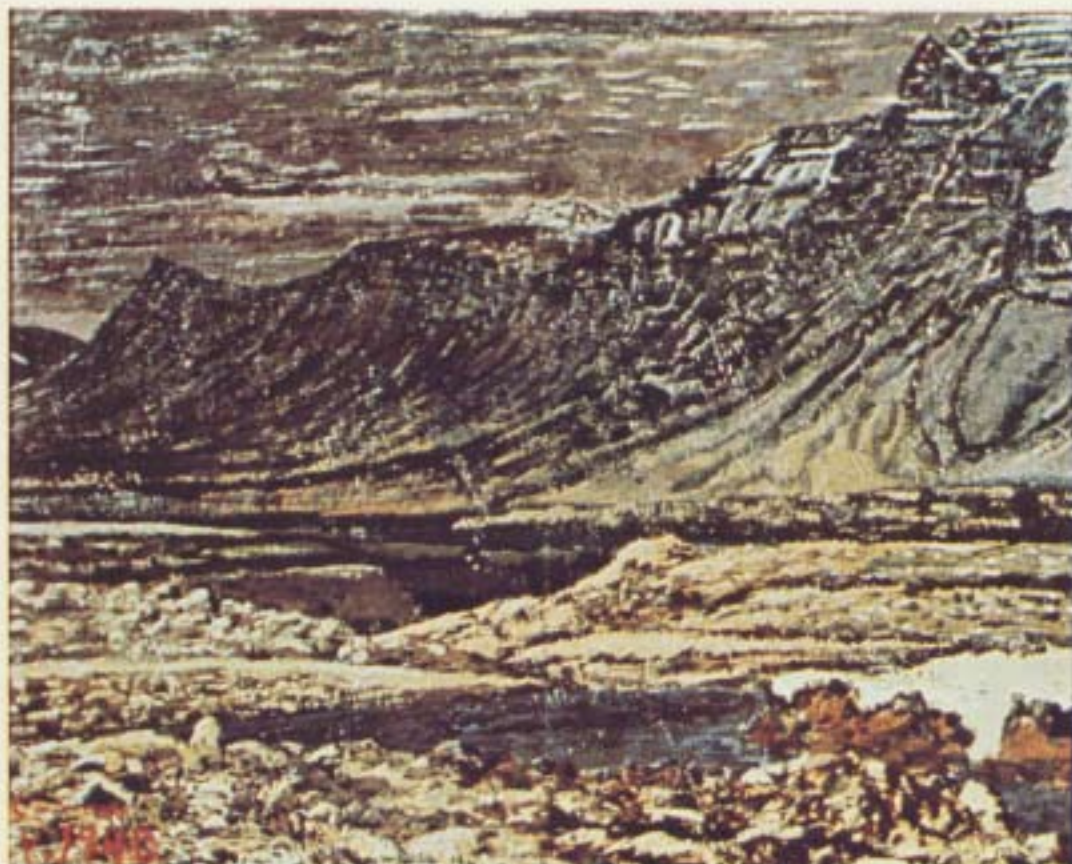
268. Mjólkurvagninn; olíumálverk, 1954. Listasafn A. S. Í.

Þorvaldur Skúlason (f. 1906):

238. Frá Reykjavíkurhöfn; olíumálverk, 1931. Listasafn Íslands, safn Markúsar Ívarssonar.

239. Skip við bryggju; olíumálverk, 1942. Eigandi Sverrir Sigurðsson.

240. Eldhúsborðið; olíumálverk, 1942. Listasafn A. S. Í.



254.

Ásmundur Sveinsson:

- 241. Járnsmiðurinn; eir, 1936.
- 242. Eva yfirgefur Paradís; tré, 1950.
- 243. Björgun; terracotta, 1936.
- 244. Gróður jarðar, eik, 1945.

Einkasafn listamannsins.

- 245. Gólfþvottur; terracotta, 1949. Listasafn Íslands.

Sigurjón Ólafsson (f. 1908):

246. Kroppinbakur; brons, 1931.
247. Sigurður Nordal; grágrýti, 1946. Listasafn Íslands.
248. Ásgrímur Jónsson; gabbro, 1947. Listasafn Íslands.
249. Móðir listamannsins; eir, 1938. Listasafn Íslands.

Jón Þorleifsson:

250. Skip í Reykjavíkurböfn; olíumálverk, 1940. Listasafn Íslands; safn Markúsar Ivarssonar.

Jón Stefánsson:

251. Hraunteigur við Heklu; olíumálverk, 1930. Eigandi: Reykjavíkurborg.
252. Sjálfsmynd; olíumálverk, 1942. Listasafn Íslands.

Jóhannes Sveinsson Kjarval:

253. Flugbrá; olíumálverk, 1935-1943. Listasafn Íslands.
254. Esja um vor; olíumálverk, 1940. Listasafn Íslands.
255. Fomar slóðir; olíumálverk, 1943. Eigandi: Jón Þorsteinsson.

Kristín Jónsdóttir:

256. Frá Þingvöllum; olíumálverk, 1945. Reykjavíkurborg.

Ásgrímur Jónsson:

257. Úr Húsafellsskógi; Langjökull. Olíumálverk, 1945-1950. Ásgrímssafn.
258. Frá Þingvöllum; Botnssúlur. Olíumálverk, 1935. Ásgrímssafn.
259. Skamdegissól; útsýn af Öskjuhlíð. Olíumálverk, um 1930. Ásgrímssafn.

Örlygur Sigurðsson (f. 1920):

261. Svertingjastúlka; olíumálverk, 1944. Listasafn A. S. Í.

Höskuldur Björnsson (1907-1963):

262. Æðarfugl; olíumálverk, 1939. Listasafn Íslands.

Kristinn Pétursson (f. 1896):

263. Þokan sveipar landið. Vatnslitir, 1946. Listasafn Íslands.

Magnús Á. Arnason (f. 1894):

264. Papamessa undir Hellisbjargi, olíumálverk, 1949. Eig.: Kristján Siggeirsson.
265. Úr Hrafnabjörgum í Papey. Olíumálverk, 1949. Eigandi Anna Oddsdóttir.
266. Mansöngur, móberg, 1953-1954. Eign listamannsins.

Júlíana Sveinsdóttir:

269. Sigfriede; olíumálverk, 1951. Listasafn Íslands.



TÍMABILID 1945-1964

Svavar Guðnason (f. 1909):

260. Íslandslag; olíumálverk, 1944. Listasafn Íslands.

270. Stuðlaberg; olíumálverk, 1948-1949. Listasafn Íslands.

271. Einræðisherrann; olíumálverk, 1949. Listasafn A. S. Í.

Gunnfriður Jónsdóttir (1889—1968):

272. Sitjandi stúlka; steinsteypa, 1947. Listasafn Íslands.

Kristján Daviðsson (f. 1917):

273. Kona og barn; olíumálverk, 1946. Listasafn Íslands.

274. Gunnar Sigurðsson; olíumálverk, 1950. Listasafn Íslands.

Þorvaldur Skúlason:

275. Undirdjúpin; olíumálverk, 1948. Eigandi: Sverrir Sigurðsson.

276. Komposition; olíumálverk, 1954. Listasafn Íslands.

Valtýr Pétursson (f. 1919):

277. Höfn; olíumálverk, 1950. Eign listamannsins.

278. Í vinnustofunni; olíumálverk, 1950. Listasafn Íslands.

279. Á svörtum grunni; olíumálverk, 1951. Eign listamannsins.

Karl Kvaran (f. 1924):

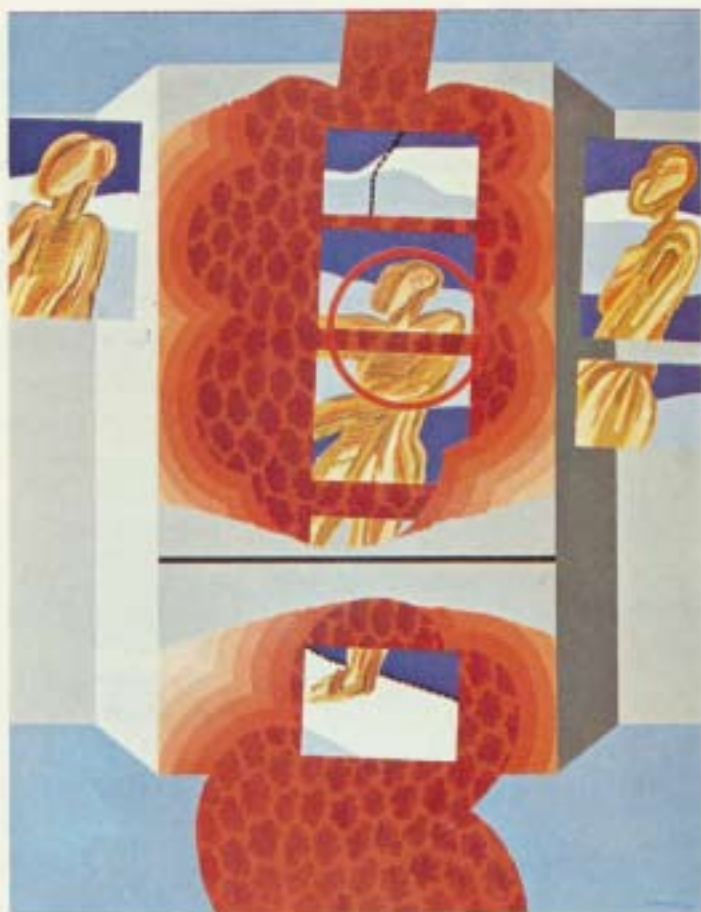
280. Strönd; olíumálverk, 1951. Listasafn Íslands.

Snorri Arinbjarnar:

281. Yfir Viðeyjarsund; olíumálverk, 1955. Eigandi: Guðmundur Kr. Jónsson.

Kjartan Guðjónsson (f. 1921):

282. Tvær figúrur; olíumálverk, 1947. Reykjavíkurborg.



346.

Jónannes Jónhannesson (f. 1921):

283. Kona við glugga; olíumálverk, 1951. Eigandi: Ingi R. Helgason.

Sverrir Haraldsson (f. 1930):

284. Komposition; olíumálverk, 1953. Eigandi: Kristján Þorvaldsson.

Tove Ólafsson (f. 1909):

285. Telpa; grágrýti, 1947. Bókaútgáfan Helgafell.

Finnur Jónsson:

286. Vetrarsólhvörf; olíumálverk, 1959. Listasafn Íslands.

Sigurður Sigurðsson (f. 1916):

287. Stúlka; olíumálverk. Eign listamannsins.

288. Hausti í Skagafirði; olíumálverk, 1957. Listasafn A.S.Í.

Gunnlaugur Scheving:

289. Sumarnótt; olíumálverk, 1964. Listasafn Íslands.

Hörður Ágústsson (f. 1922):

290. Dúfnakofinn; olíumálverk, 1949. Listasafn Íslands.

Karen Agnete Þórarinnsson (f. 1903):

291. Tvær systur; olíumálverk, 1953. Listasafn Íslands.

Jóhann Briem:

292. Við hestasteinininn; olíumálverk, 1959. Reykjavíkurborg.

293. Svipmyndir — 1945-1964

Ásmundur Sveinsson:

294. Eikin, eik, 1946.

295. Galdrahljallurinn, brons, 1951.

296. Malarinn; eir, 1949.

297. Frummóðirin, tré og eir, 1954.

298. Rafmagnið; eir, 1955.

Einkasafn listamannsins.

Ólöf Pálsdóttir (f. 1920):

299. Sonur; brons, 1954. Listasafn Íslands.

Gerður Helgadóttir (1923):

300. Síðsumar; járn, 1957. Listasafn Íslands.

Jóhann Eyfells (f. 1923):

301. Styttu; málmur, 1959. Einkaeign.

302. Veggmynd; málmur, 1960. Einkaeign.

Sigurjón Ólafsson:

303. Hallgerður; tré, 1950. Sínd utan dyra.

304. Andans beinagrind; járn, 1961. Listasafn Íslands.

305. Höfuðáttir; eir, 1963. Listasafn Íslands.

Hjörleifur Sigurðsson:

306. Öxulborg; olíumálverk, 1955—56. Listasafn Íslands.



Guðmunda Andrésdóttir (f. 1922):

307. Brúnt stef; olíumálverk, 1960. Listasafn Íslands.

Einar G. Baldvinsson (f. 1919):

308. Batur; olíumálverk, 1959. Listasafn A. S. Í.

309. Hús við sjóinn; olíumálverk, 1962. Listasafn Íslands.

Nína Tryggvadóttir (1913—1968):

310. Dimm komposition; málverk, 1960. Listasafn Íslands.

Karl Kvaran:

311. Hreyfing; tusk, 1964. Listasafn Íslands.

328. Kvenlegt form; guashe, 1971. Listasafn Íslands.

Veturliði Gunnarsson (f. 1926):

312. Vetrardagur; olíumálverk, 1952. Listasafn Íslands.

Valtýr Pétursson:

313. Dökkir litir; olíumálverk, 1963. Listasafn Íslands.

Alfreð Flóki (f. 1938):

314. Blóm flagarans; teikning, 1963. Listasafn Íslands.

Eyborg Guðmundsdóttir (f. 1914):

315. „Eloc“; olíumálverk, 1963. Eign listamannsins.

TÍMABILID 1964-1974

Ágúst F. Petersen (f. 1908):

316. Bryggja; olíumálverk, 1973. Listasafn Íslands.

Hrólfur Sigurðsson (f. 1922):

317. Gullborg; olíumálverk, 1973. Listasafn Íslands.

Barbara Árnason (f. 1911):

318. Sofandi barn; vatnslitabrykk, 1974. Eign listamannsins.

319. Fjárhópur í hlíð; vatnslitabrykk, 1974. Eign listamannsins.

Jóhann Briem:

320. Fjórar teikningar úr Eddukvæðum. Eigandi Bjarni Vilhjálmsson.

Guðmundur Benediktsson (f. 1920):

321. Skúlpúr; eir, 1971. Listasafn Íslands.

Kjartan Guðjónsson:

322. Skíma; olíumálverk, 1973-1974. Listasafn Íslands.

Hafsteinn Austmann (f. 1934):

323. Komposition; olíumálverk, 1969-1970. Eigandi: Bjarni Vilhjálmsson.

Svavar Guðnason:

324. Hvítalog; olíumálverk, 1968. Reykjavíkurborg.

Sigurjón Ólafsson:

325. Sólstafir; brons, 1966. Listasafn Íslands.
326. Tvö andlit; tré, 1973. Eign listamannsins.

Jóhannes Geir (f. 1927):

327. Úr Grafningi; olíumálverk, 1972. Eigandi: Bjarni Vilhjálmsson.

Hringur Jóhannesson (f. 1932):

329. Fortíðarspeglun; olíumálverk, 1970. Eigandi: Magnús Ó. Magnússon.
330. Ljósið á vinnustofunni; olíumálverk, 1970. Listasafn Íslands.

Steinþór Sigurðsson (f. 1933):

331. Kristallar; olíumálverk, 1969. Listasafn Íslands.
332. Flúðir; olíumálverk, 1965. Einkaeign.

Hjörleifur Sigurðson (f. 1925):

333. Róta; olíumálverk, 1965. Listasafn A. S. Í.

Hörður Ágústsson:

334. Hróður; olíumálverk, 1970. Listasafn Íslands.

Sverrir Haraldsson:

335. Frá Þingvöllum, 1974. Eign Alþingis.

Bragi Ásgeirsson (f. 1931):

336. Andlit úr fortíð; lágmynd 1957 og '69. Listasafn Íslands.
337. Vetur; álímdur strigi og olíulitir, 1964. Listasafn Íslands.

Þorbjörg Höskuldsdóttir (f. 1939):

338. Skuggar; olíumálverk, 1972. Eigandi: Ágúst Höskuldsson.

Jóhannes Jóhannesson:

339. Straumur; olíumálverk, 1974. Eign listamannsins.
340. Flug; olíumálverk, 1974. Eign listamannsins.

Vilhjálmur Bergsson (f. 1937):

341. Tengingar; olíumálverk, 1968. Listasafn Íslands.
342. Utan þrings og innan; olíumálverk, 1970. Listasafn Íslands.

Eiríkur Smith (f. 1925):

343. Komposition; olíumálverk, 1972. Listasafn Íslands.
344. Netamenn; olíumálverk, 1974. Eign listamannsins.



Einar Hákonarson (f. 1945):

345. Í dögum; olíumálverk, 1974. Eign listamannsins.

346. Púls tímans; olíumálverk, 1968. Listasafn Íslands.

Guðmunda Andrésdóttir (f. 1922):

347. Átrúnaður; olíumálverk, 1972. Listasafn Íslands.

Ragnheiður Jónsdóttir Ream (f. 1917):

348. Brávellir; olíumálverk, 1974. Listasafn Íslands.

Hallsteinn Sigurðsson (1945):

349. Maður og kona; epoxy, 1968. Listasafn Íslands.

Einar Þorláksson (f. 1933):

350. Húrn; olíumálverk, 1971. Eign listamannsins.

351. Tákn; olíumálverk, 1971. Listasafn Íslands.

Valtýr Pétursson:

352. Landslag; olíumálverk, 1966. Eign listamannsins.

Björg Þorsteinsdóttir (f. 1940):

353. Málverk, 1973. Listasafn Íslands.

354. „Bottle-scape“, akvatinta, 1972. Eign listamannsins.

355. „Bottle-heap“, akvatinta, 1972. Eign listamannsins.

Kristján Davíðsson:

356. Seminarians; olíumálverk, 1973. Eign listamannsins.

Þorvaldur Skúlason:

357. Sveiflur; olíumálverk, 1964-1965. Listasafn Íslands.

Benedikt Gunnarsson (f. 1929):

358. Á skurðstofunni; olíumálverk, 1970. Eign listamannsins.

Guðmundur Eliasson (f. 1925):

359. Stílkar; vímet og epoxy, 1967. Listasafn Íslands.

Hreinn Friðfinnsson (f. 1943):

360. Málverk með snærum, 1966. Listasafn A. S. Í.

Gunnar Örn Gunnarsson (f. 1947):

361. Maður og kona; málverk, 1971. Listasafn Íslands.

Sigurður Örlýgsson (f. 1946):

362. Græn ský; ollumálverk, 1973. Listasafn Íslands.

Eyborg Guðmundsdóttir:

363. Variation 1; glermynd, 1967. Eigandi: Charlotta M. Hjaltadóttir.

Sigurjón Jóhannsson (f. 1939):

364. Glorius I; þristæða, 1965. Eigandi: Grétar Haraldsson.

Magnús Kjartansson (f. 1949):

365. Fljótandi stemning; ollumálverk, 1973. Listasafn Íslands.

Tryggvi Ólafsson (f. 1940):

366. Paradísarheimt; ollumálverk, 1972. Listasafn Íslands.

Leifur Breiðfjörð (f. 1945):

367. Glermynd, 1969. Eign listamannsins.

368. Glermynd, 1973. Eign listamannsins.

Ragnheiður Jónsdóttir (f. 1933):

369. 2001; æting og akvatinta, 1974.

370. 2002; æting og akvatinta, 1974.

371. 2003; æting og akvatinta, 1974. Eign listamannsins.

Vigdís Kristjánsdóttir (f. 1904):

372. Mósak; vefnaður. Listasafn Íslands.

Ásgerður Búadóttir (f. 1920):

373. Stillur; vefnaður, 1966. Eigandi: Jón Óttar Ragnarsson.

Júliana Sveinsdóttir:

374. Veggklæði, 1965. Eigandi Kristín Guðmundsdóttir.

Snorri Sveinn Friðriksson (f. 1934):

375. Kolteikning, 1974. Eigandi Gunnlaugur Jónsson.

376. Kolteikning, 1974. Eigandi Pétur N. Ólason.

Arnar Herbertsson (f. 1933):

377. Blýantsteikningar, 1974. Eign listamannsins.

Jens Kristleifsson (f. 1940):

378. Náttúrufriðun; dúkskurður, 1970. Eign listamannsins.

379. Náttúra; dúkskurður, 1970. Eign listamannsins.

Arthúr Ólafsson (f. 1940):

380. „Menning og frælsi?“ 3 steinprentsmyndir, 1966. Listasafn A. S. Í.

Jón Gunnar Árnason (f. 1931):

381. „Ego“, 1969. Blandað efni. Eign listamannsins.

382. Leikur fyrir tvo stjórnmálamenn, 1972. Blandað efni. Eign listamannsins.

Magnús Tómasson (f. 1943):

383. Herinn sigursæli: polyester og stál, 1969. Eign listamannsins.

Magnús Pálsson (f. 1929):

384. Hundar; gífs og gras, 1972. Eign listamannsins.

Ragnar Kjartansson (f. 1923):

385. Feðgar í reiðtúr; steinleir, 1972. Eigandi: Ólafur Á. Sigurðsson.

Einar Hákonarson:

386. Á brattann; steinprent, 1974.

Gerður Helgadóttir:

387. Virmynd með glerjum, 1964. Listasafn Íslands.

388. Gotik; málmmynd. Listasafn Íslands.

Einbýlishús 1934

389. Hringbraut, Reykjavík. Arkitekt Þórir Baldvinsson.

Verkamannabústaðir 1936

390. Hofsvallagata, Reykjavík. Arkitekt: Gunnlaugur Halldórsson.

Tvibýlishús 1941

391. Guðrúnargata, Reykjavík. Arkitekt Ágúst Pálsson.

Bústaður rithöfundar 1950

392. Dyngjuvegur, Reykjavík. Arkitekt: Hannes Davíðsson.

Fjölbýlishús 1955

393. Skaffahlöð, Reykjavík. Arkitekt: Sigvaldi Thordarson.

Tvibýlishús 1963

394. Safamýri, Reykjavík. Arkitekt: Guðmundur Þór Pálsson.

Raðhús 1965

395. Áltamýri, Reykjavík. Arkitektar: Sigurlaug Sæmundsdóttir og Björn Ólaf.

Hús málara 1966

396. Barðavogur, Reykjavík. Arkitekt: Manfreð Vilhjálmsson.

Íbúðarhús í sveit 1968

397. Sólheimatunga í Stafholtstungum. Arkitekt: Þorvaldur S. Þorvaldsson.

Fjölbýlishús 1968

398. Írabakki, Reykjavík. Ark.: Guðrún Jónsdóttir, Knud Jeppesen, Stefán Jónsson.

Einbýlishús 1967

399. Blikanes, Garðahreppi. Arkitekt: Jón Haraldsson.

Einbýlishús 1969

400. Byggðarendi, Reykjavík. Arkitekt: Guðmundur Kr. Guðmundsson.

Einbýlishús 1971

401. Byggðarendi, Reykjavík. Arkitekt: Geirharður Þorsteinsson.

402. Svipmyndir — 1964-1974

FRÁ FRAMKVÆMDASTJÓRA LISTAHÁTIÐAR

Framkvæmdastjórn Listahátíðar í Reykjavík 1974, sem kosin var í janúar 1973, varð þegar í upphafi starfstíma síns einhuga um að minnast 1100 ára Íslandsbyggðar á veglegan og minnisstæðan hátt, og þótti einsýnt, að best færi á að gera slíkt með því að efna til vandaðrar yfirlitssýningar á íslenskri myndlist í 1100 ár.

Valin var sérstök nefnd til að annast allan undirbúning og framkvæmdir, en hana skipuðu menn tilnefndir af höfuðsöfnunum í Reykjavík og samtökum listamanna, auk fulltrúa frá framkvæmdastjórn Listahátíðar.

Hönnuður sýningarinnar var ráðinn Stefán Snæbjörnsson og ritstjóri sýningar-skrár Björn Th. Björnsson.

Meginþungi af því starfi, sem á formanni átti að hvíla, fluttist brátt á herðar Steinþórs Sigurðssonar, sem var ráðinn sérstakur starfsmaður myndlistarsýningarinnar.

Aldrei áður hefur verið efnt til jafn viðamikillar yfirlitssýningar á íslenskri myndlist frá landnámsöld til okkar daga og nú á Kjarvalsstöðum.

Það gefur auga leið, að mikil vinna hefur verið innt af hendi við að safna verkum til sýningarinnar innanlands og utan.

Með aðstoð utanríkisráðuneytisins og fleiri aðila var leitað til ýmissa erlendra safna og þau beðin að lána hingað til lands marga dýrmæta íslenska muni frá eldri tímum. Þessari beiðni var hvarvetna tekið með einstakri velvild og áhuga og vegna þessarar frábæru hjálpssemi og skilnings elga Íslendingar nú þess kost í fyrsta sinn að sjá hér heima mörg hin dýrmætustu myndlistarverk, sem fyrri kynslóðir okkar skópu og varðveitt eru.

Þór Magnússon þjóðminjavörður og dr. Selma Jónsdóttir forstöðumaður Listasafns Íslands hafa stutt sýninguna með ráðum og dád og lánað til sýningarinnar alla þá muni, sem óskað var eftir.

Forstöðumenn annarra safna í Reykjavík og mikill fjöldi myndlistarmanna og annarra eigenda listaverka hafa fúslega og af mikilli vinsemd lánað fjölmörg verk á sýninguna.

Þjóðhátíðarnefnd 1974 hefur veitt sýningunni velgamikinn fjárhagslegan stuðning og mikilsverða hvatningu.

Framkvæmdastjórn Listahátíðar flytur öllum þessum aðilum innilegustu þakkir. Án ómetanlegs stuðnings þeirra og greiðvirkni er vandséð, hvernig unnt hefði verið að gera þessa sýningu að veruleika.

Við leyfum okkur sérstaklega að færa forseta Íslands, dr. Kristjáni Eldjárn, innilegustu þökk fyrir holtráð hans og uppörfun og þann heiður, sem hann sýnir Listahátíð í Reykjavík 1974, með því að rita formála að þessari sýningarskrá.

Síðast en ekki sízt er ljúft og skylt að færa framkvæmdanefnd sýningarinnar og starfsmönnum öllum, sem borið hafa hitann og þungann af undirbúningi og framkvæmd sýningarinnar, beztu þakkir fyrir mjög góða samvinnu, sívakandi áhuga og ósérhlifni í erfiðu og vandasömu starfi.

Það er að sonnu rétt, að íslensk myndlist hefst fyrst til vegs um síðustu aldamót og nú á 20. öldinni. En í raun er hún jafn gömul Íslandsbyggð. Sönnun þess blasir nú við á Kjarvalsstöðum.

Það er von okkar og bjargföst trú, að sýningin „Íslensk myndlist í 1100 ár“ verði nýr afvikari og hvatning öllum landsmönnum til stuðnings við myndlist á Íslandi um ókomin ár.

Á þjóðhátíðarári þökkum við íslenskum myndlistarmönnum fyrr og nú, hvernig þeir hafa kennt okkur að skynja land okkar og þjóðlíf og vísað okkur veg í leitinni að þeirri fegurð, sem við öll þráum að njóta og viljum eiga að leiðarljósi.

BALDVIN TRYGGVASON
framkvæmdastjóri



Listahátíð | Reykjavík 1974